

BACHKANTATER FOR ET HELT KIRKEÅR

Av Sigmund Hjorthaug

Hva er en kantate?

En kantate består av flere sanger som er satt sammen til en enhet. Det kan være både korsanger og solosanger. Kor og solister blir akkompagnert av et orkester, med rikelig bruk av instrumentalsolister.

Bach skrev mange kantater som ble sunget under gudstjenesten. I Leipzig hvor han var organist og kantor i 27 år, fra 1723 til sin død i 1750, skrev han en ny kantate for hver søndag og helligdag i kirkeåret. Det gjorde han i fem år. Han har laget over 300 kirkekantater. Et hundre av dem er gått tapt, og vi har ca 200 kirkekantater av Bach dag.

Bach har dagens evangelium som utgangspunkt når han lager sine kantater. Det kan være en salme som berører dagens tema, han kan bruke bibeltekster eller andre tekster som noen har skrevet for ham.

Bach er opptatt av å forkynne evangeliet gjennom sin musikk. Kantatene ble alltid sunget etter at evangeliet var lest i gudstjenesten. Kantaten kom deretter, som en liten preken i sang. Så ble evangeliet lest igjen og presten holdt dagens preken.

Det hendte at kantaten var delt i to deler. Da ble første del sunget før og andre del etter prekenen.

Hvorfor skal vi høre Bachs kantater i dag?

Bach var lutheraner. Selv hadde han Luthers samlede verker i sitt hjem. Han kjente godt til den lutherske lære og den kommer tydelig frem i hans kantatetekster. Han hadde også en meget stor interesse for, og kjennskap til, de lutherske salmer og brukte dem flittig i sin kirkemusikk.

Han formår med sin musikk å formidle evangeliet som ingen annen komponist har gjort. En luthersk kristen ha stort utbytte av å lytte til hans kirkemusikk. Noen kan kanskje synes at musikken fra Bachs tid virker uvant. Da kan det være lurt å starte med å høre den salmen som avslutter kantaten. Vi synger også salmer i kirken – selv om det ikke er firstemt som i Bachs kantater!

Selv om Bachs kantater kan være herlige og lytte til som ren musikk, får man størst utbytte av dem, når man følge godt med i kantateteksten. Dette anbefales! Bach selv ville jo med sine kantater formidle evangeliet. At han var opptatt av den oppbyggelige siden ved kantatene, viser det faktum at han lot kantatetekstene trykke, for, som han selv sa, mennesker kunne ta med tekstene hjem, og lese dem til egen oppbyggelse.

Utvalgte kantater for hele kirkeåret

Det finnes fra en til fem kantater av Bach for hver søn- og helligdag i kirkeåret.

Jeg har valgt en kantaten for hver søn-og helligdag, og skrevet kommentarer til dem.

Men det er også linker til tekst og musikk til alle de andre kantatene.

Alle Bachs kantater knytter an til den første tekstrekke i kirkeåret (den gamle tekstrekke).

Man hadde kun denne tekstrekken på Bachs tid.

De norske oversettelsene av tekstene i kantatene er av *Ragnar Grøm* og *Johann Grip*. De er hentet fra *Bach Cantatas Website*.

Musikken er hentet fra *Youtube*, og jeg har valgt den innspillingen jeg synes er best.

1. søndag i advent

Kantate nr 61: Nun komm, der Heiden Heiland (Folkefrelser kom til jord)

Tekst: Matt 21,1-9 *Jesu inntog i Jerusalem*

Se din konge kommer til deg!

Hva betyr advent? Advent kommer av det latinske ord *adventus*, som betyr «komme». Vi taler om Kristi komme på tre måter. Vi taler om han som kom, som kommer og som skal komme.

Kristus, Guds Sønn, kom som verdens frelser julenatt for over to tusen år siden. Etter sin død og oppstandelse fór han opp til himmelen, og sitter nå ved Faderens høyre hånd, skal derfra komme igjen for å dømme levende og døde. Han kom og han skal komme igjen.

Hva menes så med at han *kommer*? Han kommer til oss når vi samles i hans navn, leser hans ord og bruker hans sakramenter. Like før han skulle lide og dø og gå til sin Fader, sa Jesus til sine disipler: «*Jeg skal ikke etterlate dere faderløse, jeg kommer til dere*», Johs 14,18. Jesus Kristus har knyttet sitt nærvær til sine ord og sine sakramenter, dåp og nattverd. Han kommer ikke til oss på noen annen måte enn gjennom disse nådens midler.

Han kommer til oss i gudstjenesten når det synges om ham, når hans ord leses og forkynnes og i den hellige nadverd når han gir oss sitt legeme og blod. Han kommer til oss, når vi leser hans ord i våre hjem. Han kommer til våre barn, når vi synger om Jesus for dem.

«*Se din konge kommer til deg*», sies det i evangelieteksten for denne søndag.

Hvordan er han, denne konge som kommer til oss? Profeten Sakarias sier at han er «*rettferdig og full av frelse*», Sak 9, 9. Han kommer mild og saktmodig, ridende på et esel. Han kommer for å gi oss sin rettferdighet som gave. Han kalles «*Herren vår rettferdighet*» Jer 33,16.

I kantaten denne søndag, skaper Bach et bilde av Jesu inntog i Jerusalem med de høytidelige punkterte rytmer i orkesteret. Luthers salme lyder direkte oversatt: «*Kom nå hedningenes Frelser*». Senere i kantaten synges det en bønn om at Gud må komme til vår kirke, og at han må velsigne det nye kirkeår. Det synges: «*Gi et salig nytt år!*». I bønnen sies også: «*Bevar hos oss den sunne lære, gi Ord og alter gode kår.*»

Koret synger til slutt en del av det siste verset i *Philipp Nicolais* (1556 –1608) fine salme «*Av høyheten oprunden er*» i et sprudlende arrangement!

«*Amen, amen, kom min glede,
jeg er rede,
full av lengsel
til å flytte fra mitt fengsel!*»

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV61-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=mREUBjHoE0w>

Flere kommentarer:

1. Kor: Nun komm, der Heiden Heiland (Folkefrelser kom til jord)

Vi hører første vers av salmen «*Nun komm, der Heiden Heiland*» av Luther. Salmen er basert på en latinsk hymne av *Ambrosius*, som levde på 300-tallet.

Den er oversatt til norsk av *Bernt Støylen* i 1905 og heter «*Folkefrelser til oss kom*».

Det er vel ingen tvil om at det er inntoget i Jerusalem Bach har i tankene ved det majestetiske akkompagnementet i orkesteret, med punkterte rytmer, kjent fra stilen i den franske ouverture i barokken. (Jfr kantaten til Palmesøndag, «*Himmelkonge, vær velkommen*», kantate nr 182, som også har marsjaktige, punkterte rytmer – men dog atskillig mer ydmykt og stillferdig enn her!)

Dette er en koralfantasi. Etter introduksjonen i orkesteret, synger sopranen første linje i salmen, «*Folkefrelser kom til jord*» (Nun komm der Heiden Heiland). Samme linje gjentas deretter i de andre korstemmene, alt, tenor og bass, i tur og orden.

Andre linje i teksten «*født av jomfru som vår bror*» (der Jungfrauen Kind erkannt) synges firstemmig.

Så kommer et omslag i musikken på teksten «*Hele verden undret seg*» (Dess sich wundert alle Welt) i form av en livlig fuge.

De majestetiske, punkterte rytmene fra introduksjonen kommer så igjen, før koret synger siste linje i salmen «*at Gud valgte slik en vei*» (Gott solch' Geburt ihm bestellt).

*«Folkefrelser kom til jord,
født av jomfru som vår bror.
Hele verden undret seg
at Gud valgte slik en vei»*

2. Resitativ tenor: Der Heiland ist gekommen (Frelseren er kommet)

Resitativet handler om inkarnasjonens store under.

*«Vår Frelser kom til verden,
har tatt vårt arme kjøtt og blod
i seg på ferden,
og gjorde oss til blodsbrødre med seg
Å aller største gode,
hvordan kan vi få takke deg?
Hva gjør du ei
hver dag og stund for dine?
Du kom og lot ditt lys
så fullt av signing skinne.»*

3. Arie tenor: Komm, Jesu, komm (Kom, Jesus, kom)

Jesus rider nå inn i Jerusalem. Sangen er en bønn om at han må komme til sin kirke, og velsigne det nye kirkeår. I denne bønn bes det også om at Guds navn må æres og at hans ord må bli bevart rent og klart hos oss.

Arien blir ledsaget av et aldeles nydelig ritornell i strykerne.

*«Kom, Jesus, kom nå til din kirke,
og signe du vårt nye år.*

*Gi navnet ditt den rette ære,
bevar hos oss den sunne lær,
gi Ord og alter gode kår»*

4. Resitativ bass: Siehe, siehe! Ich stehe vor der Thür (Se dog, se, jeg står nå for din dør)
Bach lar strykerne spille pizzicato (man knipser på strengene), for å illudere at det bankes på døren.

Teksten bygger på Åp 3, 20: «*Se, jeg står for døren og banker. Om noen hører min røst og åpner døren, vil jeg gå inn til ham og holde måltid, jeg med ham, og han med meg.*».

*«Se dog, se, jeg står nå for din dør
og banker på.
Om noen vil min stemme høre,
lukker døren opp,
da vil jeg gå inn til ham
holde mitt aftensmåltid med ham
og han med meg.»*

5. Arie sopran: Öffne dich, mein ganzes Herze (Åpne deg, mitt hele hjerte)

Dette er en bønn om at vårt hjerte må åpnes for Jesus, så han kan komme inn. Men vi vet at det er Gud selv som må gjøre dette, som det står om Lydia i Ap gj 16,14: «*Herren åpnet hennes hjerte så hun tok til seg det Paulus sa.*».

Det synges også om hvordan Jesus lenges etter å ta bolig i våre hjerter: «*Han lenges etter meg, vil sin bolig her opprette.*»

Arien blir vakkert akkompagnert av cello og orgel.

*«Åpne deg, mitt hele hjerte,
Jesus kommer og toger inn.
Om jeg snart er støv og aske,
vil han ei forsmå mitt sinn,
men han lenges etter meg,
vil sin bolig her opprette.
Å, hvor salig, han er min!»*

6. Koral: Amen, amen, komm du schöne (Amen, amen, kom min glede)

Kantaten avsluttes med siste del fra det siste verset av Philipp Nicolais fine salme, «Af højheden oprunden er», til et friskt og sprudlende akkompagnement i orkesteret!

*«Amen, amen, kom min glede,
jeg er rede,
full av lengsel
til å flytte fra mitt fengsel!»*

Ekstra

Det finnes to kantater til av Bach for 1. søndag i advent

Kantate nr 62

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV62-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=7oj63klgeEg>

Kantate nr 36

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV36-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=nCwXIEcnXKI&t=268s>

2.søndag i advent

Kantate nr 70a: Wachet! betet! betet! wachet! (Våk! be! be! våk!)

Tekst: Luk 21, 25-36 *Når menneskesønnen kommer*

Våk og be!

Søndagens kantate handler om Jesu gjenkomst. Den bærer preg av de troendes lenges etter Herrens komme, som der synges om i en av sangene: «*Når kommer dagen?*» Det oppmuntres også til å våke og be, og være rede til dagen kommer. I første sang synger koret: «*Våk! Be! Be! Våk!*»

Vi hører også om de vantros spott. Den samme spott som lød på apostlenes tid: «*Hva med løftet om hans gjenkomst?*» Se 2 Pet 3,3-4. Men den troende bryr seg ikke om deres spott. Han løfter sitt hode, for Jesus vil «*komme med skyene*» (Åp 1,7). Himmel og jord skal forgå, men Kristi ord skal bestå (Matt 24,35).

Kontrasten mellom dem som tror og ikke tror blir markant i nest siste sang (10). Merk den fredfylte, himmelsk mildhet når der synges om den velsignede dag når Herren fører sine hjem til seg. Dette får Guds barn oppleve. Men redsel og gru blir den til del som har forkastet Guds frelse i Jesus Kristus.

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV70-Nor1.htm>

(Kun 1, 3, 5, 8, 10 og 11)

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=xfJEOKAIB64>

Flere kommentarer:

Denne kantate skrev Bach for 2. søndag i advent da han var i Weimar (her kalt nr 70a). I Leipzig skulle man ikke synge kantater de tre siste søndager i advent.

Bach gjenbrakte denne kantaten på 26. s e trin i Leipzig, og føyet til fem nye satser. Se kantaten for Siste søndag i kirkeåret (Domssøndagen).

Kantate nr 70a har seks av de elleve satsene fra kantate nr 70: Sats nr 1, 3, 5, 8, 10 og 11. Så det blir derfor gjenhør av deler av kantate nr 70 fra Domssøndagen, men denne gang med en eldre innspilling (Rilling).

1. Kor: Wachet! betet! betet! wachet! (Våk! be! be! våk!)

Teksten handler om å bede og våke og være rede til herlighetens Herre kommer.

*«Be og våk, våk og be!
vær beredt, til den dag
da vår Gud i herlighet
denne jord tilintetgjør!»*

Merk de lange toner på «be» (betet) som får en til å tenke på utholdende bønn.

Trompetens fanfareaktige spill høres tydelig i tonebildet, og minner oss om «den siste basun», 1Kor 15, 52.

2. (3) Arie alt: Wenn kommt der Tag (Når kommer dagen)

Arien handler om lengselen etter «Herrens dag». Når kommer den dag, da vi kan forlate denne ugudelige verden? Det hentydes til jødefolkets utgang fra slaveriet i Egypt, og Lot's utgang av det dypt forfalne Sodoma, som uttrykk for den troendes utgang av denne ugudelige verden.

*«Når kommer dagen vi forlater
Egyptens harde slaveri?
Akk, la oss fly Sodomas gater,
Fra himmelens straffeild bli fri.
Vokt, sjeler, tryggheten med flid,
for dette er den siste tid!»*

Arien er ledsaget av cello og fagott.

3. (5) Arie sopran: Lass' der Spötter Zungen schmähen (La så onde tunger håne)

La bare spotterne komme med sin spott, synger sopranen i denne arie, jfr 2.Pet 3,3-4, «Hvor er løftet om hans gjenkomst?»

Vi skal en dag få se ham som vi trodde på her! Han kommer med skyene! (Åp 1,7)

Himmel og jord skal forgå, men Kristi ord skal bestå (Matt 24,35).

Merk djervheten og fastheten i dette ritornellet i strykerne som understreker det frimodige vitnesbyrd!

*«La så onde tunger håne,
det skal skje, og skje, det må det
at vi Jesus skal beskue
over sky på himmelens bue!
Jord og himmel skal forgå,
Kristi ord skal fast bestå.»*

5.(8) Arie tenor: Hebt euer Haupt empor (Løft deres hoder høyt)

*«Løft deres hoder høyt,
vær glad og fri,
Guds fromme,
mot sjelens blomstringstid
I Eden skal de leve,
for evig Gud å tjene»*

Jfr Luk 21:28 «Men når dette begynner å skje, da rett dere opp og løft hodet! For da skal dere snart bli satt fri.»

6.(10) Arie bass: Seligster Erquickungstag (Salige forløsningssdag)

Det er en fredfylt, himmelsk mildhet over denne arie når der synges om den velsignede dag når Herren fører oss hjem til seg.

*«Salige forløsningssdag,
før meg trygt til dine haller!»*

I midtpartiet i arien blir det imidlertid mer dramatisk når det synges

*«Tordne, brake, siste slag,
idag da jord og himmel faller!»*

Igjen høres trompetens stemme!

Men selv om denne verden kollapser, så er vi trygge. Jesus fører oss til den stille ro og fullkomne glede. Arien slutter stillferdig og med den milde ro som den begynte med.

*«Jesus fører meg til freden,
til det sted hvor gleden er fullkommen»*

(Det er en trykkfeil i tekstlinken, med gjentakelse av en linje, og utelatelse av siste linje i oversettelsen)

7. (11) Koral: Nicht nach Welt, nach Himmel nicht (Hverken verden eller himmelen)

Det avsluttende salmevers lyder slik:

*«Hverken verden eller himmelen
er mitt ønske og min lengsel.
Jesus Kristus ønsker jeg,
som har meg med Gud forsonet,
gjort meg fri fra dom og fengsel,
ham forlater aldri jeg»*

Salmen er av *Christian Keymann* (1607-1662)

PS I Danmark er teksten denne søndag (2. tekstrekke) lignelsen om de ti brudepiker (Matt 25. 1-13). Det kan derfor passe godt høre på nytt kantaten «Wachet auf ruft uns die Stimme», som vi hørte på nest siste søndag i kirkeåret (søndagen før domssøndagen).

3. søndag i advent

Kantate nr 186a: Ärgre dich, o Seele, nicht (*Ta ikke anstøt av meg, o sjel*)
Tekst: Matt 11,2-10 *Døperen Johannes i fengselet*

Er du den som skal komme?

«*Er du den som skal komme, eller skal vi vente en annen ?*» Dette er døperen Johannes' spørsmål til Jesus, mens han sitter i Herodes' fengsel. Jesus svarer Johannes: «*Blinde ser og halte går, spedalske renses og døve hører og døde står opp, og evangeliet forkynnes for fattige.*»

Med det viser Jesus til Guds ord i Det gamle testamentet, bla Esajas 35,5 hvor det står: «*Da skal blindes øyne åpnes og døves ører lukkes opp*». Jesus viser til Guds ord i Det gamle testamentet. Det skulle være Døperens trøst. Guds ord alene skal også være vår trøst. Dette er også viktig for Bach. Han lar en solist synge:

*«Men, min sjel, fortvil dog ei,
la fornuft deg ei besnære!
For din hjelper, Jakobs Gud
kan du om i Skriften lære.»*

Innledningskoret griper fatt i Jesu ord når han sier: «*Salig er den som ikke tar anstøt av meg.*» Koret synger om ikke å ta anstøt av Jesu ringe skikkelse. På tysk heter det: «*Ärgre dich, o Seele, nicht!*» (Ta ikke anstøt, o sjel!)

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=f7ni-S26kZ8>

Tekst og kommentarer:

Søndagens kantate skrev Bach, mens han var i Weimar. I Leipzig skulle man ikke synge kantater de tre siste søndager i adventstiden.

Bach gjenbrakte forøvrig denne kantaten fra Weimar, med noen tilføyelser og forandringer i teksten, på 7. s e trinitatis i Leipzig.

Teksten i kantaten er av *Salomo Franck* (1659-1725).

Den har tydelige hentydninger til dagens evangelium om døperen Johannes i fengselet.

1. Kor: Ärg're dich o Seele, nicht (Ergre deg, min sjel, dog ei)

Jesus sier i dagens evangelium «*Salig er den som ikke tar anstøt av meg*»

«Det allerhøgst lys», Guds sønn, kommer til jord som et fattig menneskebarn, men ta ikke anstøt av det synger koret.

*«Ergre deg, min sjel, dog ei
at det aller høyeste lys,
Herrens glans og bilde selv,
kommer som en fattig trelle.
Ergre deg, min sjel, dog ei!»*

Ärg're dich o Seele, nicht,
daß das allerhöchste Licht,
Gottes Glantz und Ebenbild,
sich in Knechts-Gestalt verhüllt.
Ärgre dich, o Seele, nicht!

2. Arie Bass: Bist du, der da kommen soll (Er du den som skal komme)

Bassen synger døperen Johannes' ord: *«Er du den som skal komme?»*

Svaret finnes i Guds ord. Dette «kan du om i Skriftene lære!»

Cello og orgel akkompagnerer.

*«Er du den som skal komme
Sjelevenn i kirkens have?
Sinnet mitt er fullt av tvil,
skal jeg vente en annen?
Men, min sjel, fortvil dog ei,
la fornuft deg ei besnære!
For din hjelper, Jakobs Gud
kan du om i Skriften lære.*

Bist du, der da kommen soll,
Seelen-Freund, in Kirchen-Garten?
Mein Gemüt ist Zweifels-voll,
soll ich eines andern warten!
Doch, o Seele, zweifle nicht.
Laß Vernunft dich nicht verstricken,
deinen Schilo, Jacobs Licht,
kannst du in der Schrift erblicken.

3. Arie Tenor: Messias läßt sich merken (Min Messias lar seg merke)

I evangelieteksten leser vi: *«Jesus svarte dem: Gå og fortell hva dere hører og ser: Blinde ser, og lamme går, spedalske renses, og døde står opp.»*

Dette tolkes på åndelig vis i denne arien, hvor det tales om åndelig lamme og åndelig blinde.

En bratsj akkompagnerer solisten sammen med orgel og cello.

*«Min Messias lar seg merke
igjennom nådeverket.
Urene blir rene.
De åndelig lamme går
den åndelig blinde ser
det skinnende nådelys.»*

Messias läßt sich merken
aus seinen Gnaden-Werken,
unreine werden rein.
Die geistlich Lahme gehen,
die geistlich Blinde sehen
den hellen Gnaden Schein.

4. Arie Sopran: Die Armen will der Herr umarmen (De fattige vil Herren omfavne)

Jesus sier videre: *«Evangeliet forkynnes for fattige»*. Det synges det om i denne arie.

Fiolinene akkompagnerer sammen med orgel og cello.

*«De fattige vil Herren omfavne
med nåde her og hist!
Han skjenker av barmhjertighet,
den største skatt, livets ord!»*

Die Armen will der Herr umarmen
mit Gnaden hier und dort!
Er schenket ihnen aus Erbarmen
den höchsten Schatz, des Lebens Wort!

5. Duett Alt og Sopran: Laß, Seele, kein Leiden (La intet deg friste)

Hele orkesteret akkompagnerer denne duetten for alt og sopran. De synger om at intet må la oss friste til å forlate Jesus: «Hold fast på det du har, forat ingen skal ta din krone!» Åp 3,11.

*«La intet deg friste til
Jesus å miste, min sjel,
vær kun tro,
så får du din krone
fra himmelens trone
når du fra legemets
lenker blir fri »*

*Laß, Seele, kein Leiden,
von Jesu dich scheiden,
sei Seele getreu!
Dir bleibet die Krone
aus Gnaden zu Lohne
wenn du von Banden
des Leibes nun frei.*

6. Koral: Darum ob ich schon dulde (Derfor, selv om jeg skal lide)

Det avsluttende salmevers er av [Ludwig Helmbold](#) (1532-1598).

Teksten handler om den evige glede som vi skal få oppleve en gang, selv om vi her en tid skal plages av mange slags trengsler og lidelser.

*«Derfor, selv om jeg skal lide
all gjenvordighet,
som jeg også selv er skyldig i,
så kommer dog evigheten,
full av all glede
som uten ende,
når jeg får kjenne Kristus,
skal vederfares meg.»*

*Darum ob ich schon dulde
hie Wiederwärtigkeit,
wie ich auch wohl verschulde,
kommt doch die Ewigkeit,
ist aller Freuden voll,
die ohne alles Ende,
dieweil ich Christum kenne,
mir widerfahren soll.*

Ekstra

Det finnes en kantate til for 3. s i advent.

(Man mener at kantaten er av Telemann, men tidligere antatt at den var av Bach)

Kantate nr 141

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV141-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=bvofttkrFFQ>

4. søndag i advent

Kantate nr 132: Bereitete die Wege, bereitete die Bahn (Bered for ham veien)

4. søndag i advent

Tekst: Johs 1,19-28, Døperen Johannes' vitnespyrd

Hvem er du?

Dette spørsmål blir i søndagens dagens evangelium stilt til døperen Johannes. De som spurte om dette, ville nok vite om han virkelig hadde myndighet til det han gjorde, forkynne og døpe. I Bachs kantate blir dette spørsmål stilt til oss: Hvem er du? Ja, hvem er vi, og hvordan ser vi ut i Guds ords lys? Svaret er nedslående. For når Guds ord i hans hellige lov blir forkynt oss, må vi erkjenne at det står svært dårlig til!

I dagens kantate pyntes der ikke på noe i beskrivelsen av oss, sånn som vi ser ut i Guds øyne.

*«Hvem er du? spør deg lovens budord,
som selv vil si deg hvem du er:
et vredens barn i Satans snøre,
en hykler under falskhets skjær».*

Det er sannheten om oss. Det er som Brorson sier:

*«Å, jeg er en synder stor,
bedre kan det ikke være
når jeg hører lovens ord!»*

Men Brorson fortsetter:

*«Men for du er Jesus blevet,
og min jammer på deg tok,
derfor står mitt navn innskrevet
deilig nu i livets bok»*

Det er vår trøst, det er vårt eneste håp, at Jesus kom til jord og tok straffen for våre synder. Når ble vi skrevet inn i livets bok? Da vi ble døpt. Det synges det også om i denne kantate.

*«Kristi lemmer bør betenke
hva vår Frelser vil oss skjenke
gjennom dåpens rene bad!»*

Tekst: <https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV132-Nor1.htm>

Musikk: <https://www.youtube.com/watch?v=HYGAlS6h-Zo&t=778s>

Flere kommentarer:

Bachs kantater både til 3. og 4. s i advent handler om døperen Johannes i tråd med evangelietekstene disse to søndagene.

Døperen Johannes hjelper oss med sin lovforkynnelse til å innse at vi har bruk for den Frelser som kom julenatt.

Bachs kantater understreker dette klart og tydelig.

1. Arie sopran: Bereit die Wege (Bered for ham veien)

Sopranen synger døperen Johannes' ord fra dagens evangelium: «*Gjør Herrens vei rett*».

Bered veien for Herren! Gjør deg rede til å ta imot Frelseren!

En obo ledsager sopranen.

*«Bered for ham veien,
gjør stien hans jevn!
Bered for ham veien
og gjør hele tiden
i tro etter evne
hans stier så jevne,
Messias er her!»*

2. Resitativ tenor: Willst du dich Gottes Kind (Om du deg et Guds barn)

Vi hører et ekko av døperens omvendelsesforkynnelse i tenorens resitativ: «*Velt av de tunge syndens stener, ta Frelseren i mot, så han med deg i troen seg forener!*»

*«Om du deg et Guds barn
og Kristi bror vil kalle,
så må du Frelseren
bekjenne fremfor alle.
Ja, bror, ditt hele liv
til vitnesbyrd om troen gi
Skal Kristi ord og lære
besegles gjennom blodet enn,
så gi det villig hen!
For dette er en kristens krans og ære!
Til da, min sjel, bered, i tide
en troens vei for ham,
jevn ut hver haug og høyde i ditt indre
som Frelseren kan hindre!
Velt av de tunge syndens stener,
ta Frelseren i mot,
så han med deg i troen seg forener!»*

3. Arie bass: Wer bist du (Hvem er du?)

Her i bassens arie kommer spørsmålet fra prester og levitter til Johannes: «Hvem er du?» Dette spørsmål blir i kantateteksten stilt til oss. Hvem er vi – i Guds ords lys?

Svaret er nedslående. Beskrivelsen av oss er i den grad så krass og alvorlig at flere kommentatorer rygger tilbake og synes det blir for kraftig kost. Men det er likevel den bibelske sannhet om oss. Vi er etter vår natur «et vredens barn i Satans snøre, en hykler under falskhets skjær».

Cello og orgel som ledsager bassen er pågående, nesten aggressiv, som uttrykk for samvittighetens og lovens anklage i vårt indre, i møte med Guds hellige vilje.

*«Hvem er du? spør samvittigheten,
da blir du uten hykleri,
om du, min venn, falsk eller tro,
ditt rette domsord vil få høre.
Hvem er du? spør deg lovens budord,
som selv vil si deg hvem du er:
et vredens barn i Satans snøre,
en hykler under falskhets skjær»*

4. Resitativ alt: Ich will, mein Gott (Jeg vil, min Gud)

Dette resitativet for alt er full av anger, av erkjennelse av egen skyld og tilkortkommenhet. «Min brøde angrer jeg, akk Gud, forbarme deg».

*«Jeg vil, min Gud,
fra nå av fritt bekjenne,
jeg har til nå rett aldri deg bekjent.
Om munn og lepper vil
til deg som Herre vende,
så har mitt hjerte
nok fra deg vært vendt.
Jeg har fornektet deg i liv og handel,
får neppe god attest for all min vandel.
Da, Jesus Krist, din Ånd og dåpens bad
har renset meg fra
synd og gjort meg glad,
har jeg deg troskap lovt til livets slutt.
Akk, men akk,
min dåbspakt har jeg brutt.
Min brøde angrer jeg,
akk Gud, forbarme deg,
og hjelp, så jeg for alltid gjør mitt beste
for nådens pakt i troen å befest»*

5. Arie alt: Christi Glieder, ach bedenket (Kristi lemmer bør betenke)

Alten synger i denne arie om dåpens rensende bad, hvilken gave dåpen er og hvilken trøst den gir oss.

Bach unnlater ikke å illustrere det rinnende og rensende dåpens vann musikalsk. Jfr den ledsagende fiolinstemmen.

*«Kristi lemmer bør betenke
hva vår Frelser vil oss skjenke
gjennom dåpens rene bad!
For ved blod og vann som kilde
får vi klær så rene, gilde,
som av synd var skitnet ad.
Kristus gav oss klær, men hvilke?
Av rød purpur, av hvit silke,
stas som gjør en kristen glad.»*

Koral: Ertöt uns durch dein Güte (*Gud, drep oss ved din godhet*)

Den avsluttende salme er av [Elisabeth Kreuziger](#) (1524).

Salmeverset viser oss hvordan Gud døder med sin lov og gir liv ved sitt evangelium, med tydelig referanse til hva Luther sier om hva dåpen i vann betyr: « ... at den gamle Adam i oss skal druknes ved daglig anger og bot... og at der i stedet skal fremkomme et nytt menneske...»

*«Gud, drep oss ved din godhet
og vekk oss opp på ny,
den gamle Adam drukne,
hjelp oss å synden fly.
Det nye liv la leve
så vi vårt sinn kan heve
i takk og pris mot deg.»*

Julen

Juleoratoriet: Jauchzet, frohlocket! (*Juble og gled dere!*)

Tekst: *Luk 2, 1-21 og Matt 2, 1-12*

«Juble og gled dere!»

Over hele verden fylles kirkene hvert år før jul, fordi man vil høre Bachs juleoratorium. Mange som lytter til denne musikk, tenker kanskje ikke så mye over teksten. Musikken kommer i fokus og ordene blir tjenere for musikken. Men Bach tenkte motsatt. For ham skulle musikken tjene ordene, formidle et budskap. Det viser bla et teksthefte han fikk trykket av juleoratoriet, noe han forøvrig gjorde med all sin kirkemusikk, for at, som han selv sier, «musikken kan påhøres med desto større hengivenhet og for at enhver siden hen kan lese teksten for seg selv». Bach ville forkynne evangeliet gjennom sin musikk. Han formår det som ingen annen!

Ved å følge godt med i teksten, og la Bachs musikk bære ordene inn i våre hjerter, blir den for oss til oppbyggelse, trøst, glede og takknemlighet til den store Gud, som har gitt oss sin Sønn til frelse og evig liv.

«Juble og gled dere!» (Jauchzet, frohlocket!) Slik begynner Bachs juleoratorium, med pauker og trompeter, for å fortelle om det største av alle under, at Gud ble menneske. Den store Gud

selv, som har skapt himmel og jord, og bærer alle ting i sin mektige hånd, bøyer seg ned til oss arme, fortapte mennesker og blir født som et lite barn. For å bli vår Frelser. Juleoratorium består av seks kantater, som ble sunget i gudstjenesten på helligdagene omkring jul og nyttår, første, andre og tredje juledag, nyttårsdag, søndag etter nyttår og Kristi Åpenbaringsdag. Slik fordeles de seks kantatene og evangelietekstene.

1. Første juledag: *Jesu fødsel av jomfru Maria* (Luk 2,1-7)
2. Andre juledag: *Engelens budskap til hyrdene på Betlehemsmarken* (Luk 2,7-14)
3. Tredje juledag: *Hyrdene kommer til Jesubarnet og lovpriser Gud* (Luk 2,15-20)
4. Nyttårsdag: *Kristi omskjærelse* (Luk 2, 21)
5. Søndag etter nyttår: *De vise menn fra Østen kommer til Jerusalem* (Matt 2,1-6)
6. Kristi åpenbaringsdag: *Herodes sender de vise menn avsted. De finner Jesubarnet i Betlehem.* (Matt 2,7-12)

Det som skiller kantatene i juleoratoriet fra Bachs andre kantater er bruken av en «evangelist» som synger bibelteksten fra juleevangeliet.

TEKSTER

Første juledag : *Jesu fødsel av jomfru Maria* (Luk 2,1-7)

Tekst, 1. del (kantate), sats 1-9: <https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-1-Dan2.htm>
(dansk oversettelse)

Andre juledag : *Engelens budskap til hyrdene på Betlehemsmarken* (Luk 2,7-14)

Tekst, 2. del (kantate), sats 10-23: <https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-2-Dan2.htm>
(dansk oversettelse)

Tredje juledag : *Hyrdene kommer til Jesubarnet og lovpriser Gud* (Luk 2,15-20)

Tekst, 1. del (kantate), sats 24 – 35. Sats 24 spilles da capo.
<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-3-Dan2.htm>
(dansk oversettelse)

MUSIKK Del 1, Del 2 og Del 3

<https://www.youtube.com/watch?v=zpaNo4mWRBE&t=562s>

Her noen kommentarer til de tre første kantatene i juleoratoriet.

1. del (kantate), sats 1- 9

1. sats, Kor: Jauchzet, froloket! (*Juble og gled dere!*)

En jublende lovprisning av Gud for hva han har gjort denne dag, da Gud ble menneske.

*«I skal juble og glæde jer, fejre dagene,
forherlige, hvad Gud har gjort i dag!*

*Læg mismodet bag jer, vis klagen bort,
stem i med jubel og munterhed!
Tjen den Højeste med herlige sange,
Lad os hædre Herskerens navn!”*

2. sats, Evangelisten: Es begab sich aber zu der zeit (*Og det skjedde i de dage*)
Evangelisten begynder at synge fra juleevangeliet.

*”Og det skete i de dage,
at der udgik en befaling fra Kejser Augustus
om at holde folketælling i hele verden.
Og alle drog hen for at lade sig indskrive,
hver til sin by.
Også Josef drog op fra Galilæa,
fra byen Nazareth, til Judæa,
til Davids by,
som hedder Betlehem,
fordi han var af Davids hus
og slægt,
for at lade sig indskrive sammen med Maria,
sin forlovede, som ventede et barn.
Og mens de var der, kom tiden,
da hun skulle føde.»*

3. sats, Resitativ Alt: Nun wird mein liebster Bräutigam (*Nå blir min elskelige brudgom*)
I altens resitativ er det mange tilknytninger til Det gamle testamente. Frelseren som var lovet er vår «elskelige brudgom» (Jes 62,5), «Helten av Judas stamme» og «Jakobs stjerne» (4.Mos 24,17).

*”Nu bliver min elskede brudgom,
nu bliver helten af Davids stamme
til trøst, til frelse for jorden
endelig født.
Nu skal Jakobs stjerne skinne,
dens lys bryder allerede frem.
Rejs dig, Zion, og stands din gråd,
din lykke vokser højt!”*

4. sats, Arie Alt: Bereite dich Zion (*Gjør deg rede, Zion!*)
I denne altarien synges det om at Guds kirke (Zion) skal berede seg til å ta i mot sin himmelske brudgom.

*«Gør dig rede, Zion, med øm lidenskap,
til snart at se den skønneste, den elskeligste hos dig!
Dine kinder
skal blusse langt yndigere i dag,
skynd dig med længsel at omfavne brudgommen!*

5. sats, Kor: Wie soll ich dich empfangen (*Hvordan skal jeg ta imot deg*)

Her kommer en av de mange koraler i oratoriet, et salmevers, sunget av koret. Korallene har forskjellige utforminger. Den vi her hører er den enkleste, hvor orkesteret spiller sammen med korets stemmer. Denne enkle type er det flest av i Juleoratoriet. Vi kjenner denne form fra alle de avsluttende salmevers som Bach bruker i sine kantater.

Salmeversene som brukes valgte Bach alltid med stor omhu. De reflekter menighetens reaksjon på det som fortelles i evangelieteksten. De er appliserende, dvs evangeliet blir aktualisert og anvendt på oss. De kan også være formet som en bønn.

*”Hvordan skal jeg tage imod dig,
og hvordan kan jeg møde dig?
O hele verdens brændende længsel,
o min sjæls pryd!
O Jesus, Jesus, sæt
selv faklen ved min side,
så alt, hvad der kan fryde dig,
bliver klart og tydeligt for mig!”*

6. sats, Evangelisten : Und sie gebar ihren ersten Sohn (Og hun fødte sin sønn, den førstefødte)

*«Og hun fødte sin søn, den førstefødte,
og svøbte ham og lagde ham
i en krybbe,
for der var ikke plads til dem i herberget.»*

7. sats, Kor og Resitativ Bass: Er ist auf Erden kommen arm (*Han er kommet fattig ned til jorden*)

Sopranene i koret synger salmeverset, «*Han er kommet fattig ned til jorden*». En bassolist synger sine innskudd etter hver tekstlinje i salmen. Disse kommenterer og utdyper innholdet i den. Det er såkalte troper (innskudd), som Bach bruker i flere av sine kantater. To oboer ledsager med et nydelig ritornell (tilbakevendende melodi).

«Han er kommet fattig ned til jorden
*Hvem vil ret ophøje den kærlighed,
som vores frelser nærer til os?
for at forbarme sig over os*
*Ja, hvem formår at fatte,
hvor meget menneskenes nød bevæger ham?*
og gøre os rige i himlen
*den Højestes søn er kommet til verden,
fordi han finder glæde ved dens frelse.*
og sine kære engles ligeværdige”
Derfor vil han selv fødes som menneske.
Herre, forbarm dig!

8. sats, Bass Arie: Großer Herr, o starker König (*Store herre, o sterke konge*)

En fabelaktig bassarie som understreker og formidler innholdet i teksten. Teksten gir uttrykk for hvor lite vår Herre Jesus akter jordisk gull og glans, når han lar seg føde i en skitten stall og legges i en krybbe.

Dernest er det en undring over at han som har skapt himmel og jord, og som holder hele verden i sin hånd, blir et lite hjelpeløst menneskebarn, som må ligge i en krybbe.

En trompet ledsager og kaster glans over denne bassarien.

*«Store herre, o sterke konge,
kjæreste frelser, åh hvor lite
regner du jordens prakt!
Den, der opprettholder hele verden
og har skapt dens prakt og pryd,
må sove i en hård krybbe.»*

9. sats, Kor: Ach mein herzliebes Jesulein (*Ak, mitt hjertens elskede lille Jesubarn*)

Første del (1. kantate) avsluttes med et salmevers, sunget i en enkel firstemmig koralstil, Orkesteret har et mellomspill (et ritornell) mellom hver tekstlinje.

Salmen er en bønn om at Jesus må «bo ved troen i våre hjerter» (Ef 3,17).

*«Ak, min hjertens elskede lille Jesubarn,
red en ren og bløt liten seng til deg,
så du kan hvile i mitt hjertes skrin,
og jeg aldri skal glemme deg!»*

2. del (kantate), sats 10- 23

10. sats, Orkester: Sinfonia

Orkesterstykket som innleder den andre del av Bachs juleoratorium bærer preg av en såkalt «pastorale». Den har samme vuggende taktart (6/8) som de mange pastoralesatser vi finner i barokken (pastor = hyrde).

Bachs vil med denne musikk fortelle at nå får vi høre om hyrdene på Betlehemsmarkene.

11. sats , Evangelisten: Und es waren Hirten (*I den samme egn var der hyrder*)

*«I den samme egn var der hyrder,
som lå ude på marken
og holdt nattevagt over deres hjord.
Da stod Herrens engel for dem,
og Herrens herlighed strålede om dem,
og de blev grebet af stor frygt.»*

12. sats, Kor: Brich an, o schönes Morgenlicht (*Bryt frem, o skjønnne morgenlys*)

I tilknytning til hva der sies om hyrdenes frykt og om at «Herrens herlighet strålte om dem», synger koret dette salmevers:

*"Bryd frem, o skønne morgenlys,
og gør himlen klar!
Du hyrdefolk, bliv ikke forskrækket,
fordi englen siger til dig,
at denne svage lille dreng
skal være vores trøst og glæde,
tilmed skal undertvinge Satan
og til sidst bringe fred!"*

13. sats, Evangelisten og engelen (Sopran): Und der Engel sprach zu ihnen (Og engelen sa til dem)

Evangelisten:

"Men englen sagde til dem:"

Sopran:

"Frygt ikke!

*Se, jeg forkynnder jer en stor glæde,
som skal være for hele folket.
I dag er der født jer en frelser
i Davids by,
han er Kristus, Herren."*

14. sats, Resitativ Bass: Was Gott dem Abraham verheißen (Hva Gud har lovet Abraham)

Bassen synger at nå er løftet til Abraham gått i oppfyllelse. Og likesom den gang en hyrde (Abraham) fikk løftet om Messias, blir nå oppfyllelsen av løftet aller først fortalt til hyrder, hyrdene på Betlehemsmarken.

*"Hvad Gud har lovet Abraham,
det lader han nu gå i opfyldelse
for øjnene af hyrdekoret.
En hyrde måtte dengang
høre det hele fra Gud.
Og nu skal en hyrde
også som den første se,
at hvad der dengang blev lovet,
er blevet opfyldt.»*

15. sats, Arie Tenor: Frohe Hirten, eilt, ach eilet (Glade hyrder, skynd dere, ja skynd dere)

I en jublende arie for tenor, blir hyrdene oppfordret til å skynde seg for å se Jesubarnet. En fløyte ledsager tenoren.

*«Glade hyrder, skynd jer, åh, skynd jer,
før I kommer til at vente for længe,
skynd jer med at se det yndige barn!
Gå, glæden er for skøn,*

*søg at få del i hans yndefuldhed,
gå, og glæd hjerte og sanser!”*

16. sats, Evangelisten : Und das habt zum Zeichen (*Og dette er tegnet, I får*)

*«Og dette er tegnet, I får:
I skal finde et barn, som er svøbt
og ligger i en krybbe”*

17. sats, Kor: Schaut hin, dort liegt im finstern Stall (*Se, der ligger i den mørke stall*)
Et salmevers sunget i en enkel koralstil.

*”Se der, dér i den mørke stald ligger han,
hvis herredømme når ud overalt!
Hvor en okse før søgte sin føde,
der hviler nu jomfruens barn.”*

18. sats, Resitativ Bass: So geht denn hin, ihr Hirten, geht (*Så gå da derhen, dere hyrder, gå*)

Bassen oppfordrer i sitt resitativ hyrdene til å gå å se barnet, og synge vuggesanger for ham!
Bach bruker her et vuggende akkompagnement i orkesteret for å illustrere dette.

*«Så gå da derhen, I hyrder, gå,
så I kan se underet:
Og hvis I finder den Højestes søn
liggende i en hård krybbe,
så syng for ham ved hans vugge
med en sød klang
og i samlet kor
denne sang, som kan vugge ham til ro!*

19. sats, Arie Alt: Schlafe, mein Liebster (*Sov, min kæreste*)

Alten synger en vakker vuggesang for Jesubarnet, vakkert ledsaget av fløyte og to oboer.

*”Sov, min kæreste, nyd roen,
vågn bagefter til trivsel for alle!
Styrk dit mod,
mærk fryden,
når vi glæder vore hjerter!”*

20. sats, Evangelist: Und alsobald war da bei dem Engel (*Og med ét var der sammen med englen*)

*«Og med ét var der sammen med englen
en himmelsk hærske,
som lovpriste Gud og sang:»*

21. sats, Kor: Ehre sei Gott in der Höhe (*Ære være Gud i det højeste*)

*«Ære være Gud i det højeste
og på jorden fred
til mennesker med Guds velbehag.»*

22. sats, Resitativ Bass: So recht, ihr Engel (*Sådan skal det være, engler*)
Bassen oppfordrer oss til å synge sammen med englene i deres «Gloria»!

*”Sådan skal det være, engle, I skal juble og synge,
fordi alt lykkes så smukt for os i dag!
Altså op! Vi stemmer i sammen med jer,
det skal glæde os såvel som jer.
”*

23. sats, Kor: Wir singen dir in deinem Heer (*Vi synger for deg i din englehær*)

Bassens oppfordring følges opp av koret i dette salmevers.
Orkesteret spiller samme stemmer som koret. Fløyter og oboer spiller mellomspill (et ritornell) mellom hver linje i salmen.
Salmeverset (koralen) avslutter denne andre del (2. kantate).

*”Vi synger for dig i din englehær
af al kraft: ”Lov, pris og ære”,
fordi du, med længsel ventede gæst,
nu er kommet.”*

3. del, sats 24 – 35

24. sats, Kor: Herrscher des Himmels (*Himlenes hersker*)

Denne mektige korsatsen både innleder og avslutter 3. del (3. kantate) i Juleoratoriet.
Himlenes hersker er det lille Jesubarnet. Sangen er en bønn til ham at han ikke må forsmå våre skrøpelige sanger når vi i kirken (dit Zion), med våre salmer opphøyer og ærer ham, men at han ser hen til den lovprisning som er i våre hjerter.

*”Himlenes hersker, bønnehør den svigtende tunge,
find glæde ved de klangløse sange,
når dit Zion ophøjer dig med salmer!
Hør hjerternes jublende lovprisning,
når vi hermed viser dig vores ærefrygt,
fordi vores lykke nu er grundfæstet!”*

25. sats, Evangelisten: Und da die Engel von ihnen gen Himmel fuhren (*Og da englene hadde forladt dem*)

*”Og da englene hadde forladt dem
og var vendt tilbake til himlen,
sagde hyrderne til hinanden:”*

26. sats, Kor: Lasset uns nun gehen gen Bethlehem (*La oss gå inn til Betlehem*)

*”Lad os gå ind til Betlehem
og se det, som er sket,
og som Herren har forkyndt os”*

27. sats, Resitativ Bass: Er hat sein Volk getröst' (*Han har trøstet sitt folk*)

Det er Det gamle testamentes ord og uttrykk vi møter i dette bassresitativ. Gud har «*trøstet sitt folk og befriet Israel*». Vår nød er endt! Det som sies er rettet til oss som hører dette sunget idag. Hjelpen kommer fra Zion, fra Guds kirke. Der vil han åpenbare seg i nådens midler.

*”Han har trøstet sit folk,
han har befriet sit Israel,
sendt hjælpen til os fra Zion
og endt vores nød.
Se, hyrder, dette har han gjort;
gå, så skal I få det at se!”*

28. sats, Kor: Dies hat er alles uns getan (*Dette har han alt sammen gjort for oss*)
Et salmevers sunget i en enkel koralstil.

*”Dette har han alt sammen gjort for os
for at vise os sin store kærlighed;
Hele kristenheden skal glæde sig derover
og takke ham for det i al evighed.
Herre, forbarm dig!”*

29. sats. Duett Sopran og Bass: Herr, dein Mitleid, dein Erbarmen (*Herre, din medfølelse, din barmhjertighet*)

Duetten mellom sopran og bass blir vakkert akkompagnert av to oboer.

*”Herre, din medfølelse, din barmhjertighed
trøster os og gør os fri.
Din milde nåde og kærlighed,
din underfulde lidenskab
gør din fadertroskab
ny igen.”*

30. sats, Evangelist: Und sie kamen eilend (*De skyndte sig derhen*)

*"De skyndte sig derhen og fandt
Maria og Josef
sammen med barnet, som lå i krybben.
Da de havde set det,
fortalte de,
hvad der var blevet sagt til dem om dette barn,
og alle, der hørte det, undrede sig over,
hvad hyrderne fortalte dem;
men Maria gemte alle disse ord i sit hjerte
og grundede over dem."*

31. sats, Arie Alt: Schließe, mein Herze (*Mitt hjerte, luk*)
Denne fine altarien akkompagneres av nennsomt fiolinspill.

*« Mit hjerte, luk dette salige under
fast inde i din tro!
Lad dette under, Guds gerninger,
altid være til styrkelse
af din svage tro!"*

32. sats, Resitativ Alt: Ja, ja, mein Herz , (*Ja, ja, mit hjerte*)

*«Ja, ja, mit hjerte skal bevare,
hvad det i denne underskønne tid
til sin salighed
har erfaret som et sikkert bevis.»*

33. sats, Kor: Ich will dich mit Fleiß bewahren (*Dig vil jeg trofast bevare*)
Salmevers i enkel firstemmig stil.

*"Dig vil jeg trofast bevare,
for dig vil jeg
leve her,
til dig vil jeg drage bort,
med dig vil jeg til sidst svæve
fuld af glæde
uden tid
der i det andet li"*

34. sats, Evangelisten: Und die Hirten kehrten wieder um (*Så vendte hyrderne tilbage*)

*"Så vendte hyrderne tilbage
og lovede Gud for alt,*

*hvad de havde set og hørt,
sådan som det var blevet sagt til de”*

35 sats, Kor: Seid froh dieweil (*Vær glade, fordi*)
Salmevers i enkel firstemmig stil.

*«Vær glade, fordi
jeres frelser
er født her som Gud og som menneske,
han, som er
Herren og Kristus
i Davids stad, udvalgt blandt mange»*

24. sats, (da capo) Kor: Herrscher des Himmels (*Himlenes hersker*)

*”Himlenes hersker, bønør den svigtende tunge,
find glæde ved de klangløse sange,
når dit Zion ophøjer dig med salmer!
Hør hjerternes jublende lovprisning,
når vi hermed viser dig vores ærefrygt,
fordi vores lykke nu er grundfæstet!”*

Her er linker til tekst og musikk til de tre siste deler (kantate 4-6) i Juleoratoriet:

Nyttårsdag/Kristi omskjærelse

Del (kantate) 4, sats 36-42
Luk 2, 21 *Kristi omskjærelse*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-4-Eng3P.htm>
(engelsk oversettelse)

Søndag etter nyttår

Del (kantate) 5, sats 43-53
Matt 2,1-6 *De vise menn fra Østen kommer til Jerusalem*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-5-Eng3P.htm>
(engelsk oversettelse)

Helligtrekongers søndag/ Kristi åpenbaringsdag

Del (kantate) 6, sats 54-64
Matt 2,7-12 *Herodes sender de vise menn avsted. De finner Jesubarnet i Betlehem.*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-6-Eng3P.htm>

(engelsk oversettelse)

MUSIKK Del 4, Del 5 og Del 6

<https://www.youtube.com/watch?v=1NafQeEWNks>

EKSTRA

Det finnes mange andre kantater av Bach for juletiden!

Første juledag

Kantate nr 63

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV63-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=QBq6mQHT_rE

Kantate nr 91

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV91-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=u5ejYj69LpY>

Kantate nr 110

Tekst

<https://bach-cantatas.com/Texts/BWV110-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=6MKvYL9PEw4&t=11s>

Kantate nr 191

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV191-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=PxacP0LFOWc>

Andre juledag

Kantate nr 40

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV40-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=wN1q7VBr9Ro>

Kantate nr 121

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV121-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=uBWjQPYzuJA>

Kantate nr 57

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV57-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=nKKsejZV0sM>

Tredje juledag

Kantate nr 64

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV64-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=OzI1CImWAhU>

Kantate nr 133

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV133-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=88gaheQ50V0>

Kantate nr 151

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV151-Eng10.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=oUy10EMxE00>

Nyttårsdag

Kantate nr 190

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV190-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=V0PEq-0zV-U>

Kantate nr 41

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV41-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=h36zasMPHs4&t=1434s>

Kantate nr 171

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV171-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=W4gfsheFfSw>

Kantate nr 143

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV143-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=u73--Z4UDXs>

Søndag etter jul

Kantate nr 28. Gottlob! nun geht das Jahr zu Ende (Takk Gud, vårt år nå snarlig ender)

Tekst: Luk 2,33-40, *Simeon og Anna i templet*

Takk Gud, vårt år nå snarlig ender

«Takk Gud, vårt år nå snarlig ender, det nye rykker stadig nær». Slik synges det i årets siste kantate, kantaten for søndag etter jul.

Kantaten er full av lovprisning av Guds godhet i mot oss i året som har gått, fra første til siste sang! En av sangene har tekst fra Jeremias 32, 41:

«Jeg vil glede meg over dem og gjøre godt mot dem. Av hele mitt hjerte og hele min sjel skal jeg trofast plante dem i dette landet.»

Det er en glede for Herren å få vise oss godhet. Han elsker å få være sammen med syndere og gi dem sin tilgivelse. Det kan han gjøre fordi han selv har båret straffen for alle våre synder.

Gud overøser oss med sin nåde hver dag. «I denne kristne menighet tilgir Gud daglig meg og alle troende alle synd rikelig», sier Martin Luther i forklaringen til 3. trosartikkel.

«Gud er en brønn (en kilde) hvor lutter godhet rinner», synges det i duetten i den femte sang. Koret synger tilslutt:

*«Din godhet vil vi prise,
vår Far i himlen hist,
alt du har villet vise
oss gjennom Jesus Krist.
Nå ber vi ydmykt deg:
La fred i året vare,
bevar fra nød og fare,
og daglig næring gi!»*

Tekst: <https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV28-Nor1.htm>

Musikk: https://www.youtube.com/watch?v=9KDMPET_iGk

Flere kommentarer

1. Arie sopran: Gottlob! nun geht das Jahr (Takk Gud, vårt år nå snarlig ender)

Sopranen synger sin takk til Gud for året som snart er til ende.

*«Takk Gud, vårt år nå snarlig ender,
det nye rykker stadig nær.
Betenk nå, sjel og sinn, især
hvor meget godt fra Herrens hender
det gamle bragte til enhver.
Syng ham en gledens takkesang,
så vil han fortsatt på deg tenke
og mer i nye året skjenke.»*

2. Kor: Nun lob', mein Seel', den Herren (Min sjel, min sjel, lov Herren)

Vi hører en koralfantasi over første vers av denne kjente salmen. Brokker av melodien synges av alt, tenor og bass, mens melodien i sin helhet synges av sopranstemmene. (Melodien varierer noe fra den vi kjenner.)

Salmen er skrevet av [Johann Gramann](#) (1487-1541)

*«Min sjel, min sjel, lov Herren,
og alt i meg hans store navn!
Lov ham og gi ham æren,
glem ingen ting av alt hans gavn!
Han dine synder sletter
og fyller dine savn,
ditt liv igjen oppretter
og tar deg ømt i favn,
gir trøst i onde dager,
forny dine år,
tar hånd om dine plager,
og leger dine sår.»*

3. Resitativ/Ariosso bass: So spricht der Herr (Så sier Herren)

Bassen synger teksten fra Jeremias 32, 41: *«J eg vil glede meg over dem og gjøre godt mot dem. Av hele mitt hjerte og hele min sjel skal jeg trofast plante dem i dette landet ».*

Den er oversatt slik i kantaten:

*«Så sier Herren: Det er for meg en glede,
å få øve godhet mot dem,
og dem vil jeg i dette landet
varig feste
av hele mitt hjerte og av hele min sjel.»*

4. Resitativ tenor: Gott ist ein Quell (Gud er en brønn)

Gud er en kilde, synges det egentlig. Strykerne i orkesteret illustrerer denne rolige, stille kilde.

*«Gud er en brønn
hvor lutter godhet rinner,
Gud er lys hvor lutter nåde skinner,*

*Gud er en skatt
med signing som sitt navn,
Gud er en Gud
som mild og tro regjerer.
Hver den som har ham kjær
og kjærlig til ham ser,
til hjertet tar hans ord,
fra synd omvender seg og tror
gir Han seg selv med alt de trenger.
Den som har Gud, ei sørger lenger.»*

5. Duett Alt, tenor: Gott hat uns im heurigen Jahre (Gud har oss så nådig i året)

Duettens sang er en glad lovprisning av Gud for hans nåde i året som har gått, og en bønn om at Gud må velsigne oss i det nye år, gi oss «et lykkelig nytt år».

*«Gud har oss så nådig i året velsignet
at godhet og sunnhet hverandre har lignet.
Vi priser ham hjertelig, ber ham tillike
at han vil et lykkelig nytt år oss skikke.
Vi håper og tror på hans daglige nåde
og priser på forhånd, lar takken få råde.»*

6. Koral: All' solch' dein' Güt' wir preisen (Din godhet vil vi prise)

Koret avslutter med første vers fra «Din godhet vil vi prise» av [Paul Eber](#) (1511-1569).
(Melodien er noe annerledes enn den vi kjenner).

*«Din godhet vil vi prise,
vår Far i himlen hist,
alt du har villet vise
oss gjennom Jesus Krist.
Nå ber vi ydmykt deg:
La fred i året vare,
bevar fra nød og fare,
og daglig næring gi!»*

Ekstra

Kantate 152

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV152-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=cjmk4cG_wFw

Kantate 122

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV122-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=wKXVWgUbZ60>

Søndag etter nyttår

Kantate nr 153

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV153-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=D52U5VRvNxQ&t=760s>

Kantate nr 58

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV58-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=Rf7ShfqRlxM>

Kristi åpenbaringsdag

Kantate nr 65

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV165-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=RRtEq2MIXbc>

Kantate nr 123

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV123-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=Mguz7f_suDY&t=352s

Kantate nr 32: Liebster Jesu, mein Verlangen (Kjære Jesus, må jeg savne)

1. søndag efter Helligtrekonger (2. søndag i åpenbaringstiden)

Tekst: Luk 2, 41-52, *Jesus som tolvåring i templet*

«Nå forsvinner alle plager»

Slik synges det i den femte sangen i kantaten, duetten mellom sopran og bass (den troende sjel og Jesus). Hva er årsaken til denne jublende glede? Jo, det er at Jesus slett ikke er langt borte fra oss, som det av til kan føles. Han er oss helt nær i sitt Ord og sine sakramenter. Han bor ved troen i våre hjerter og vi får spise og drikke hans legeme og blod i den hellige nadverd, til syndenes forlatelse.

Paulus sier i Rom 10:

Hvem skal fare opp til himmelen? – det vil si for å hente Kristus ned – 7 eller: Hvem skal stige ned i avgrunnen? – det vil si for å hente Kristus opp fra de døde. 8 Men hva sier den? Ordet er deg nær, i din munn og i ditt hjerte.

Hvorfor bruker Bach her en duett mellom Jesus og den troende sjel?

Fordi det ikke bare vi som gleder oss over å være sammen med Ham, men Han gleder seg også over å være sammen med oss!

Det er brudgommens glede over sin brud, og brudens glede over sin brudgom, som uttrykkes i denne dansende, jublende duett.

En kristen kan av og til spørre, Herre hvor er du? Det kan være i særlige trengselstider, man kan ha stor sorg over å ha mistet noen som står en nær, det kan være en selv som er rammet av en alvorlig sykdom, det kan være problemer med ens barn, det kan være mange forskjellige ting som kan føre oss i dyp nød. Og vi spør: Hvor er du, Herre? Hvorfor hjelper du meg ikke? Det synes som om Jesus er langt borte, at han ikke er hos oss lenger.

Det var denne smerte Maria følte da Jesus var kommet vekk fra dem, som vi hører om i dagens tekst om Jesus som tolvåring i templet.

Men Jesus er oss aldri så nær som når vi er i nød og trengsel! I Salme 46, står det: «*Gud er vår tilflukt og styrke, en hjelp i trengsler, funnet overmåde stor*». Egentlig skal det ikke være et komma etter «*trengsler*». Det skulle ha stått: «*I trengsler funnet overmåde stor*». Det er nettopp når vi er i trengsel han er overmåde stor, og ekstra nær. Herren er aldri så nær oss som når han skjuler seg. Han er deg nær gjennom sitt Ord. Han vil at du skal holde deg til Ordet alene. Derfor hender det han skjuler seg. Han tar vekk sin følbare nåde, forat du skal holde deg tett inntil hans ord. Han er deg også nær i den hellige nadverd, hvor han gir deg sitt legeme og blod, det blod som rant for deg på korset, og det legeme som ble korsfestet for deg. Selv om du ikke føler noe. Han vil at du bare skal tro det. Tro at du får syndenes forlatelse i den hellige nadverd. Du skal også få tegne deg med korsets tegn og minne deg selv om din dåp, og at du ved dåpen tilhører ham og får eie alt hans, hans fullkomne rettferdighet og tilgivelse for alle dine synder.

I søndagens kantate får vi merke Marias, og vår, fortvilelse over at Jesus er vekk, men også den jublende glede over at han likevel er oss nær. Når det går opp for oss, må vi synge med i duetten mellom sopran og bass: «Nå forsvinner alle plager!»

De synger om den glede som ingen kan ta fra oss, selv om vi skulle være i dyp sorg, for vi har Jesus tett ved oss, «*i vår munn og i vårt hjerte*»

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV32-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=9Zt27z1ZbN4>

Flere kommentarer:

1. Arie sopran: Liebster Jesu, mein Verlangen (Kjære Jesus, må jeg savne)

Bakgrunnen er Jesus som tolvårig i templet. Jesu foreldre hadde reist opp til Jerusalem for å feire påske sammen Jesus. Da høytiden var over, og de var på vei hjem, oppdaget de at Jesus ikke var med i reisefølget. Josef og Marias fortvilelse over at Jesus var blitt borte for dem, beskrives i Bachs musikk. Musikken er lengtende, klagende, søkende, både i sopranens sang og i den ledsagende obo. I teksten lar Bach det være oss som savner Jesus og lengter etter ham.

*«Kjære Jesus, må jeg savne,
si meg, hvor jeg finner deg?
Mister jeg deg allerede,
kan ei mer ha deg til stede?
Akk, min klippe, gled du meg,
la meg kjærlig deg omfavne!»*

2. Resitativ bass: Was ist's, das du mich gesucht? (Hvorfor har du lett etter meg?)

Vi hører Jesu rolige stemme i dette resitativ. Som alltid bruker Bach bass som Jesu stemme. Vi hører Jesu svar til Maria:

*«Hvorfor har du lett etter meg?
Vet du ei at jeg må være der,
være der, der hvor min Fader er?»*

3. Arie bass: Hier, in meines Vaters Stätte (Her, her i min Faders tempel)

Tekstforfatteren utvikler videre Jesu svar til Maria i denne arien.

*«Her, her i min Faders tempel
kan fortvilte finne meg.
Der kan du meg sikkert finne
og ditt hjerte til meg binde,
for på dette sted bor jeg.»*

4. Resitativ sopran/bass: Ach, heiliger und grosser Gott (Akk, hellige og store Gud)

Sopranen representerer den troende sjel, bassen representerer Jesus. Bach siterer i dette resitativ fra Salme 84. *«Hvor elskelige dine boliger er»* (Wie lieblich ist doch deine Wohnung), synger sopranen. (Jfr. Brahms Requiem, med kanskje hans fineste korsang fra dette verk: *«Wie lieblich sind deine Wohnungen!»*)

Sjelen:

*«Akk, hellige og store Gud,
så vil jeg her og nå hos deg
bestandig søke hjelp og støtte.»*

Jesus:

*«Hvis du vil verdens lyst forstøte,
og kun til denne bolig gå,
så kan du her og hist bestå.»*

Sjelen:

*«Hvor elskelig er dog din bolig,
Gud, Herre Sebaot!
Min ånd forsmår
av langt til det som pranger i din gård;
min kropp og sjel de fryder seg
i den levende Gud.
Akk, Jesus, mitt hjerte
elsker for evig deg.»*

Jesus:

*«Så kan du være glad,
når sjel og ånd
er fast hos meg med kjærlighetens bånd.»*

Sjelen:

*«Akk, dette ord som alt i dag
har løst mitt sinn fra tomt bedrag,
gjør meg så andaktsfull
og sjelen hjerteglad.»*

5. Arie (duett): Nun verschwinden alle Plagen (Nå forsvinner alle plager)

Duett mellom sopran og bass (sjelen og Jesus), ledsaget av obo. De synger: «Nå forsvinner alle plager» Musikken er full av glede. Det er som man nesten får lyst til å danse til musikken!

Begge:

*«Nå forsvinner alle plager,
nå forsvinner akk og ve!»*

Sjelen:

«Aldri mer skal jeg deg savne,»

Jesus:

«alltid skal jeg deg omfavne.»

Sjelen:

«Nå er hjertet mit fornøyd,»

Jesus:

«og kan synge frydesanger:»

Begge:

*«Nå forsvinner alle plager,
nå forsvinner akk og ve!»*

6. Koral: Mein Gott, öffne mir die Pforten (Herre, åpne dine dører)

Kantaten avsluttes med et vers fra en salme av Paul Gerhardt (1607-1676) i en enkel firstemmig sats for kor.

*«Herre, åpne dine dører
til din store miskunnhet,
la meg hvor enn livet fører,
smake din barmhjertighet!
Ha meg kjær og led meg an
så jeg deg, så godt jeg kan,
elsker høyt og kjærlig favner
og slett intet lenger savner.»*

Ekstra

Disse kantatene er også for denne søndag!

Kantate nr 154

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV154-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=aaxMgDmuqG0>

Kantate nr 124

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV124-Nor1.htm>

Musikk 37:17

<https://www.youtube.com/watch?v=HgXaOcSFOE4>

2.s e Kristi åpenbaring (3. s i Åpenbaringstiden

Kantate nr 155, Mein Gott, wie lang (*Min Gud hvor lenge*))

Tekst: Johs 2, 1-11 *Bryllupet i Kana*

Bi på Herren

«Å bie», har en sagt, det er «å vente lenge, og tilsynelatende forgjeves». Men det er ikke forgjeves! Vær ved godt mot! Herren hjelper i sin tid, og hans tid er den rette tid.

Vi kan fristes til å gi opp, når vi føler at himmelen er lukket og Gud er taus. Ja, vi kan tenke at Gud slett ikke vil ha noe med oss å gjøre. Han hjelper meg jo ikke!

Her skal vi lære av Maria i dagens evangelietekst. Hun var blitt hårdt avvist av Jesus. Likevel sier hun til tjenerne: « Det han sier til dere, skal dere gjøre». For hun var sikker på at Jesus ville hjelpe, i sin tid, i den rette tid.

«Vær stille for Herren og vent på ham! Legg din vei i Herrens hånd! Stol på ham, så griper han inn», Salme 37, v7 og v5.

I søndagens kantate er fortvilelsen til ta og føle på i Bachs musikk, når han beskriver smerte og sorg over at Gud har skjult seg. Det synges: «*Min Gud, hvor lenge, lenge?*»

Men det synges deretter oppmuntrende i duetten mellom tenor og sopran:«*Du må tro, du må håpe. Jesus vet den rette tid.*»

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV155-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=5uKjvD6FZNo>

Flere kommentarer:

1. Resitativ sopran: Mein Gott, wie lang? (Min Gud, hvor lenge)

Sopranen uttrykker i sitt resitativ smerten over at Jesus synes ikke å ville hjelpe oss.

Jfr Salme 13: «Hvor lenge, Herre? Vil du glemme meg for alltid?»

Når det synges at «gledens vin er slutt», kan vi tenke på vinen som tok slutt ved bryllupsfesten i Kana.

*«Min Gud, hvor lenge, lenge?
Jeg jamrer uavbrutt
og ser slett ingen slutt
på smerten og på sorgen.
Ditt gode nådeblikk
bak mørke skyer er nå helt forborgent,
din kjære hånd har dratt
seg ganske vekk!
Din trøst jeg kunne trenge!
Jeg, stakkar, møter det som
daglig krenker,
mitt tåremål til fulle du meg skjenker,
og gledens vin er slutt,
mitt tillitsforhold er nå brutt.»*

2. Duett alt, tenor: Du musst glauben (Du må tro det, du må håpe)

Til den anfektede sjel som klager sin nød over at Herren ikke ser ut til å ville hjelpe, synger nå alt og tenor i denne duetten, omsorgsfullt, inntrengende og oppmuntrende, igjen og igjen: «Du må tro, du må håpe!» (Du musst glauben, du musst hoffen!)

Det synges også: «Jesus rette tiden finner». Jesus sa jo til Maria: «Min tid er ennå ikke kommet!»

Duetten er en riktig «ørehenger». Den er en av mine favorittsanger fra Bachs kantater. Har du hørt den noen ganger, kan du ikke la være å nynne med på teksten «Du musst glauben, du musst hoffen!»

En fagott ledsager duetten med sin sprudlende, oppmuntrende melodi!

*«Du må tro det, du må håpe,
overgi deg til din Gud!
Jesus rette tiden finner,
bringer hjelp og gledes bud.
Når den mørke tid forsvinner,
står hans hjerte for deg åpent.»*

3. Resitativ bass: So sei, o Seele (Så vær, min sjel)

Dette resitativet er en minipreken om Guds godhet og trøst i prøvelsens tider.

Det refereres tydelig til Klagesangene 3,33: «*For det er ikke av hjertet han plager eller bedrøver menneskenes barn*». Det synges: «*Men ikke tenk at han av hjertet vil bedrøve.*» At vinen tok slutt i bryllupet i Kana, ble en prøvelse, ikke bare for det unge brudepar. Det ble også en prøvelse for Maria, når hun søkte hjelp hos Jesus, men tilsynelatende ble avvist. Jesus sa: «*Min tid er ennå ikke kommet*». Bassen synger rolig og trøstende: «*Så la ham da, min sjel, i allting råde!*»

*«Så vær, min sjel, tilfreds og stille!
Om det for dine øyne enn
kan synes som din venn
fra deg har villet skille,
når han en kort stund deg forlot!
Sjel, tro, fatt mot!
Det blir en liten stund
til han for bitre dager
gir trøst og gledesgrunn
og honning søt for malurt til deg lager!
Men ikke tenk
at han av hjertet vil bedrøve,
han vil ved lidelse din troskap prøve.
Ditt hjerte som i trengslens
mørke stunder lider,
gir han sin nådes lysskinn
desto klarere omsider.
Han har for deg til sist, til sist
i vente evig trøst og nåde;
så la ham da, min sjel, i allting råde!»*

4. Arie sopran: Wirf, mein Herze (Kast, mitt hjerte)

En gledefylt, sprudlende, arie med nærmest «hoppende» rytmer hvor det synges:

*«Kast, mitt hjerte, kast deg kun
i den Høyes faderarmer,
han er den som seg forbarmer.
Legg din sorg i denne stund
og hva ellers er din byrde
på din Gud, den gode hyrde»*

5. Koral: Ob sich's anliess (Og syns det)

Kantaten avsluttes som sedvanlig med en enkel korsats.

Dette er et vers fra salmen «*Es ist das Heil uns kommen her* » (Guds Sønn er kommet til oss ned) av *Paul Speratus* (1489-1551).

*«Og syns det som han ikke vil,
la det deg ikke skremme,
han lager deg det beste til,
men har det i sitt gjemme.
Hans ord gir sikkerhet til deg.*

Ekstra

Kantate nr 3

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV3-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=prAcMjvuQQM&t=118s>

Kantate nr 13

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV13-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=emQuTSKhdU0>

3. s e Kristi åpenbaring (4. s i åpenbaringstiden)

Kantate nr 73 Herr, wie du willst, so schicks mit mir (*Gud, som du vil, så skje med meg*)

Tekst: Matt 8,1-13 *Helbredelsen av en spedalsk, og offiseren i Kapernaum*

Herre, som du vil!

Når vi ber om å bli helbredet fra sykdom, skal vi være fullt forvisset om at Gud kan helbrede, også mirakuløst, som vi ser at det skjedde på Jesu tid. Men vi kan aldri si at Jesus *alltid* vil helbrede. Kanskje lar han oss beholde vår sykdom, som et kors i livet, eller at sykdommen endog fører til død, så han isteden tar oss hjem til seg. Og der er ingen sykdom mer til!

Denne sannhet står fullstendig klart i søndagens kantate. Vi kan hvile i den visshet, at Guds beste vilje skjer, uansett hva han gjør. Kantateteksten tar utgangspunkt i det den spedalske sier til Jesus: «*Herre, hvis du vil, kan du gjøre mig ren.*» Koret synger: «*Gud, som du vil, så skje med meg i livet og i døden.*»

Guds vilje kan være for oss «*som en lukket bok, som intet menneske forstår*». Men et Guds barn, som er meget prøvet i troen, setter sin lit til Gud. Hans aller beste vilje skjer, selv om vi ikke kan forstå det.

«*Herre, som du vil*», synges om og om igjen. Og musikken understreker ordene.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV73-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=suCkBgDYuLg>

Flere kommentarer:

Kantateteksten tar utgangspunkt i det den spedalske sier til Jesus i dagens evangelietekst: «*Herre, hvis du vil, kan du gjøre mig ren.*» Herrens vilje blir et sentralt tema i hele kantaten.

1. Kor: Herr, wie du willst, so schick's mit mir (Gud, som du vil, så skje med meg)

Koret synger en strofe av salmen om gangen.

Mellom hver strofe synger en solist et resitativ, som en kommentar til og utvidelse av salmeteksten.

Kor:

*«Gud, som du vil, så skje med meg
i livet og i døden»*

Tenor:

Tenoren skyter inn at Guds vilje med oss kan føre til lidelse.

*«Akk, men akk, din
vilje lar meg lide stille!
Mitt liv har motgangs fulle mål,
for jammer og besvær
meg plager daglig her,
og neppe vil min død
all nøden fra meg skille.»*

Kor:

*«Min lyst og lengsel står til deg,
forlat meg ei i nøden!»*

Bass:

Bassen synger at Gud er hans hjelp og trøst i all hans nød.

*«Du er min hjelper, trøst og borg
som teller alle mine tårer,
og trøster i all sorg,
det svake rør
ei skade gjør,*

*og siden du meg kårer,
så si et trøst- og gledesord.»*

Kor:

*«Bevar meg sikkert i din gunst,
gi meg tålmodighetens kunst,
din vilje er den beste.»*

Sopran:

Sopranen skyter inn at Gud kan skjule seg, at hans vilje er *«som en forseglet bok»*, og at det kan være hårdt å oppleve.

*«Din vilje er som en forseglet bok
som intet menneske forstår.
Din signing dommens ansikt tok,
oppdragelsen ble strenge straffer,
og fred som du
i dødens søvn oss skaffer,
og forestår,
ble inngangsport til helved.
Din Ånd gjør oss fra slik en slutning fri,
tvert om, din vilje vil oss frelse gi.»*

Kor:

Koret gjentar til slutt begynnelsen av salmen.

«Gud, som du vil, Gud, som du vil!»

Tonene er de samme som begynnelsestonene i koralen/salmen – bare hurtigere. Dette musikalske motiv høres allerede i begynnelsen av satsen og vender tilbake flere ganger, som et ritornell.

2. Arie tenor: Ach, senke doch den Geist (Å, senk dog gledens ånd)

Arien er en bønn om at Gud må gi oss gledens ånd i våre hjerter. Vi er så vankelmodige, og engstelige.

Arien ledsages av en obo.

*«Å, senk dog gledens ånd
i mitt hjerte inn.
Det skjer så ofte at jeg må bikte,
at håp og fryd hos meg vil svikte
i engstet sinn.»*

3. Resitativ bass: Ach, unser Wille bleibt verkehrt (Akk, hvor vår vilje er forkjært)

I bassens resitativ sies det at vår egenvilje står Guds vilje imot, den er ofte trassig og vil slett ikke tenke på døden. Men ved Den hellige Ånds hjelp har vi lært oss å overgi oss til Guds vilje med oss, og kan si, som det står i arien som følger etter: *«Gud, om du vil.»*

*«Akk, hvor vår vilje er forkjært,
snart trassig, snart forsagt,
på døden vil den aldri tenke!
Men nå, i Krist, har vi av Ånden lært
i Herrens vilje ned oss senke, og sagt:*

Bassen synger så følgende arien, uten opphold: *«Gud, om du vil...»*

4. Arie bass: Herr, so du willt 4. Arie bass: Herr, so du willt (Gud, om du vil)

Det synges at hvis det er Guds vilje at vi skal dø, så skje også det.

Vi merker en dødslengsel, som kanskje var sterkere på Bachs tid enn idag. Det sies: *«Gud, om du vil, så legg da mine lemmer i jordens mørke gjemmer».*

Legg merke til en for Bach typisk musikalsk illustrasjon. Han lar orkesteret illudere kirkeklokker på *«Gud, om du vil, så ring nå gravferdsklokker».*

*«Gud, om du vil.
så la da dødens smerter
dra sukk fra såre hjerter,
om da min bønn kan strekke til.
Gud, om du vil,
så legg da mine lemmer
i jordens mørke gjemmer,
men vær meg, synder, nådig, mild!
Gud, om du vil,
så ring nå gravferdsklokker,
jeg følger når de lokker,
min jammer er ei mere til.
Gud, om du vil, Gud, om du vil.»*

5. Koral: Das ist des Vaters Wille (Det er Guds tanker milde)

Kantaten avsluttes med en koral av *Kaspar Beinemann* fra 1582 som handler om at det er på grunn av Kristi offer vi får komme til himmelen når vi dør.

*«Det er Guds tanker milde
om alle han har skapt,
sin Sønn han ofre ville,
så vi ei går fortapt;
Gud Hellig Ånd, så vis,
om vi i tro ham hører,
han oss til himlen fører,
ham skje vår lov og pris!»*

Ekstra

Kantate nr 111

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV111-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=R1SvaeBSyDQ>

Kantate nr 72

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV72-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=5mbS3oUMLKc>

Kantate nr 156

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV156-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=drFcH_WwK7Y

4.s e Kristi åpenbaring (5. s i Åpenbaringstiden)

Kantate nr 81: Jesus schläft, was soll ich hoffen (*Jesus sover, hva kan jeg håpe*)

Tekst: Matt 8,23-27 *Jesus stiller stormen*

Han slumrer ikke og sover ikke, Israels vokter!

Denne søndag har beretningen, « *Jesus stiller stormen* », som evangelietekst.

Det synges i en annen av Bachs kantater (Kantate nr. 56 for 19. s e trin) at vårt liv er som en seilas på havet.

Det kan være deilig å seile i maksvær, men når stormen kommer er det ikke særlig hyggelig!

Jesus og hans disipler seilte på Genesaretsjøen, og det blåste opp til en voldsom storm.

Disiplene ble livredde.

Hva med Jesus? Han lå og sov. Kantaten begynner slik: «Jesus schläft» (Jesus sover)

Vi merker i musikken fortvilelsen hos disiplene, fordi Jesus sov når de hadde mest bruk for ham. Man kan nesten se for seg hvordan disiplene kikker bort på ham på nytt og på nytt:

Hvorfor våkner han ikke? Bach bruker en meget lang tone på ordet "sover" (schläft). Han bare

sover og sover, og synes ikke å bry seg om disiplenes fortvilelse og redsel for den voldsomme stormen! Disiplene vekker ham og sier: «Herre, frels oss, vi går under!»

Det er tider i vårt liv at vi synes Jesus sover når vi har aller mest bruk for ham. Vi synes ikke vi kan få kontakt med ham. Men han sover ikke! Det bare synes som han gjør det. «*Han slumrer ikke og sover ikke, Israels vokter*» (Sl 121, 4).

«*Min hjelper er våken*» (Mein Helfer ist erwacht) synges det trøstefullt i den nest siste sang, før koret avslutter kantaten med å synge:

*Dine vingers skygge
vet meg best å trygge,
ly for fienden gi.
La kun Satan skremme,
verdens trussel gremme,
meg står Jesus bi!*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV81-Nor1.htm>

Musikk 16:o5

<https://www.youtube.com/watch?v=Cia0XthmOWk>

Flere kommentarer:

1. Arie alt : «Jesus schläft, was soll ich hoffen» (*Jesus sover, hva kan jeg håpe*)

Merk fortvilelsen musikken over at Jesus sover.

Bach bruker en uendelig lang tone på “sover” (schläft), for å illustrere at han sover tungt.

Merk at Bach bruker en lang tone også på ordet «åpen» (offen), når det synges at selve dødens avgrunn er åpen! På denne måte blir disse to ting bundet sammen. Dødens åpne avgrunn knyttes sammen med at Jesus sover og vi synes ikke å få kontakt med ham!

*«Jesus sover, hva kan jeg håpe?
Ser jeg ei med forskremte, bleke kinn
allerede dødens avgrunn åpen?»*

2. Resitativ tenor : «Herr, warum trittest du so ferne» (*Hvorfor skjuler du deg for min nød.*)

Fortvilelsen forsetter i dette resitativet. «Gud, hvorfor er du så fjern?» Hvorfor skjuler du deg? for meg når jeg er i nød? Du er jo ikke en Gud sover! Jfr Sl 121, 4, som er nevnt i innledningen. Det synges: «*Akk, blir ditt øye ei, av nøden min beveget som ellers ei av søvn er preget?*»

*«Gud, hvorfor er du i det fjerne?
Og hvorfor skjuler du deg for min nød.*

*når alt omkring meg truer meg med død?
Akk, blir ditt øye ei,
av nøden min beveget
som ellers ei av søvn er preget?
Du tente jo din klare stjerne
for vise menn i fra det fjerne
som viste vei til barnet.
Å, led meg du, ved dine øynes lys,
for livets vei den fyller meg med gys.»*

3. Arie tenor : «Die schäumenden Wellen»(*De skummende bølger*)

Her er man riktig ute på Genesaretsjøen og opplever storm og høye bølger!
Men en kristen kan ha en gudgitt ro midt i stormen. Det høres tydelig i denne arie. Bach illustrerer ved sin musikk den ro en kristen kan ha, når det stormer som mest!

*«De skummende bølger fra Belials bekker
forsterker dens dom.
En kristen skal i bølgen stå
når trengsels vind vil mot ham slå,
dog ser vi den rasende flom
så ofte vår trosstyrke svekker.»*

4. Arioso bass : «Ihr Kleingläubigen»(*Dere lite troende*)

Som alltid bruker Bach en bass til å synge hva Jesus sier (Vox Christi).
Jesus synger:

*«Hvor svak deres tro.
Hvorfor er dere redde?»*

5. Arie bass : «Schweig, aufgetürmtes Meer!» (*Ti, du opprørte hav!*)

Vi hører her Jesu myndige røst:

*“Ti, du opprørte hav!
Forstum, du storm og vind!
Ditt mål har nådd sin ende,
du skal ei mitt utvalgte barn
i ulykke få sende.»*

6. Resitativ alt : «Wohl mir» (*Takk og pris*)

Teksten sikter til makten i Jesu ord, og at han slett ikke sover:«*Mein Helfer ist erwacht*» (Min hjelper er våken).

*«Pris Gud, min Jesus talte kort,
min hjelper er på vakt,*

*så må da bølgebrus og mørkets makt
og all min kummer bort»*

7. Koral: «Unter deinen Schirmen» (*Under dine vingers skygge*)

Dette er andre vers av den vakre salmen: «*Jesu meine Freude*» (Jesus, du min glede) av *Johann Franck* (1650).

Ekstra

Kantate nr 14

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV14-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=JILQsEl5Yz0>

(Det finnes ingen kantate 5. s e Kr Åpenbaring (6. s i åpenbaringstiden)

Marias renselsesdag/Kyndelsmesse

Kantate nr 82: Ich habe genug (Nå er jeg tilfreds)

Tekst: Lukas 2, 22-40 *Jesus blir båret frem i tempelet*

Herre, nå lar du din tjener fare herfra i fred

Denne kantaten tar utgangspunkt i den gamle Simeons ord, da han tar Jesubarnet i sine armer. Han var blitt lovet av Herren at han ikke skulle dø, før han hadde sett «Herrens salvede». Simeon sier: «*Herre, nå lar du din tjener fare herfra i fred, slik som du har lovet. For mine øyne har sett din frelse*».

Dette kan enhver kristen si. Han kan «fare herfra i fred» når som helst, for han har «sett Herrens salvede», har kommet til tro på Ham, som kom for å sone for all verdens synd. Vi fikk del i denne frelse i vår dåp. I dåpen ble vi iført Kristi rettferdighet, vi fikk tilgivelse for alle våre synder. Vi fikk del i Kristi fullbrakte frelse, som han vant for oss på korset. Kantateteksten er en parafrasering og tekslig utvidelse av Simeons lovsang, av presten, [Christoph Birkmann](#) (1703-1771).

Sjelden smelter ord og musikk sammen, som i denne kantaten! Det er et dyptfølt alvor i den førstesang, «Nå er jeg tilfreds!» (Ich habe genug), og en vidunderlig musikk i arien «Slumre inn, nå, trette øyne» (Schlummert ein, ihr matten Augen).

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV82-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=XopQG0Gjgmo>

Flere kommentarer:

Dette er en solokantate for bass.

1. Arie: **Ich habe genug** (Nå er jeg tilfreds)

En obo innleder med et tema som virker velkjent. Det er den samme melodi som innleder den gripende arie «Forbarm deg» (Erbarme dich) fra Matteuspasjonen, som synges like etter at vi har fått høre om Peters bitre gråt over sin fornektelse. (Her er det imidlertid en solo fiolin som ledsager sangen)

*«Nå er jeg tilfreds!
Jeg tar nå min frelser
og håp for de fromme,
inn i mine armer
som før var så tomme.
Nå er jeg tilfreds!
For jeg har ham sett,
min tro har til hjertet mitt trykket ham tett
Nå ønsker med inderlig glede
jeg herfra å fare.
Nå er jeg tilfreds!»*

2. Resitativ: **Ich habe genug** (Nå er jeg tilfreds)

I dette resitativet følger en fortsettelse av samme tema som i arien vi nettopp har hørt. Den kristne er tilfreds, og ønsker å fare herfra i fred. Det synges: «*Ja, la oss med ham* (Simeon) *dra herfra!*»

*«Nå er jeg tilfreds!
Min trøst skal alltid kun
ha Jesus Kristus
som sin faste, trygge grunn.
I troen ser jeg ham,
der har jeg alt med Simeon
av himlens fryd en klar visjon.
Ja, la oss med ham dra herfra!
Å, ville Herren fri meg fra mitt fengsel,
det er min lengsel.
Sto avskjedsstunden klar for meg,
Med fryd, du jord, jeg sa til deg:
Nå er jeg tilfreds!»*

3. Arie: **Schlummert ein** (Slumre inn)

Så får vi høre denne underskjønne arie, «*Slumre inn!*»

Jeg siterer den danske kommentator *Lars Brix Nielsen*:

«Satsen har en blidhed som en moders sang ved barnets vugge, og har samtidig en dobbeltbundethed, fordi det er afskeden med jordelivets fortrædeligheder der synges om».
Han sier videre: *«Klangen fra de tæt førte strygerstemmer er lun og tryk som en dundyne!»*

*«Slumre inn, nå, trette øyne,
slumre mildt og salig inn!
Jeg blir ikke lenger her,
jorden er meg ikke kjær,
alt av godt er i det høye.
Her vil bare armod true,
der, men der, der skal jeg skue
salig fred og stille ro»*

4. Resitativ: Mein Gott! wann kommt (Min Gud, når skjer det)

Her er ingen frykt for den mørke grav! Isteden sies de: Når kommer dette «Nå», som Simeon taler om?

*«Min Gud, når skjer det skjønn: Nå!
da jeg skal fare inn til gleden,
i kalde jorden nyte freden,
og der hos deg få bo i ro?
Min avskjed er nå tatt.
Jord, ha god natt!»*

5. Arie: Ich freue mich auf meinen Tod (Jeg gleder meg nå til min død)

Hvem kan som Bach lage musikk til en slik tekst, som handler om å glede seg til døden! Han gjør det med en danseaktig melodi i 3/8- takt!
Denne sang avslutter kantaten.

*«Jeg gleder meg nå til min død,
å, hadde den seg alt innfunnet!
Da unnslipper jeg all nød
som her i verden har meg bundet.»*

Ekstra

Det finnes hele seks kantater til på denne festdagen, Maria Renselsesdag eller Kyndelsmesse.

Kantate nr 83

Kantate nr 125

Kantate nr 157

Kantate nr 158

Kantate nr 200

Kantate nr 161

Hvis du vil høre disse, kan du google "Kantate nr xxx Norwegian translation" for å få teksten.

Musikk finner du ved å skrive «Kantate nr xxx» på Youtube, der du kan velge mellom forskjellige innspillinger.

Søndag septuagesima

Kantate nr 84 Ich bin vergnügt mit meinem Glücke (*Jeg er fornøyd med min lykke*)

Tekst: Matt 20,1-16 Arbeiderne i vingården

Jeg er fornøyd med min lykke

«*Jeg er fornøyd med min lykke*». Slik innledes den første sang i kantaten. Er det den lykke brud og brudgom føler ved sin vielse og bryllupsfest? Eller den lykke man har, når man står med sitt nyfødte barn i sine armer? For disse ting gir virkelig lykke! Nei, faktisk ikke. Den lykke det synges om i kantaten, er de livsvilkår Gud har gitt meg.

«*Jeg spiser med glede mitt enkleste brød
og unner min neste av hjertet hans*».

Men fristelsen til å misunne dem som tilsynelatende har bedre kår er der:

«*Dog er jeg ofte utålmodig, bedrøves uten grunn
når meg den kjære Gud ei overflødig gir*»

Slik synges det i sang nummer to. Men så minnes vi om at alt vi får er ufortjent:

«*Har han oss ei i all vår tid så uforskyldt forsørget godt?*»

Og vi får se frem til den evige salighet, den evige lykke:

«*og vil han ikke engang oss opphøye til sin herlighet?*»

Jeg kan være godt fornøyd med mine vilkår her i verden:
Jfr hva Paulus sier i 1 Tim 6,6-8:

«*Ja, gudsfrykt med nøysomhet er en stor vinning! For vi hadde ikke noe med oss inn i verden, og det er klart at vi heller ikke kan ta noe med oss herfra. Har vi mat og klær, skal vi la oss nøye med det.*»

Og i Filip 4,11 står det:

«*For jeg har lært å være fornøyd med det jeg har*».

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV84-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=GPTMmMd8VoI>

Flere kommentarer:

Denne kantate er relativt kort, ca 13 min. Det er en solokantate for sopran. Søndagens evangelium er liknelsen om arbeiderne i vingården. Kjernen i denne liknelse er at Gud gir oss lønn av nåde og ikke av fortjeneste.

1. Arie sopran: Ich bin vergnügt (Jeg er fornøyd)

Arien gir uttrykk for at vi er fornøyd med de livsvilkår Gud har gitt oss.

Arien er ledsaget av obo.

*«Jeg er fornøyd med all den lykke
som den kjære Gud forærer meg.
Vil han med overflod ei smykke,
for de mindre gaver takker jeg
og vet at verdig er jeg ei.»*

2. Resitativ sopran: Gott ist mir ja nicht schuldig (Gud er meg intet skyldig)

I denne lille minipreken får vi høre at alt vi får er av nåde og ikke av fortjeneste (jfr dagens evangelietekst om arbeiderne i vingården).

*«Gud er meg intet skyldig.
Hva enn han gir meg her,
kun viser at han har meg kjær.
Hos ham jeg intet kan fortjene,
for alt jeg gjør er kun min plikt.
Ja, når jeg lykkes best min Gud å tjene,
er dåden aldri helt foruten svikt.
Dog er jeg ofte utålmodig,
bedrøves uten grunn
når meg den kjære Gud
ei overflødig gir.
Har han oss ei i all vår tid
så uforskyldt forsørget godt,
og vil han ikke engang oss
opphøye til sin herlighet?
Så er jeg helt tilfreds
når jeg ei sulten må til hvile g.»*

3. Arie sopran: Ich esse mit Freuden (Jeg spiser med glede)

Sopranen synger i livsbejaende glede om de livsvilkår den kristne har. De er alltid gode, og grunnen er at vi har «fred med Gud i en god samvittighet» ved dåpens pakt!

Arien ledsages av obo og fiolin.

«Jeg spiser med glede mitt enkleste brød

*og unner min neste av hjertet hans.
Med fred i samvittighet, rolig og glad,
og takk i et hjerte som synger sitt kvad
forsterkes min lykke, forsøtes min kval.»*

4. Resitativ sopran: Im Sweisse meines Angesichts (Med møye i mitt ansikts sved)

Her minnes vi om den evige glede i himmelen, den «arvelodd» vi skal få når dette liv er slutt, en arvelodd vi får «ufortjent av bare nåde».

*«Med møye i mitt ansikts sved
vil jeg imens mitt brød få nyte,
og når mitt livsens løp,
min siste aften frem skal bryte,
så gir meg Gud min arvelodd
og åpner himlens port.
Å, når jeg denne gave
får ufortjent av bare nåde,
da trenger jeg ei mer.»*

5. Koral: Ich leb' indess in dir vergnüget (Med deg jeg lever godt fornøyet)

Kantaten avsluttes med siste vers fra salmen «Wer weiß, wie nahe mir mein Ende!» (Hvo vet hvor nær mig er min ende) av *Ämilie Juliane von Schwarzburg-Rudolstadt* (1637-1706), en salme på tolv vers, der noen av versene er oversatt til norsk i Landstad Reviderte nr 573, og i Norsk Salmebok 1984, nr 835, hvor salme heter «Hvem vet hvor snart mitt liv skal ende». Bach bruker her som vanlig en enkel korsats. Salmeverset lyder I norsk oversettelse:

*«Med deg jeg lever godt fornøyet
og dør foruten sorg og savn.
Tilfreds hver dag med deg for øyet,
jeg tror at alt er til mitt gavn.
Ved nåden din og Kristi blod
gjør du min ende trygg og god.»*

Ekstra

Det finnes to kantater til denne søndagen.

Kantate nr 144

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV144-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=-Z75EXCOt-U>

Kantate nr 92

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV92-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=b_vjp2hGvDA

Sexagesima (Såmannssøndagen)

Kantate nr 126: Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort (Gud, hold oss oppe ved ditt ord)
Luk 8,4-15, *Liknelsen om såmannen*

Behold os, Herre, ved dit ord

Denne søndag blir også kalt for «Ordets søndag». Det er derfor helt på sin plass når Bach bruker Luthers og Justus Jonas' salme «*Gud, hold oss oppe ved ditt ord*» i denne kantaten. (I Dansk Salmebok heter salmen «*Behold os, Herre, ved dit ord*».)

Salmen gir uttrykk for de angrep på Guds ord, som Luther erfarte på hans tid. Salmen er vel så aktuell i vår tid med de mange angrep på Guds ord som vi ser i dag. Det gjelder først og fremst angrep på kjernen i den kristne tro, frelse av nåde av alene for Kristi skyld, uten gjerninger. Men også angrep på de etiske spørsmål, som Bibelen omhandler. Luther og Jonas bruker kraftige ord om dem som angriper Guds ord. «*Styrt dem til jorden*», sies det i den parafraserte versjon av et av versene, som er forfattet av Jonas. Mens Luther taler om «pavens og tyrkens mord».

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV126-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=ApF8AcWFdVk&t=616s>

Flere kommentarer:

Dette er en koralkantate over Luthers og Justus Jonas' salme, «Gud, hold oss oppe ved ditt ord».

Luther har skrevet vers 1-3 og 6-7 (1542). Jonas har skrevet vers 4 og 5 (1546) Det er kun vers 1, 3, 6 og 7 som synges som de er. De andre vers er parafrasert.

1. Kor: «Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort» (Gud, hold oss oppe ved ditt ord)

Dette er en koralfantasi hvor salmemelodien synges langsomt i sopranstemmen, forsterket av trompet, mens de andre korstemmer og orkesteret «omkranser» melodien og kommer inn før og etter hver frase i salmen.

*« Gud, hold oss oppe ved ditt ord,
fri oss fra krig og splid på jord.*

*Styrt dem som bruker makt og list
mot din enbårne Jesus Krist!»*

2. Arie tenor: «Sende deine Macht» (Send din gode makt fra oven)

Tenorenes arie er en bønn om at Gud, ved sin store makt, må ødelegge de ugudeliges spott (her oversatt med «bud»).

Arien ledsages av to oboer.

*«Send din gode makt fra oven,
herrers Herre, sterke Gud,
så din kirke kan seg fryde
over fiendens hårde bud (eg spott)
som du hastig vil utrydde.»*

3. Resitativ alt, tenor + koral: «Der Menschen Gunst» (Men verdslig gunst og makt vil lite nytte)

Koralen synges meget langsomt vekselvis av tenorene og altene i koret. Samtidig med tenorene synger altsolisten en motstemme (annenstemme) til koralmelodien. Samtidig med altene synger tenorsolisten en motstemme (annenstemme) til koralen.

Mellom hver linje i koralen synges innskutte resitativer, vekselvis av altsolist og tenorsolist. (Salmens tekst er i kursiv)

Alt

Men verdslig gunst og makt
vil lite nytte,
hvis ikke folket ditt du vil beskytte,
Gud, Hellig Ånd, vår trøst på jord,

Tenor

Du vet, i din forfulgte by på jord,
midt i den selv, den verste fiende bor,
det er de falske brødres onde lære.
forén din kirke om ditt ord.

Alt

så vi i Jesu Krist kan være
i troen ett, i livet enig, tro.
Vær hos oss i vår siste nød,

Tenor

Den siste fiende bryter da seg inn
og vil ta trøst og håp fra hjertet inne,
da la deg som vår gode hjelper finne.
led du oss trygt i liv og død!

4. Arie bass: «Stürze zum Boden» (Styrt dem til grunnen)

Bassens arie er en bønn om at Gud må ødelegge («styrte til grunnen») de som kommer med falsk lære. *«Omgjør til intet hva de har sagt!»*.

Bach bruker her – som så ofte før – en musikalsk illustrasjon. På teksten, «Styrt dem til grunnen» spilles det en hurtig nedadgående melodi i cello. Den kommer flere ganger i løpet av arien.

*«Styrt dem til grunnen, svulstige stolte!
Omgjør til intet hva de har sagt!
La dem i avgrunnen hastig forsvinne,
Vern oss mot fiendens truende makt,
la deres anslag aldri få vinne!»*

5. Resitativ tenor: «So wird dein Wort» (Så blir ditt ord, din sannhet åpenbart)

Når den falske lære blir avslørt og avvist, kommer Guds sanne ord til å fremstå i et klart lys. Det synges det om i dette resitativ.

*«Så blir ditt ord, din sannhet åpenbart
så det går frem for alle soleklart,
at du for kirken holder vakt,
at du gjør Skriftens ord og lære
til signing ved din makt;
og vil du så vår gode hjelper være,
skal vi i fred få dvele
og av din overflod få dele.»*

6. Koral: «Verleih uns Frieden» (Gi nådig fred i alle land)

De to siste vers av salmen brukes som avsluttende sats i kantaten.

*«Gi nådig fred i alle land,
vår Gud, i disse tider!
Det er det ingen makt som kan
blant alle dem som strider,
alene du, vår Herre Gud.*

*Gi fyrstens råd og all vår øvrighet
et fredfullt styresett,
så vi hos dem kan bo
og få leve livet vårt i stillhet og ro
og ekte gudfryktighet og ærbarhet.
Amen»*

Ekstra

Kantate nr 18

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV18-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=zCyG0N_OLGk

Kantate nr 181

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV181-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=xdIqBGk6PJ0>

Fastelavnssøndag

Kantate nr 22, Jesus nahm zu sich die Zwölfe (Jesus tok til seg de tolv)

Luk 18, 31- 43 *Jesus forutsier sin lidelse og død og oppstandelse*

Se, vi går nå opp til Jerusalem

Denne kantaten handler om den første del av evangelieteksten, der Jesus forteller sine disipler at han skal lide og dø for deres synder, og oppstå på den tredje dag. Slik skulle alt det som profetene hadde skrevet om Menneskesønnen, gå i oppfyllelse.

Det finnes en kantate til av Bach for denne søndag som har det samme tema, kantate nr 159, «*Sehet, wir gehn hinauf gen Jerusalem*» (Se, vi går nå opp til Jerusalem).

Kantate nr 23 «*Du wahrer Gott und Davids Sohn*» (Du sanne Gud og Davids sønn) og nr 127 «*Herr Jesu Christ, wahr' Mensch und Gott*» (O Jesus Krist, sann Gud og mann)

som også er for fastelavnssøndag tar imidlertid utgangspunkt i den andre del av evangelieteksten. Den handler om den blindfødte og hans rop da Jesus går forbi: «*Jesus, du Davids sønn, ha barmhjertighet med meg!*»

Alle fire kantater er verdt å lytte til! Men jeg har valgt kantate nr 22. De tre andre finner du som ekstrakantater.

Kantate nr 22 begynner på samme måte som evangelieteksten. «*Jesus tok til seg de tolv og sa til dem: Se, vi går nå opp til Jerusalem, og alt det skal oppfylles som står skrevet hos profetene om Menneskesønnen.*»

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV22-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=3Usq-DJ2rKo>

Flere kommentarer:

1. Solo og kor: Jesus nahm zu sich die Zwölfe (Jesus tok til seg de tolv)

Denne sats kan minne endel om Matteuspasjonen eller Johannespasjonen i sitt oppsett i og med at en tenor har evangelistens rolle, mens det Jesus sier synges av en bass (vox Christi). Til forskjell fra pasjonene synger koret her det som evangelisten forteller videre. I pasjonene synger koret det disiplene sier i direkte tale.

Det Bach gjør her er meget effektivt og dramatiserende. Disiplenes forvirring og usikkerhet kommer frem i denne korsatsen, hvor de nærmest taler i munnen på hverandre og gjentar ordene «was» (hva) og «das» (det), som om sier: «Hva mener han med dette?»

Satsen er formet som en fuge.

Tenor/Evangelisten:

«Jesus tok til seg de tolv og sa til dem:»

Bass:

*«Se, vi går nå opp til Jerusalem
og alt det skal oppfylles
som står skrevet hos profetene
om Menneskesønnen»*

Kor:

*«Men de skjønte intet, det var skjult
for dem, de forsto ikke hva det var»*

2. Arie alt: Mein Jesu, ziehe mich nach dir (Min Jesus, dra du meg til deg)

Arien gir uttrykk for den kristnes tro på og forståelse av hvorfor Jesus måtte lide og dø. Arien blir vakkert akkompagnert av obo.

*«Min Jesus, dra du meg til deg,
jeg er beredt å følge deg
opp til Jerusalem på din lidelses vei.
Godt for meg! når jeg kan rett forstå
hva all din lidelse og død
til trøst og frelse kan»*

3. Resitativ bass: Mein Jesu, ziehe mich (Min Jesus, dra du meg)

Resitativet handler om disiplenes vanskelighet med å fatte den lidelse Jesus har foran seg. De var begeistret den gang Jesus ble forklart på Tabor, men nå rygger de tilbake med tanke på at han skulle lide og dø.

Det blir til en bønn om at vi – i motsetning til disiplene – må forstå hvorfor Jesus måtte lide, så vi kan «gå til Jerusalem», i glede over hans forsoning for våre synder.

Merk den krast klingende disharmoni på ordet "Golgata" og stemningen når det synges om Jesu fornedrelse (dein Niedrichkeit), i motsetning til den gledefylte avslutning når det synges: «Og til Jerusalem med deg med glede gå».

*«Min Jesus, dra du meg så vil jeg ile,
for kjøtt og blod
har ingen syn og sans,
som de disipler ei,*

*for Gud og riket hans.
Mot verden lenges de,
i hopen søker hvile.
De ville riktignok, da du forklaret ble
en trygg og sikker borg
på Tabors klippe bygge;
men gå mot Golgata, så full av lidelse,
og din fornedrelse,
det får dem til å rygge.
Jeg ber: korsfest i meg,
i mitt fortapte bryst,
først denne verdens glans
og dens forbudte lyst;
Da vil jeg som du sa,
til fulle først forstå
og til Jerusalem med deg med glede gå.»*

4. Arie tenor: Mein Alles in Allem, mein ewiges Gut (Mitt alt i alle, mitt evige gode)
Gleden som avsluttet resitativet fortsetter i denne arie. Det er en herlig ubekymrethet i denne korte arie! Ja, sånn virker evangeliet om Guds godhet i Kristus på oss, han som en gang skal bli «alt i alle» (1. Kor 15, 28).

*«Mitt høyeste gode, min evige venn, (Direkte oversettelse: Mitt alt i alle, mitt evige gode)
forbedre mitt hjerte, og sinnet omvend;
bryt ned i mitt indre
alt som min omvendelse søker å hindre,
min evige venn.
Men når jeg nå åndelig dødet står frem,
så dra meg til deg i ditt fredens hjem!»*

5. Koral: Ertödt' uns durch dein Güte (Død oss ved din godhet, vekk oss ved din nåde)
Verset er fra en salme av *Elisabeth Kreuziger* (ca 1500- ca 1535), en god venn av Luthers hustru, Katharina, og gift med en av Luthers mest hengivende elever, *Kaspar Kreuziger*, som i 1528 ble professor i teologi ved universitetet i Wittenberg.

Denne koralen er noe mer «utbrodert» enn de avsluttende koraler vanligvis er. Den har en struktur som kan minne om den vi finner i koralen som er mest kjent under tittelen «Jesu, Joy of Mans Desiring» (Jesu bleibet meine Freude) fra kantate nr 147 «*Herz und Mund und Tat und Leben*»).

En enestående fin sats. Man kan undre seg over at denne ikke er blitt mer kjent!

*«Forvandle ved din godhet,
ved nåden gi oss liv;
den gamle Adam krenke,
det nye livet giv
å leve til din ære,
la sinn og alt begjæret
nå vende seg mot deg.»*

Ekstra

Kantate nr 23

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV23-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=jFold6aip6s>

Kantate nr 127

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV127-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=Fm-0GjrmDmo&t=13s>

Kantate nr 159

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV159-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=cobbg7ncPy4>

1. s i faste

1. s i faste hører vi en av Bachs «botskantater».

Kantate nr 131: Aus der Tiefe rufe ich, Herr, zu dir! (Fra dypet roper jeg til deg, Herre!)

Tekst: Salme 130 *Fra dypet roper jeg til deg, Herre*

Fastetiden og kantater

På Bachs tid var fastetiden i Leipzig en «stille tid», hvor det ikke skulle synges kantater i gudstjenesten. Unntak var Jomfru Marias Bebudelsesdag og Palmesøndag. Langfredag ble det sunget en «Pasjon», basert på Jesu lidelseshistorie. Det finnes derfor ingen kantater på søndagene i faste fra de årene Bach var organist og kantor i Leipzig. Han virket der fra 1723 til sin død i 1750.

Fra den tid Bach var organist i Weimar (1708–1717) finnes der imidlertid en kantate for 3.s i faste. Det er kantate nr 54, «*Wiederstehe doch der Sünde*» (Stå imot synden). Den vil vi høre når vi kommer til den søndagen.

Fastetiden er en botstid. Det kan derfor passe godt å høre en av Bachs kantater for en botsgudstjeneste i denne tiden. Det finnes to kantater som Bach skrev i forbindelse med botsgudstjenester. En av dem er kantate nr 131, «Aus der Tiefen rufe ich, Herr, zu dir» (Fra dypet roper jeg til deg, Herre!). Denne ble skrevet i forbindelse med en botsgudstjeneste som ble holdt i Mühlhausen like etter at en brann hadde herjet byen i 1707. Bach var organist der 1707-1708.

I tillegg til Salme 130 anvendes to vers fra «*Herr Jesu Christ, du höchstes Gut*» (O Jesus Krist, min dyre skatt), en salme av prest og salmedikter, *Bartholomäus Ringwaldt* (1530-1599). Ringwaldt skrev muligens også koralmelodien. Denne salme anvender Bach så og si i sin helhet i en koralkantate for 11. s e trinitatis (12. s i treenighetstiden) med samme tittel som salmen.

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV131-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=Remii3b2mol>

Flere kommentarer:

Dette er et ungdomsverk av Bach. Han var kun 22 år da han skrev denne kantaten, men viser allerede her sitt mesterskap som komponist.

1. Sinfonia + kor: Aus der Tiefe (Fra det dype)

Etter et kort instrumentalforspill, Sinfonia, synger koret de to første vers av Salme 130.

Koret synger det første vers stille og alvorsfylt, der stemmene imiterer hverandre:

«*Fra det dype roper jeg, Gud, til deg.*»

I andre vers skifter musikken karakter, blir mer ivrig og det synges hurtigere:

«*O Herre, hør min stemme.*

Vend øret ditt til meg

og lytt til mine mange bønner!»

2. Bass solo + koral: So du willst, Herr (Hvis du vil, Gud)

Umiddelbart synger en bassolist tredje og fjerde vers av Salme 130 og koret synger et vers fra Ringwaldts salme.

Bach viser allerede her, i dette tidlige verk, sitt mesterskap i å kombinere bibeltekst med teksten fra en luthersk salme, og samtidig lage musikk til bibelteksten som matcher perfekt med koralmelodien.

Når det hele går så langsomt, kan lytteren ta inn både bibeltekst og salmetekst samtidig.

Teksten i den lutherske salme utvider og supplerer bibelteksten, som f.eks når bibelteksten lyder: «*Hos deg er der tilgivelse*», så synges det i salmen: «*Du har jo sonet den (synden) for meg på korsets tre med smerte*».

Bass:

*«Hvis du vil, Herre, synden tilregne,
hvem kan bestå?
men hos deg er tilgivelse
så vi skal frykte deg.»*

Kor:

*«Fra syndens nød forbarme deg,
ta byrden fra mitt hjerte,
du har jo sonet den for meg
på korsets tre med smerte,
for at jeg ei med pine må
for mine synders skyld forgå,
i evighet fortvile.»*

3. Kor: Ich harre des Herrn (Jeg venter på Herren)

Koret synger vers fem i Salme 130.

*«Jeg venter på Herren,
ja, min sjel venter,
og jeg håper på hans ord.»*

4. Tenor solo + koral: Meine Seele wartet (Min sjel venter)

Tenoren synger om og om igjen det sjette vers i Salme 130.

Koret synger samtidig et nytt vers av Ringwaldts salme. Dette salmevers gir uttrykk for smerten over å være en ussel synder, som slett ikke fortjener Guds hjelp, men ønsker å bli rensset for sine synder i Kristi blod. På denne måte gir Bach uttrykk for hvordan vi klynger oss til Guds ord og løfte, og bier på Herren, samtidig som vi er oss bevisste at vi er syndere som trenger Guds tilgivelse.

Tenor:

*«Min sjel venter på Herren,
mer enn vektere på morgen.»*

Kor:

*«Og som jeg da, min Herre kjær,
med smerte for deg klager,
at jeg en ussel synder er
samvittigheten nager;
så vil jeg gjerne ved ditt blod
bli vasket ren og gjøre bot
som David og Manasse.»*

5. Kor: Israel, hoffe auf den Herrn (Israel, vent på Herren)

Koret avslutter kantaten med det siste vers i Salme 130.

*«Israel, vent på Herren,
for hos Herren er der miskunn,
og full forløsning er hos ham.
Han skal forløse Israel
fra alle dets synder.»*

3. søndag i faste

Kantate nr 54, «Wiederstehe doch der Sünde» (Stå imot synden)

Tekst: Luk 11,14-28 *Jesu makt over de onde ånder*

I Leipzig skulle det ikke synges kantater på fastesøndagene på Bachs tid. Det finnes en kantate fra fastetiden fra den tid Bach virket i Weimar. Det er denne kantate. Kantaten har tilknytning til søndagens evangelium, som handler om Jesu makt over de onde ånder. Teksten i kantaten formaner og tilskynder oss til å stå imot synden og djevelen, han som er syndens og løgnens rette far.

1.Pet 5,8-9a *«Vær edru og våk! Deres motstander, djevelen, går omkring som en brølende løve for å finne noen å sluke. Stå ham imot, faste i troen!»*

Ja, det er kun ved troen på Jesus, som har overvunnet djevelens og hans makt, at vi kan stå den onde imot!

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV54-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=d1bBpIdyV0c>

Flere kommentarer

Kantaten har tre satser og synges av en altsolist (kontratenor).

1.Arie: Wiederstehe doch der Sünde (Stå imot synden)

Merk de dissonerende akkorder som kommer like fra starten av sammen med en hamrende bevegelse i musikken. Dette kan være uttrykk for syndens gift.

Med den buktende bevegelse i musikken, kan Bach ha tenkt på djevelen (slangen), som innsnigret seg med sine fristelser.

*«Kristne, stå imot det onde,
ellers rammer deg dens gift.
Aldri la deg Satan blende,
den Guds ære her vil skjende,
blir forbannet, her og hist.»*

2. Resitativ: Die Art verruchter Sünden (*Synden kan nok være forlokkende*)

Legg merke til Bachs musikalske illustrasjon til det «skarpe sverd», i «*For synd er lik det skarpe sverd*», hvor han bruker en hurtige oppadgående bevegelse i cellostemmen.

*«Skjønt syndens onde vesen nok er
for synet underbart,
så lytt til hva som skjer:
Man høster kun besvær,
og ubehaget følger.
Det ytre er som gull,
dets glimmer kun bedrar,
dets sanne vesen er som skygge,
ja, kalket hvit som grav,
lik frukt med bitterhet befengt,
og den som vil på den slags bygge,
vil finne himmelriket stengt.
For synd er lik det skarpe sverd
som gjennomborer på sin ferd.»*

3. Arie: Wer Sünde tut (*En syndens trell er styrt av Satan*)

Arien er formet som en fuge, med en intensiv nedadgående kromatisk bevegelse i melodien. Sangstemmen tar også del i fugetemaet, noe som ikke er så vanlig!

*«En syndens trell er styrt av Satan,
for han er syndens rette far.
Om man fra Satans onde snare
den rette andakt vil bevare,
er trelle fri og seieren klar.»*

PS

Solist i denne innspillingen er *Andreas Scholl*, en av verdens beste kontratenorer, hvis ikke den beste! Jeg kjenner ingen som på en så fantastisk måte kan formidle en tekst og som «samhandler» så suverent med orkesteret. Han må være alle dirigenters og orkestres lykkefunn! Han formidler sangen ukunstlet og med en stemme som berører en dypt. Hør ham f.eks i «*Es ist vollbracht*» (Det er fullbrakt) fra Johannespasjonen, eller «*Erbarme dich, mein Gott*» (Forbarm deg, min Gud) fra Matteuspasjonen.

Maria budskapsdag

Kantate nr 1: Wie schön leuchtet der Morgenstern (*En morgenstjerne klar og skjønn*)

Luk 1, 26 -38 *Bebudelsen av Jesu fødsel*

Unnfanget ved Den hellige ånd

«Jeg tror på Jesus Kristus... som ble unnfanget ved Den hellige ånd». Dette sier vi i trosbekjennelsen i gudstjenesten hver søndag. Vi feirer Marias bebudelsesdag ni måneder før jul, for å markere dette ufattelige under at Gud ble et foster i Marias liv, et menneske av kjøtt og blod, som deg og meg, for å bli vår Frelser. Jomfru Maria skulle bære verdens Frelser under sitt bryst, til han ble født julenatt i Betlehem. Maria ble gravid uten manns medvirkning. Guds sønn «ble unnfanget ved Den hellige ånd».

Marias budskapsdag er en festdag i kirkeåret. Denne dagen foregriper julens budskap om Kristi fødsel. Bach bruker derfor en julesalme i denne kantaten på Marias budskapsdag. Det er salmen «*En morgenstjerne klar og skjønn*» (Wie schön leuchtet der Morgenstern) av Philipp Nicolai (1556 -1608)

Nicolais salme handler om Jesus som «*Gud Faders og Marias sønn*».

Det er en gledefylt kantate, inspirert av engelen Gabriels budskap til jomfru Maria, og ikke minst, den flotte julesalmen av Philipp Nicolai. Den het tidligere: «Av høyheten opprunnen er».

Så skal vi få glede oss over inkarnasjonens under denne dag. Guds Sønn ble menneske for vår skyld, for å bære straffen for våre synder, og gi oss den evige salighet hos ham i hans evige rike!

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV1-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=LucVZEqLH0M>

Flere kommentarer:

Kantaten er en koralkantate. Både innledningskoret og den avsluttende koralen bruker tekst og melodi som de er. Mens de mellomliggende vers i salmen er omformulert så de passer til resitativer og arier.

1. Kor: Wie schön leuchtet der Morgenstern (*En morgenstjerne klar og skjønn*)

Innledningskoret bygges opp på samme måte som i innledningskoret i Matteuspasjonen. Sopranene synger koralmelodien meget langsomt, mens de andre stemmer vever en fugal fantasi rundt den.

«*En morgenstjerne klar og skjønn,
av Isais rot og Davids sønn,
med sannhet og med nåde.
Du Jakobs ætling, konge visst,
min kjære brudgom, Jesus Krist,
skal i mitt hjerte råde.
Liflig, vennlig,
mild og kjærlig,
stor og herlig,
rik på gaver,
bringer du ditt nåderike.*»

2. Resitativ tenor: Du wahrer Gottes und Marien Sohn (*Du sanne Guds og Marias sønn*)
I resitativene og ariene som følger (2, 3, 4 og 5) er det en fri omdiktning av salmeteksten.

*«Du sanne Guds og du Marias sønn,
til kongers konge er du kåret.
Hvor herlig var det livets ord
som fedrene med håp og bønn
fra slekt til slekt har båret.
Fra Gabriel med fryd det lød
ved Betlehem den natten.
Å salighet, å himmelbrød,
nå verken grav, nød eller død
kan rive fra oss skatten.»*

3. Arie sopran: Erfüllet, ihr himmlische (*Kom, send dine himmelske, åndsfylte flammer*)
En lys og lett arie, som akkompagneres av den dype obo, som blir kalt oboe da caccia.

*«Kom, send dine himmelske,
åndsfylte flammer
og fyll våre lengtende,
higende bryst,
så sjelen den heftigste
trangen erkjenner
som kjærlighet tenner,
og smaker på jorden
den himmelske lyst.»*

4. Resitativ bass: Ein ird'scher Glanz (*En jordisk glans, et verdslig skinn ei røre vil mitt sinn*)

*«En jordisk glans, et verdslig skinn
ei røre vil mitt sinn,
et herlig lys
har Gud for meg latt skinne.
Hans gave, ren og god,
min Frelzers dyre blod,
gir meg fornyet mot.
Så må den overmåte rike signing
som er i evighet bestemt,
og troen innerlig har kjent
få stemme oss til lovsang.»*

5. Arie tenor: Unser Mund und Ton der Saiten (*Munn og strenger vakkert klinger*)
En gledefylt arie, akkompagnert av strykere.

*«Munn og strenger vakkert klinger
når de deg
på vår vei
takke og offer daglig bringer.
Hjertet, sinnet lar seg fylle
livsdag lang
med vår sang,
store Gud for deg å hylle.»*

6. Koral: Wie bin ich doch so herzlich froh (Hvor større glede kan jeg få)

Avsluttende koral i enkel firstemmig sats. Orkesteret følger vokalstemmene for det meste, men har enkelte «utsmykkende» toner.

*«Hvor større glede kan jeg få
når Jesus er mitt A og Å,
begynnelse og ende?
Han henter meg, skje lov og pris,
til himlens hjem, til paradis,
hva bedre kan vel hende?
Amen, amen!
Kom, min glede,
jeg er rede,
full av lengsel
til å flytte fra mitt fengsel!»*

Palmesøndag

Kantate nr 182: Himmelskönig, sei willkommen (Himmelkonge, vær velkommen)

Tekst: Matt 21,1-9 *Jesus rir inn i Jerusalem*

Saktmodig og ridende på et esel

Slik kommer Himmelkongen ridende inn i Jerusalem. «Hans inntog er ikke prektig og herlig som verdslige konger har, men saktmodig og ringe» (Luther). Jesus kommer til oss i sitt milde evangelium forat du ikke skal frykte, men tro ham, at han er den milde Frelser som vil tilgi deg alle dine synder. Det kan han gjøre fordi han lider og dør i ditt sted.

Jesu ydmyke inntog i Jerusalem maler Bach for oss i sin musikk i søndagens kantate. Han bruker ikke kraftfull musikk med horn og trompeter, som man kunne forvente når en konge kommer ridende, men stillferdige instrumenter, en blokkfløyte og en fiolin akkompagnert av strykere.

Etter denne stillferdige musikk, bryter folkemengden ut i et jublende kor:

*«Himmelkonge, vær velkommen,
vi ditt Sion være vil!»*

Tross jubelen, så minnes vi om at vi nå går inn i den stille uke hvor Jesus skal lide og dø for oss. Vi synger derfor på Palmesøndag Kingos salme: ”*Se, hvor nu Jesus træder hen til den morderstad.*” Men hans død er vår frelse og vår trøst. Derfor lar Bach koret synge dette vers i sin kantate:

*«Jesu pine, kors og død
er min fryd og glede,
tornekrone, spott og nød
vil meg trøst berede,
og min sjel på roser går
når jeg vil betenke
at Guds himmel åpen står
som han vil meg skjenke.»*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV182-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=U7qWmzxoJmU>

Flere kommentarer:

1. Sonata

Dette er en instrumental innledning. De punkterte rytmene vi hører henleder tankene på et kongelig inntog. Men her er ikke brukt kraftfull musikk med horn og trompeter, som man kunne forvente ved en pompøs, heroisk og majestetisk inntreden. Bach bruker mer stillferdige instrumenter, en blokkfløyte og en fiolin, med et pizzicato akkompagnement av strykerne i orkesteret. Musikken beskriver Jesu inntog i Jerusalem. Han er konge, ja, men han kommer *«saktmodig, ridende på et esel!»*

I slutten av orkesterinnledningen kommer strykerne innmed full klang, kanskje kan vi se for oss at nå er Jesus kommer frem til Jerusalems porter!

2. Kor: Himmelskönig, sei willkommen (*Himmelkonge, vær velkommen*)

Vi hører den jublende folkemengde hylle Jesus ved inntoget i Jerusalem:

*«Himmelkonge, vær velkommen,
vi ditt Sion være vil!
Kom, tre inn!
Du har inntatt hjerterommet.»*

3. Resitativ bass: Siehe, ich komme (*Se, jeg kommer*)

Vi hører Jesu stemme i bassens resitativ. Han forteller hvorfor han er kommet. Guds vilje var at han skulle lide og dø for oss. Derfor er han nå på vei til Jerusalem. Bibelsitatene er fra Sl 40, 8-9.

*«Se, her kommer jeg.
I bokrullen er det skrevet om meg.*

*Min Gud, å gjøre din vilje
gir meg glede»*

4. Arie bass: Starkes Lieben (*Sterke kjærlighet*)

I denne bassarien er det ikke Jesus selv som taler som i forrige sats. Nå tales det *om* ham. Om hans store kjærlighet som gjorde at han kom «*fra himmeltronen herlig*» ned til vår jord for å sone for all verdens synd. En solofiolin ledsager sangeren.

*«Sterk og kjærlig
har du, store Gudesønn
på Guds bønn
reist fra himmeltronen herlig.
Sterk og kjærlig
kom du hit til jordisk hjem,
har som offer stilt deg frem,
for å sone verdens synder»*

5. Arie alt: Leget euch dem Heiland unter (*Bøy deg under Herrens vilje*)

Dette er en skjønn og gripende arie hvor Bach igjen viser sitt mesterskap i musikalsk illustrasjon! Han lar både sangstemmen og den akkompagnerende alt fløyten bevege seg nedover i en langsam, fallende melodisk bevegelse, så man likesom ser for seg hvordan vi må bøye oss ned for vår Frelser, underlegge oss ham, ydmyke oss under hans vilje. Arien har en egen ro og hvile over seg.

*«Bøy deg under Herrens vilje,
hjerte, du som kristen er!
Bær kun troens rene klær
når du Herren går til stevne,
kropp og sjel og all din evne
være viet Kongen kjær!»*

6. Arie tenor: Jesu, lass durch Wohl und Weh (*Jesus, la meg følge deg uten ondt å frykte*)

Det er litt uvanlig at man får tre arier etter hverandre! Denne tenorarien handler om å følge Jesus både i medgang og motgang. En teknisk krevende arie! Arien akkompagneres av en cello.

*«Jesus, la meg følge deg
uten ondt å frykte!
Roper verden kun «korsfest»,
la meg ikke flykte!
Herre, korsets banner der
gir meg palmegrener her»*

7. Koral: Jesu, deine Passion (*Jesu pine, kors og død*)

Istedenfor kun en enkelt utsatt koral som avslutning, har Bach i denne kantaten to påfølgende korsatser.

Melodien i denne korsats (en koralfantasi) synges i lange utholdte toner i sopranen, mens de andre stemmer i koret omkranser den med motiver fra koralmelodien.

Salmeverset som brukes er fra en salme på hele 33 vers (!) av [Paul Stockmann](#) (1603-1636). Stocmanns lange salme er en gjenfortelling av Jesu lidelseshistorie.

*«Jesu pine, kors og død
er min fryd og glede,
tornekrone, spott og nød
vil meg trøst berede,
og min sjel på roser går
når jeg vil betenke
at Guds himmel åpen står
som han vil meg skjenke»*

8. Kor: So lasset uns gehen (Så la oss da vandre til Salem med glede)

Denne korsatsen kommer umiddelbart, uten pause.

Det er en gledefyllt, danseaktig korsats som leder tankene tilbake til den jublende stemning i innledningskoret, hvor man hyllet Jesus under inntoget i Jerusalem.

Legg merke til den lille detalj, hvor Bach endrer stemningen i musikken på ordet «*Leiden*» (lidelse). Midt i gleden over at Jesus åpnet veien for oss til Gud, så minner Bach oss om at det var gjennom sin lidelse og død på korset han gjorde det.

*«Så la oss da vandre til Salem med glede,
og følge vår Konge i lykke og lede (lidelse)
han leder vår ferd,
kun han er det verd»*

Pasjonstiden

Vi er inne i pasjonstiden. Denne uken kan vi lytte til *Johannespasjonen*, som en forberedelse til den stille uke, hvor vi kan høre *Matteuspasjonen*.

Disse to pasjoner er forskjellige, som Jesu lidelseshistorie i Johannesevangeliet og Matteusevangeliet også er forskjellige.

Mens Matteus begynner lidelseshistorien med å fortelle om hvordan yppersteprestene og de eldste blir enige om å gripe Jesus med list og få ham drept, deretter om Marias salving av Jesus i Betania, vi får høre om innstiftelsen av nattverden, og om Jesu kamp i Getsemane, så begynner Johannesevangeliet med å fortelle at Jesus går med sine disipler inn i Getsemanehagen, hvor han blir møtt av en vaktstyrke med fakler, lamper og våpen. En bass synger hva Jesus sier, rolig og mildt, «Hvem søker dere?» koret synger det de som vil gripe ham sier: «Jesus fra Nasaret» i en korthuggen korsats!

Vi hører om Peters fornektelse. Men Peters bitre gråt, da han innså sin store synd, har Bach hentet fra Matteusevangeliet. Vi hører igjen evangelistens gripende sang om, da det fortelles om Peters gråt, men annerledes enn i Matteuspasjonen. Annerledes er også den påfølgende arie. Mens Bach i Matteuspasjonen har den gripende arie «Forbarm deg» (Erbarne dich), med den såre innledende fiolinsolo, har arien i Johannespasjonen en helt annen karakter, når det bla synges, «Det mitt hjerte volder smerte, for den onde dåd. Svensen feigt sin mester har forrådt»

Bach bruker også Matt 27, 51-52, i Johannespasjonen, hvor det fortelles at forhenget i templet revnet, jorden skalv og døde sto opp fra gra gravene.

Det er kun Johannesevangeliet som har Jesu ord, "Det er fullbrakt" (ty. Es ist vollbracht) Disse ord tonesettes av Bach på en helt uforlignelig og gripende måte i arien for alt/kontratenor!

Som i Matteuspasjonen har Bach i Johannespasjonen, en avsluttende korsats som alle vil gå ut å nynne på! Det gjentas på nytt og pånytt «Ruht wohl» (Hvil i fred).

(I denne innspillingen synges det en avsluttende koral etter denne korsatsen. Se tekstlinken)

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=nBhALSvlujU&t=667s>

Tekst (dansk)

<https://jorgenellegaard.dk/onewebmedia/PDF%20Noder/Johannespassionen%20Poul%20Pedersen%20dansk.pdf>

(Merk, det er et annet innledningskor i teksten enn det vi hører i denne innspillingen!)

Langfredag

Matteuspasjonen

Tekst: Matt 26-27, *Jesu lidelseshistorie*

«Av kjærlighet vil min Frelser dø»

Bach skrev kantater til nesten alle søn- og hellidager i kirkeåret. Men på Langfredag nøyde han seg ikke med en kantate, (som kunne vare fra ca femten til tretti minutter), men skrev en pasjon som kunne vare opp til tre timer. Pasjonene ble ikke sunget i høymessen på Langfredag, men i Langfredagsvesperen, som i Leipzig begynte kl 14. I Vesperen inngikk foruten Bachs pasjon, menighetens salmesang og en preken.

En pasjon har Jesu lidelseshistorie som tekst. Vi vet at Bach skrev en pasjon til lidelseshistorien i Matteusevangeliet, i Markusevangeliet og i Johannesevangeliet. Musikken til Markuspasjonen er gått tapt, men musikken til Matteuspasjonen og Johannes'pasjonen er intakt, og disse synges hvert år over hele verden.

«Av kjærlighet vil min Frelser dø» heter det i en av ariene i Matteuspasjonen. Dette er også tittelen på en bok av Peter Thyssen, som har undertittelen, «Musikk og kristendom i Johann Sebastian Bachs Matteuspasjon». Det første kapittel i hans bok heter «Johann Sebastian Bachs Matteuspasjon, en Langfredagspreken i musikk». Mer treffende kan det ikke bli sagt. Matteuspasjonen er en eneste lang preken over Jesu lidelse og død for vår skyld, eller flere små prekener, i form av resitativer og arier.

Meget vesentlig er også de salmer Bach bruker i pasjonen, salmer som fungerer som menighetens bønner, eller refleksjoner over det store drama som utspinner seg i Jesu lidelseshistorie.

En pasjon er lik kantaten ved at det er musikk for solister, kor og orkester, men den har et meget større format, som nevnt ovenfor. En tenorsanger – som kalles «*evangelisten*» - synger Jesu lidelseshistorie i form av resitativer. Der personene i teksten, f. eks Jesus, Pilatus eller Peter sier noe, brukes forskjellig solister. Koret synger der hvor yppersteprestene, disiplene, eller hele folket ytrer seg.

Koret har også en annen viktig funksjon. Koret synger de mange salmevers som kommer innimellom bibelteksten, foruten de store korsatser som vi har som innledning og avslutning på pasjonen.

Bach er enestående når det gjelder å bruke salmevers som passer nøyaktig til det vi har fått høre i bibelteksten. Tenk bare på stedet hvor Jesus sier at en av disiplene skal forråde ham. Først hører vi disiplene si: «*Det er vel ikke meg, Herre?*» (Herr, bin ich's?) Dette gjentas 11(!) ganger – for Judas sier intet til å begynne med. Deretter synger koret salmeverset: «*Jeg, jeg er skyldig funden...*»(Ich bin's, ich sollte büßen..) Eller når der fortelles at man slo Jesus med knyttnever og stokker, og man håner ham og sier: «*Spå oss, Messias, hvem som slo deg?*» (Weissage uns, Christe, wer ist's der dich schlug?) Umiddelbart synger koret salmen: "*Hvo har dig dog så slaget, min Gud! så pint og plaget*"(Wer hat dich so geschlagen). Hør også hvordan Bach griper fatt i ordet "*verschied*", i "*Aber Jesus schrie abermal laut, und verschied*"(Da råbte Jesus igen med høj røst og opgav ånden). Da synges der av koret: „*Wenn ich einmal soll scheiden, so scheide nicht von mir*» (Når jeg herfra skal vike, så vik du ei fra meg).

I tillegg til salmeversene/koralene har vi resitativer og arier, som også tolker og kommenterer bibelteksten, og er som små prekener.

Matteuspasjonen ble første gang fremført i Leipzig i 1727 eller 1729.

Etter Bachs død var den glemt helt til Mendelsohn tok den frem 100 år senere, og siden har den hvert år blitt sunget over hele verden.

Tekst (dansk)

<http://www.aarhusbachselskab.dk/wp-content/uploads/2014/10/Matth%C3%A6usprogram-2014.pdf>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=Ou_m8YvMywo

Påskedag

Kantate nr 4 Christ lag in Todesbanden (*Kristus lå i dødens bånd*)

Tekst: Markus 16,1-8, *Jesu oppstandelse*

Kristus er oppstanden! Ja, han er sannelig oppstanden!

Det er glede og jubel som preger denne dag rundt om i kirkene verden over. Påskens musikk er derfor naturlig nok full av glede og jubel. Tenk på hvordan Bach beskriver Kristi oppstandelse i sin H-moll messe. Etter at det blir sunget at Jesus «ble korsfestet....led og ble begavet» (crusifixus.... passus et sepultus est), musikken synker ned i det dype leie og dør til slutt helt hen. Plutselig bryter jubelen løs på ordene «og oppsto på tredje dagen!» (et resurrexit tertia die). Langfredagssorgen er byttet ut med gleden over Jesu oppstandelse fra de døde.

Kirkemusikk denne dag er preget av jubel og glede. Jfr de tre ekstra kantater for Påskedag som er nevnt lenger ned. De aller fleste påskesalmer er i dur og har en frisk tone.

Luthers salme i dagens kantate, *Kristus lå i dødens bånd*, er imidlertid i moll. Den har en stillferdig karakter. Man behøver ikke alltid prise Gud med jublende musikk, man kan også prise ham med stillferdig musikk, som det står i salme 65,1 «*Gud, i stillhet priser de deg på Sion*». Men siden vi forbinder påskemusikk med høylytt jubel, kan man kanskje undres over denne påskkantaten, som begynner med et alvorlig og stillferdig instrumentalt forspill. Koret synger deretter alvorlig og stillferdig, dog med friske rytmer i akkompagnementet.

Grunnen er at Luthers salme begynner med å fortelle om Jesu død. Det synges: «*Kristus lå i dødens bånd, for våre synder bundet*»

Men det varer ikke lenge før gleden bryter frem også i denne kantaten. Det synges:

«*La oss fryde oss i lag
og prise Gud på denne dag
ja synge halleluja, halleluja!*»

Og senere får koralen som er brukt i kantaten danseaktige rytmer og glade melodiske løp når det synges:

«*Så feirer vi vår høye fest
med hjertet fylt av glede.
og lyset gir den edle gjest,
vår sol er selv til stede.*

.....
Halleluja, halleluja!»

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV4-Nor1.>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=ueePvAe1ePA>

Flere kommentarer:

Dette er en av Bachs tidlige kantater. Det er en koralkantate. Han skrev den mens han var i 20-årene, i Mühlhausen, hvor han en kort tid var organist (1707-08).

Teksten er en påskesalme av Luther, «*Den Herre Krist i dødens bånd*», og Bach bruker alle syv vers i denne salmen. Salmens melodi brukes også i alle vers, selv om den av og til er noe modifisert.

Bach har en symmetrisk struktur i kantaten:

Kor-Duett-Solo-Kor-Solo-Duett-Kor

hvor fjerde vers, korsatsen, «*Es war ein wunderliches Krieg*» (Det var en underlig krig) må sies å være det sentrale i kantaten.

Sinfonia

I denne instrumentalsatsen hører vi tydelig begynnelsen av koralmelodien.

Versus I kor: Christ lag i Todesbanden (*Kristus lå i dødens bånd*)

Melodien synges i lange noteverdier i sopranen. De andre stemmer i koret bruker hele tiden motiver fra koralen i hurtigere noteverdier. Det gjør også orkesteret (som riktignok ”ornamenterer” melodien med sine sekstendelsbevegelser).

*«Krist lå i dødens lenker
for våre synder bundet,
han har stått opp og skjenker
oss livet han har vunnet.
La oss fryde oss i lag
og prise Gud på denne dag
ja synge halleluja, halleluja!»*

Versus II duett sopran, alt: Den Tod niemand (*Her kunne ingen hamle opp med dødens makt*)

En stillferdig og gripende duett som understreker tekstens alvor, og som også preger det avsluttede Halleluja.

*«Her kunne ingen hamle opp
med dødens makt og vinne,
for stilte vi i samlet tropp,
var ingen ren å finne.
Døden kom som en herold,
erobret alle i sin vold
og holdt oss alle fanget.
Halleluja, halleluja!»*

Versus III tenor: Jesus Christus, Gottes Sohn (*Den Herre Krist, Guds Sønn er kommet i vårt sted*)

En frisk sats med en ”Vivaldisk” akkompagnerende fiolinstemme! Her synges om hvordan Jesus har beseiret døden og tatt bort synden, som er ”dødens brodd”, 1Kor 15,55-56.

*«Den Herre Krist, Guds egen Sønn
gikk selv for oss i nøden,
beseiret synden med dens lønn
og røvet da fra døden
all dens makt og tyranni,
fra all vår dødsangst er vi fri,
for nå er brodden fjernet.
Halleluja, halleluja!»*

Versus IV kor: Es war ein wunderlicher Krieg (*Det var en underlig krig hvor døden sto mot livet*)

Dette er det sentrale vers i salmen. Det handler om hvordan Jesus ved sin død på korset overvant døden, «*Ein Tod den andern frass*» (Den enes død slukte den annen). Døden er oppslukt til seier! (1. Kor 15,54b)
Melodien ligger her i altstemmen.

*«Det var en underlig duell
hvor døden sto mot livet,
men livet vant til alles hell,
og fjernet dødsmotiv.
Skriften har jo selv fortalt:
den enes død skal gjøre alt,
og døden bli til skamme.
Halleluja, halleluja!»*

Versus V bass: Hier ist das rechte Osterlamm (*Her er det rette påskelam*)

Legg merke til den fallende kromatiske (halvtonetrinn) bevegelse i orkesteret i innledningen. Et stilistisk trekk som i den tiden ofte ble brukt når teksten handlet om døden. Bach gjør det samme i «*Crusifixus*» (korsfestet) i sin Messe i h-moll.

Verset handler om Kristus som det rette påskelam som ble slaktet for oss.
Merk det store sprang ned til den dype tone på ordet «*Tod*» («død»)!

*«Her er det rette påskelam
som Herren selv lot kalle,
på korsets stamme ofret ham,
av kjærlighet til alle.
Blodet merker nå vår dør,
og troen trosser dødens klør,
dens engel må forsvinne.
Halleluja, halleluja!»*

Versus VI duett sopran, tenor: So feiern wir das hohe Fest (*Så feirer vi vår høye fest med hjertet fylt av glede.*)

Ja, hvordan kan man bedre feire den høye fest enn med de danseaktige rytmene og de glade melodiske løp (koloraturer) Bach bruker her! Hvilken kontrast til den første duett vi hørte (versus II) som handlet om dødens makt.

*«Så feirer vi vår høye fest
med hjertet fylt av glede.
og lyset gir den edle gjest,
vår sol er selv til stede.
Nådelyset kaster glans
i våre hjerter uten stans,
for syndens natt er omme.
Halleluja, halleluja!»*

Versus VII kor: Wir essen und wir leben wohl (*Nå lever vi på salig vis av påskens frukt og grøde*)

Kantaten avsluttes med det siste vers i Luthers salme, i en enkel utsatt korsats.

*«Nå lever vi på salig vis
av påskens frukt og grøde,
den gamle surdeig gitt til pris
for nådens nye føde.
Kristus er det sanne brød
som metter oss i liv og død,
for troen er han livet.
Halleluja, halleluja!»*

Appendix

2. påskedag kan vi gjerne lytte til den herlige kantate nr 6, «**Bleib bei uns, denn es will Abend werden**» (*Bli hos oss, det lir mot kveld*)

Den handler om Emmausvandrerne i Luk 24, som vandret sammen med Jesus (uten at de vet at det var ham). Jesus går igjennom Det gamle testaments skrifter med dem og viser at de taler om ham. Jesus sa: «*Måtte ikke Messias lide dette og så gå inn til sin herlighet?*» De to Emmausvandrerne sier senere til hverandre: «*«Brant ikke hjertet i oss da han talte til oss på veien og åpnet skriftene for oss?»*».

De ber Jesus bli hos dem. «*Bli hos oss! Det lir mot kveld, og dagen heller*». Jesus blir med dem inn i huset. «*Og mens han satt til bords med dem, tok han brødet, ba takkebønnen, brøt det og ga dem. Da ble øynene deres åpnet, så de kjente ham igjen*»

Flere salmer er inspirert av det Emmausvandrerne sier til Jesus, bl a den kjente salmen «*O bli hos meg, nå er det aftenstid*».

Bach bruker en melodi i den første korsatsen, «Bli hos oss», som minner om «Ruht wohl», som er avslutningskoret i Johannespassjonen. Er det fordi Bach tenker at de to Emmausvandrerne fortsatt er i sorg med tanke på Jesu død og begravelse? De kjente jo ikke Jesus igjen før han «brøt brødet»!

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV6-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=jjcoxH-bB3o&t=914s>

Her er linker til tekst og musikk til andre kantater Bach har skrevet til 1., 2. og 3. Påskedag

1. Påskedag

Kantate nr 31

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV31-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=u9VDspz-KOY&t=1302s>

Kantate nr 249 (Påskeoratorium)

Tekst (engelsk)

<https://www.emmanuelmusic.org/bach-translations/bwv-249>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=62fawgUUp8&t=1881s>

Kantate nr 15

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV15-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=IH2dIEODoF0>

2. Påskedag

Kantate nr 66

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV66-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=3YSGfnLU3NU>

3. Påskedag

Kantate nr 134

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV134-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=HW63EPFPKZs&t=1014s>

1. søndag etter påske (2. søndag i påsketiden)

Kantate nr 67: **Halt' im Gedächtnis Jesum Christ** (Husk på Jesus Kristus)

1. søndag etter påske (2. søndag i påsketiden)

Tekst: Johs 20, 19-31 *Jesus viser seg for disiplene*

Fred være med dere!

I denne kantaten har Bach en bemerkelsesverdig sang, der Jesus, sunget av en bass, kommer inn til disiplene, som sitter i frykt bak lukkede dører, og sier: «*Fred være med dere!*» (*Friede sei mit euch!*) Jesu stemme blir akkompagnert av milde fløyte - og obotoner i en vuggende rytme. Man tenker uvilkårlig på Pastoralesatsen (Sinfonia) i Juleoratoriet, som spilles like før vi får høre om engelen som kommer med sin fredshilsen til de forskremte hyrdene ute på Betlehemsmarken. Likheten er slående. Engelen synger sammen med den himmelske hærske: «*Ære være Gud i det høyeste og fred på jorden i mennesker Guds velbehag.*»

Det er den samme fred Jesus taler om til sine disipler, som hyrdene fikk høre om. Men denne fred er dyrt kjøpt. Umiddelbart etter at Jesus har sagt «*Fred være med dere!*» viser han dem merkene i sine hender og såret i sin side. «*Da han hadde sagt det, viste han dem sine hender og sin side.*» Den fred Jesus taler om er den forsoning og fred med Gud han har vunnet med sin død på korset for våre synders skyld.

Jesus, gjennom bassolistens stemme, synger om igjen og igjen: «*Fred være med dere!*» Også i evangelieteksten, kommer Jesus med sin fredshilsen flere ganger. Han gjentar sin fredshilsen, da også Thomas var til stede, åtte dager senere. «*Da kom Jesus, mens dørene var lukket, og sto midt i blant dem og sa: «Fred være med dere!»*»

Etter hver gang bassen har sunget «*Friede sei mit euch*» (Fred være med dere), lar Bach koret synge jublende: «*Jesus bringer fred og glede for vår sjel og kropp.*» De synger også: «*Gud, la ikke graven stenge, men hjelp oss engang å trenge til din himmel inn!*»

Det står i evangelieteksten: «*Disiplene ble glade, da de så Herren.*» Den samme glede fyller oss. Selv om vi ikke kan se ham rent fysisk, så fylles vi med glede når vi møter ham i hans ord og i nattverdens sakrament.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV67-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=YsTYtlpRVkQ>

Her noen flere kommentarer til kantaten:

1. Kor: Halt' im Gedächtnis Jesum Christ (Husk på Jesus Kristus)

Kantaten starter med en korsang over teksten fra 2.Tim 2, 8a: *«Husk på Jesus Kristus, han som ble reist opp fra de døde.»*

Dette er en sang fylt av påskeglede! Samtidig minner den oss om hva Jesus gjorde for oss da han skaffet oss fred. Bach bruker nemlig begynnelsen av melodien til salmen *«O du Guds lam uskyldig»* i denne korsatsen. Men den har likevel en jublende glede fordi det synges om Jesu oppstandelse fra de døde.

*”Husk på Jesus Kristus,
han som ble reist opp fra de døde.”*

2. Arie tenor: Mein Jesus ist erstanden (Min Jesus er oppstanden)

Arien handler om troens visshet. Den kan vakle. Derfor bes det: *«Min Frelser, vis deg igjen!»*

*«Min Jesus er oppstanden,
men hva kan skremme enn?
Min Frelses seier ser min tro,
men hjertet føler ingen ro.
Min Frelser, vis deg igjen!»*

3. Resitativ alt: Mein Jesu, heissest du (Min Jesus, når du døden overvant)

Fortsatt kan vi plages av tvil, selv om vi vet at Jesus har stått opp fra de døde og har seiret over synd, død og helvete. Han har jo selv lagt i vår munn sin seiers lovsang (som vi hører i neste sats)

*«Min Jesus, når du døden overvant
og synd og helvete beseiret,
si hvorfor ikke angst og skrekk forsvant!
Du la da selv på alles tunge
en lovsang som vi jo har sunget:»*

4. Koral: Erschienen ist der herrlich' Tag (Frem stråler nå en herlig dag)

*«Frem stråler nå en herlig dag
til alles fryd og velbehag,
med stor triumf har Herren Krist
i dag sin fiende forvist.
Halleluja!»*

5. Resitativ alt: Doch scheinet fast (Jeg ser tross alt at fiendens fortred)

Troens visshet kommer til uttrykk i dette resitativet.

*«Jeg ser tross alt at fiendens fortred,
som fyller meg
med skrekkens gru og pine,
gir ingen sjelefred.
Men du har vunnet seieren for meg,
Så tre i kampen inn med hjelp til dine!
For ja, vi merker alt i troen
at du, vår Frelser sterk,
vil fullføre i oss ditt ord og verk»*

6. Arie bass (Jesus) med kor: Friede sei mit euch (Fred være med dere!)

Dette er en forunderlig vekselsang mellom bass (Jesus) og kor (disiplene). Disiplene sitter bak lukkede dører. Jesus viser seg for dem, og sier «Fred være med dere!»
Vi hører først et frisk orkesterspill, som blir avbrutt av milde, rolige, fløyte- og obostemmer, når Jesus synger sin fredshilsen. Deretter hører vi disiplenes glede over å se ham.

Jesus:

«Fred være med dere!

Kor:

*Godt mot! Jesus selv vil kjempe
og fiendens trussel dempe.
Helvet, Satan, vik fra meg!*

Jesus:

Fred være med dere!

Kor:

*Jesus bringer fred og glede
vil fornyelse berede
for vår sjel og kropp.*

Jesus:

Fred være med dere!

Kor:

*Gud, la ikke graven stenge,
men hjelp oss engang å trenge
til din himmel inn!*

Jesus:

Fred være med dere!»

7. Koral: Du Friedefürst, Herr Jesu Christ (Du fredens fyrste, Jesus Krist)

Kantaten avsluttes med første vers av den fine salmen «*Du fredens fyrste, Jesus Krist*» av [Jakob Ebert](#) (1549-1615).

*«Du fredens fyrste, Jesus Krist,
i sannhet Gud og mann,
vår hjelp i fristelser og brist,
vår trøst mot tidens tann.
I sorg og savn, i Jesu navn,
til Herren kan vi rope»*

PS

Det finnes bevart en kantate til for denne søndagen.
Her er linker til tekst og musikk!

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV42-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=0pE9YBSYS-E&t=2s>

2. søndag etter påske (3. s i påsketiden), Hyrdesøndagen

Kantate nr 104: Du Hirte Israel (*Du Israels hyrde*)

Tekst: Johs 10,11-16 *Den gode hyrde*

Guds jord for deg er himmerik

*«Velsignet hjord og Jesu skare,
Guds jord for deg er himmerik.*

Slik begynner den nest siste i denne kantaten.

Kan vi virkelig si det, med all den krig og grusomhet vi opplever i dag? Og hvor vi kanskje personlig har plager, sykdommer, og mange slags trengsler og prøvelser? Det var nok ikke annerledes på Bachs tid. Men hva er det som gjør at han likevel kan synge «*Guds jord for deg er himmerik*»? Det er fordi den gode hyrde er hos oss, og der han er, er det trygghet og fred. Der er hvile og ro, den fullkomne harmoni, en himmelsk duft, en forsmak på det vi har i vente, himmelens salighet! For vi er Hans «*velsignede hjord og Jesu skare*», som det synges. David sier i Salme 23: «*Herren er min hyrde, jeg mangler ingen ting. Han lar meg ligge i grønne enge, han leder meg til hvilens vann*» «*Bare godhet og miskunn skal følge (efterjage) meg, alle mine dager, og jeg skal bo i Herrens hus gjennom alle tider*».

I Jesaja 63:9 står det:

«I all deres trengsel var det ingen trengsel. Engelen for hans ansikt frelste dem. I sin kjærlighet og medfølelse løste han dem. Han løftet dem opp og bar dem alle dager ...»

Så kan en kristen synge midt under krigens redsler, midt i sin store elendighet og dype nød:

«Guds jord for meg er himmerik!» For Jesus, den gode hyrde, er hos ham.

Bachs vidunderlige musikk i denne sang, er vederkvegende, forsikrende og trøstende. Jo, det er slik som det bli sunget. Når vi er hos ham, den gode hyrde, er Guds jord for oss et himmerik! Hele verset lyder slik:

*«Velsignet hjord og Jesu skare,
Guds jord for deg er himmerik.
Du smaker nåden fra Guds Sønn
og håper siden troens lønn
når du fra dødens søvn skal fare.»*

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV104-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=MQ142VeDqmU>

Flere kommentarer:

1. Kor: Du Hirte Israel, høre (*Du Israels hyrde, hør*)

Dette er en skjønn korsang med tekst fra Salme 80,1:

*«Du Israels hyrde, hør oss, du som fører
Josef som en hjord, skinn klart, du som
troner over kjerubene»*

2. Resitativ tenor: Der höchste Hirte sorgst, (*Den gode hyrde vokter meg*)

Dette resitativ handler om den trygge fortrøstning en kristen kan ha hver dag, fordi «*Den gode hyrde vokter meg*». Hver eneste dag er jeg gjenstand for hyrdens omsorg, så jeg har ingen grunn til å være redd.

*«Den gode hyrde vokter meg,
hva nytte har vel sorgen?
Jeg nyter jo hver morgen
min hyrdes omsorg god.
Min sjel, forferdes ei,
min Gud er tro»*

3. Arie tenor: Verbirgt mein Hirte (Skjuler hyrden seg)

Av og til skjuler hyrden seg, synges det i denne arie. Når hyrden skjuler seg, og jeg synes å være helt alene i denne verdens ørken, blir jeg redd. Da roper jeg til ham, og han lærer meg «*et trøstig Abba ved sitt ord*». Han lærer meg at Gud er min far, ja, «pappa» (som «abba» betyr), og som jeg som barn kan klynge meg til, jfr Rom 8,16: «*Dere fikk jo ikke trelldommens ånd, så dere igjen skulle frykte. Men dere fikk barnekårets Ånd, som gjør at vi roper: Abba, Far!*»

Bach bruker obo i stor utstrekning i sine hyrdekantater. Så også her. Oboen (skalmejen) er jo hyrdens instrument fremfor alle!

Merk hvordan stemningen et øyeblikk forandres når det synges: «*Om hyrden skjuler seg for lenge, og ensomheten vil meg stenge*», eller bedre: - «når jeg blir bange i ørkenen» (*macht mir die Wüste allzu bange*). Bach beskriver dette i en kromatisk nedadgående melodi og litt «vridde» harmonier på ordet «*bange*»

*«Om hyrden skjuler seg for lenge,
og ensomheten vil meg stenge,
min gang går fremad dog på jord.
Mitt rop når til deg,
og du, min hyrde, lærer meg
et trøstig Abba ved ditt ord»*

4. Resitativ bass: Ja dieses Wort ist meiner (Ja, dette ord er blitt min sjeleføde)

*«Ja, dette ord er blitt min sjeleføde,
en lindring for mitt bryst,
en havn som fyller all min lyst,
en himmelsk forsmak, ja min morgenrøde.
Akk, samle nå, du gode hyrde
oss arme og fortapte,
og la vår vei en salig ende få
så vi kan inn i fårestallen gå»*

5. Arie bass: Beglückte Herde (Velsignet hjord)

Denne bassarien er full av trygghet og fortrøstning, «*Velsignet hjord og Jesu skare, Guds jord for deg er himmerik*». Å vite seg omsluttet av hyrdens omsorg, er som å få en forsmak på himmelen allerede her på jord!

En obo spiller sammen med strykerne i denne vakre arien. Har du hørt denne sangen noen ganger er jeg sikker på du vil nynne med på melodien, den stadig tilbakevendende melodi, både i sangen og i orkesteret! Melodien i sangen og melodien i orkesteret er sterkt beslektet med hverandre!

Med denne sangen bærer Bach igjen Guds ord inn i våre hjerter! Ja, musikken gjør ordene levende, som Martin Luther sier et sted.

*«Velsignet hjord og Jesu skare,
Guds jord for deg er himmerik.
Du smaker nåden fra Guds Sønn
og håper siden troens lønn
når du fra dødens søvn skal fare.»*

6. Koral: Der Herr ist mein getreuer Hirt (*Vår Herre er min hyrde tro*)

En enkelt utsatt koral avslutter kantaten, tradisjonen tro. Den er av *Cornelius Becker* (1561-1604), pastor i Thomaskirken Leipzig, hvor Bach var organist. Cornelius Becker omformet alle salmene i Salmenes bok til lutherske salmer, helt i Luthers ånd, så de kunne synges av hele menigheten.

Her synges første vers av den salmen som er en gjendikting av Salme 23 i Bibelen.

*«Vår Herre er min hyrde tro,
ved ham min tillit henger,
han leder meg til føde god
på skjønne, grønne enger,
det friske vannet lesker meg,
og sjelen min kan styrke seg
ved Ord og sakramenter»*

Tillegg

Det finnes to kantater til for denne søndag. De handler også om den gode hyrde. Kantatene er full av fortrostheng, ro og fred. Lytt gjerne også til disse!

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV85-Nor1.htm>

Musikk (fra 57:00)

<https://www.youtube.com/watch?v=6MsH44lsJbo&t=3464s>

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV112-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=KxTAvkDFaRQ>

3.søndag etter påske (4 s i påsketiden)

Kantate nr 12, Weinen, Klagen, Sorgen Zagen (Gråt og klage, sorg som tærer)
Tekst: Johs 16,16-23, *Sorgen skal bli til glede*

«Hva Gud gjør, det er alltid godt»

Hvilken kontrast er det ikke mellom dagens kantate og forrige søndags (hyrdesøndagens) kantate! Hyrdesøndagens kantate er fylt av ro, fred og fortrosthing! Denne søndags kantate er fylt av uro, angst og nød.

I dagens evangelietekst sier Jesus: «*Dere skal gråte og klage, men verden skal glede seg.*»

Sorg, gråt og klage preger denne kantaten, like fra orkesterforspillet av, men også trøsten i at sorgen «*varer kun en liten stund*» (6), og at «*tross sorg og nød, til sist jeg ender i hans rike*» (5).

Hvem kan beskrive gråt og klage, sorg, angst og nød som Bach! I søndagens kantate beskriver han den sorg, nød og smerte vi kan føle som kristne, gjennom dissonanser og kromatisk fallende bevegelser i de forskjellige stemmer.

Men han beskriver også den trøst og glede vi har i Kristus! Det er gleden over Jesus, og hva han har gjort for oss, som er Bachs trøst og glede midt i sorgen. Det viser ikke minst den nest siste sang hvor han lar en trompet spille melodien til «*Jesus du min glede*», samtidig med at der synges om vår smerte, som dog «*varer kun en liten stund*».

Kantaten avsluttes trøsterikt med dette salmevers:

*«Hva Gud gjør, det er alltid godt,
på det jeg tror og bygger,
om livets løp er hardt og rått
med nød og trengsels skygger,
så vil min Gud på fadervis
bevare meg i nåde,
så lar jeg ham kun råde»*

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV12-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=xG8DkFA3QyE&t=808s>

Flere kommentarer:

1. Sinfonia

Orkesterforspillet anslår den sorgfulle, smertefulle stemning.

2. Kor: Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen (Gråt og klage, sorg som tærer)

Legg merke til dissonansene og de kromatisk fallende bevegelser i de forskjellige stemmer, og i bassens ostinat (gjentatt bassmelodi). Dette ble meget brukt i tekster med klage, sorg og smerte på den tid (jfr Purcells «*Didos klage*» i hans opera «*Dido og Æneas*»).

Musikken i denne satsen ble senere gjenbrukt i «*Crusifixus*» (korfestet) i Bachs H-moll-messe.

Merk omslaget til lysere og letter musikk på teksten «*de som Jesu merke bærer*». Mon ikke Bach vil ha frem gleden ved å lide for Kristi skyld? (Gal 6,17; Filipp 1,29)

*«Gråt og klage, sorg som tærer,
angst og nød
er de kristnes tårebrød,
de som Jesu merke bærer.»*

3. Resitativ alt: Wir müssen durch viel Trübsal (*Vi må dog gjennom trengsler*)

Teksten er Ap gj 14,22: *«Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler»*

Merk den illustrative stigende bevegelse i melodien på *«in das Reich Gottes eingehen»* (gå inn i Guds rike).

*«Vi må dog gjennom trengsler,
gjennom trengsler,
vi må dog gjennom trengsler,
gjennom trengsler
gå inn i Guds eget rike»*

Så følger tre arier etter hverandre.

4. Arie alt: Kreuz und Krone sind verbunden (*Kors og krone er forbundet*)

Bach legger i sin musikk hovedvekt på trøsten, trøsten i Kristi sår, *«ihr Trost ist Christi Wunden.»*

Jeg opplever at obostemmen er med til å betone dette, med sin vakre melodi som kommer mange ganger.

*«Kors og krone, begge sider,
kamp og seier følges ad,
kristne har til alle tider
måttet tåle kval og hat.
Deres trøst er: Krist har vunnet,
kors og krone er forbundet»*

5. Arie bass: Ich folge Christo nach (*Jeg følger Kristus etter*)

Det er «følgemotiv» både instrumentalt og i sangstemmen. De imiterer hverandre!

*«Jeg følger Jesus Krist,
vil aldri fra ham vike
tross sorg og nød, til sist
jeg ender i hans rike.
Hans smerte og hans død
vil meg med Gud forlike.
Jeg følger Jesus Krist,
vil aldri fra ham vike»*

6. Arie tenor: Sei getreu, alle Pein (*Vær da tro, smertens grunn*)

En trompet spiller koralen *«Jesu meine Freude»* (Jesus du min glede) over sangstemmen. (Over den koralen har Bach forøvrig skrevet en praktfull motett!)

Man vet ikke om Bach tenker på et spesielt vers i denne salme. Men de som hørte den i Leipzig kjente nok godt til salmen og kunne assosiere til den i sin helhet! Melodien er litt modifisert.

Dette er riktig en perle av en arie! Med den trøstefulle trompetstemmen, som spiller melodien «Jesus, du min glede» og forsøter dermed «smertens grunn», som dog vare «kun en liten stund.

*«Vær da tro, smertens grunn
varer kun en liten stund.
Etter regnet, seierstegnet,
storm og uvær går forbi,
vær da tro, tål og ti!»*

7. Koral: Was Gott thut, das ist wohlgethan (*Hva Gud gjør, det er alltid godt*)
Salmen er av Samuel Rodigast (1649-1708)

*«Hva Gud gjør, det er alltid godt,
på det jeg tror og bygger,
om livets løp er hardt og rått
med nød og trengsels skygger,
så vil min Gud på fadervis
bevare meg i nåde,
så lar jeg ham kun råde»*

PS

Her er linker til to andre kantater for denne søndagen!

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV103-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=FnMLlwHQIKE&t=807s>

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV146-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=NNg0BRmnxHQ>

4. søndag etter påske (5. s i påsketiden)

Kantate nr 108: Es ist euch gut, dass ich hingehe (*Det er best at jeg går bort*)

Tekst: Johs 16,5-15, Talsmannen

Det er det beste for dere, at jeg går bort

Hva hadde skjedd hvis Jesus ikke hadde «gått bort»? Da hadde vi ingen frelse, ingen syndernes forlatelse, intet evig liv. Men fordi han gikk bort for å lide og dø i vårt sted, har vi syndernes forlatelse og fred med Gud i en god samvittighet. Derfor var det det beste som kunne skje at han «gikk bort». Han gikk til Faderen, for å fullbyrde all rettferdighet (Johs 16,11), dvs ta straffen for alle våre synder i vårt sted.

Hvis han ikke hadde gått bort, kunne han heller ikke sende Den hellige ånd til oss, som skulle trøste oss med evangeliet om hans forsoning. Den hellige ånds oppgave er å tale om Kristus, og hva han har gjort for oss. Om den Hellige ånd sier Jesus: «*Han skal herliggjøre meg, for han skal ta av det som er mitt og forkynne det for dere*» (Johs 16,14).

I sin kantate for denne søndag sier Bach at hensikten med Jesu bortgang er at vi skulle få syndernes forlatelse og arve evig liv.

*«Jeg tror at går du bort,
så kan jeg glad meg trøste
at jeg med de forløste
skal nå til himlens port» (2)*

Senere får vi en jublende korsang (4) som handler om den Hellige Ånds komme og hva han gjør:

«Men når sannhetens Ånd kommer, skal han veilede dere til hele sannheten. For han skal ikke tale ut fra seg selv, men si det han hører, og gjøre kjent for dere det som skal komme »
(Johs16,13)

Kantaten avsluttes med et vers fra en salme av *Paul Gerhard*, som handler om den Hellige Ånds gjerning:

*«Din Ånd som sendt fra himlen her,
vil lede dem som har ham kjær
på sine rette veier («banede» veier)*

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV108-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=Vg5GV8xxDvA>

Flere kommentarer:

1. Arie bass: Es ist euch gut, dass ich hingehe (Det er det beste for dere, at jeg går bort)

Teksten er Johs 16,7: «*Det er det beste for dere, at jeg går bort. For går jeg ikke bort, kommer ikke Talsmannen til dere. Men når jeg går bort kan jeg sende ham til dere.*»
Bemerk de lange melismer på «*hingehe*» (går bort) og på «*senden*» (sender) som fremhever disse ordene i teksten.

«Skrittmotiv» (A. Schweizer), en klar hentydning til Jesu ord «jeg går bort», brukes også i musikken i denne arie, men ikke bare her, «skrittmotiv» brukes i stor utstrekning i hele kantaten.

*«Det er best at jeg går bort,
for hvis jeg ei går bort,
kommer Trøsteren ei til dere.
Men om jeg går bort,
vil jeg sende ham til dere»*

2. Arie tenor: Mich kann kein Zweifel störs en (*Meg ingen tvil kan røre*)
Grunnen til at Jesus «går bort» er vår forløsning, synges det i denne arie.

*«Meg ingen tvil kan røre
når jeg ditt ord vil høre.
Jeg tror at går du bort,
så kan jeg glad meg trøste
at jeg med de forløste
skal nå til himlens port»*

3. Resitativ tenor: Dein Geist wird mich (*Din Helligånd vil så meg lede*)
Jesus ville sende Den Hellige Ånd når han går bort. Det synges: «*Og ved din bortgang kommer han til meg*»

*«Din Helligånd vil så meg lede
at jeg kan gå den rette vei.
Og ved din bortgang
kommer han til meg.
Jeg spør deg, Jesus kjær:
akk, er han ei alt her?»*

4. Kor: Wenn aber jener (*Men når han kommer*)

Teksten er Johs 16,13.

Korsatsen er formet som tre små fuger, (eller fuge introer).

Den første på teksten «*Men når sannhetens Ånd kommer, skal han veilede dere til hele sannheten.* Den andre på «*For han skal ikke tale ut fra seg selv.* Den tredje på «*men si det han hører, og gjøre kjent for dere det som skal komme*»

Noen har ment at Bach ved å bruke tre slike fuge introer har Treenigheten i tankene.

*«Men når han kommer, sannhetens Ånd,
skal han veilede dere til hele sannheten.
For han skal ei tale ut fra seg selv,
men det som han hører,
det skal han tale;
og det som komme skal,
vil han forkynne»*

5. Arie alt: Was mein Herz von dir begiert (*Hva enn hjertet kan begjære*)
Alten synger så en vakker arie, formet som en bønn.

*«Hva enn hjertet kan begjære,
vil du gi til dine kjære.
Med din signing overøs meg,
før meg på din himmelvei,
så at jeg i evighet
skue kan din herlighet»*

6. Koral: Dein Geist, den Gott vom Himmel gibt (*Din Ånd som sendt fra himlen her*)
Dette er et vers fra salmen «Gott Vater, sende deinen Geist» av Paul Gerhard (1607-1676)

*«Din Ånd som sendt fra himlen her,
vil lede dem som har ham kjær
på sine rette veier.
Han leder trygt vår svake fot
så alltid rett vi stevner mot
velsignelse og seier»*

Ekstra
Det finnes en kantate til av Bach for denne søndagen!

Tekst
<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV166-Nor1.htm>

Musikk
<https://www.youtube.com/watch?v=0JSD3ef-nwo>

5. søndag etter påske (6. s i påsketiden)

Kantate nr 86 Wahrlich, wahrlich, ich sage euch (*Sannelig, sannelig, jeg sier dere*)
Tekst: Johs 16, 23b-28, *Be i Jesu navn*

Alt han lover, det skal skje

Løftebrudd er noe vi kjenner godt til. Det er ikke alltid vi holder hva vi lover. Vi er ikke alltid til å stole på. I kantaten synges det at denne verden «lover meget og holder lite» (4).

Men det er en som alltid er å stole på. Det er den Herre Jesus. Alt han har lover, vil han holde. «Alt han lover, det skal skje» (4).

Sånn er det fordi han er Guds Sønn og han er Sannheten. Han kan aldri lyve eller bedra. Alt han sier, er sant. Alt han lover, vil han holde.

Kantaten begynner med at vi hører Jesu trygge og rolige stemme: «*Sannelig, sannelig, jeg sier dere: Alt dere ber Faderen om, skal han gi dere i mitt navn*». Hør denne første sang, til ordene begynner å tone inne i deg, og du fortrøster deg på Ham. I hans hender kan du legge alle ting, hele ditt liv, alle dine bekymringer, ja, smått og stort kan du komme til ham med. For han har all makt og han holder ord. Han er trofast.

Det hender vi må vente lenge på det vi ber Gud om. Gud holder likevel hva han lover. Det synges:

*«Guds hjelp er viss;
selv om den ikke er opplevet
er den slett ikke opphevet (5)*

Dette sies også i det avsluttende salmevers:

*«Vårt håp tålmodig venter her
hva ordet til oss sier.
Men når til alles fryd det skjer,
Gud selv om tiden tier.
Han vet den beste tid for visst,
og vokter oss mot fiendens list,
vår lit til ham vi setter» (6)*

Mel. Guds Sønn er kommet til oss ned

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV86-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=OPFNxK5JEbA>

Flere kommentarer til kantaten:

1. Arie bass: Wahrlich, wahrlich, ich sage euch (*Sannelig, sannelig, jeg sier dere*)

Teksten er første vers i dagens evangelium:

”Sannelig, sannelig, jeg sier dere: Alt dere ber Faderen om, skal han gi dere i mitt navn” (Johs 16,23b).

Det er Jesus som sier det, og som sedvanlig bruker Bach en bass for Jesus stemme.

*«Sannelig, sannelig, jeg sier dere:
Hvis dere ber Far om noe,
skal han gi dere det
i mitt navn»”*

2. Arie alt: Ich will doch wohl Rosen brechen (*Roser vil jeg gjerne plukke*)

Mon det er tornene Bach har i tankene med de hurtige figurer i fiolinstemmen?

*«Roser vil jeg gjerne plukke,
over torner ikke sukke.
For jeg har den sikre tro
at min bønn og all min smerte
går min kjære Gud til hjertet,
i hans ord jeg finner ro»*

3. Koral: Und was der ewig gütig Gott (*Alt hva den evig gode Gud*)

Siste vers i salmen *«Kommt her zu mir, spricht Gottes Sohn»* (Kom til meg, sier Guds Sønn), [*Georg Grünwald*](#) (1530).

Salmen synges av en sopran, akkompagnert av to oboer og en cello.

*«Alt hva den evig gode Gud
har tilsagt oss i ord og bud,
får vi til fryd og gammen.
Han holder hva han engang svor
og fører oss til englekor
ved Jesus Kristus, amen!»*

4. Resitativ tenor: Gott macht es nicht (*Gud aldri gjør på verdens vis*)

I motsetning til hva som er verdens vis, hvor man «lover meget og holder lite» (*viel verspricht und wenig hält*), så holder Gud alltid det han lover (*was er zusagts, muss geschehen*).

*«Gud aldri gjør på verdens vis,
hvor mye sies, lite gis,
for alt han lover, det skal skje,
så man engang
sin lyst og glede skal få se»*

5. Arie tenor: Gott hilft gewiss (*Guds hjelp er viss*)

Gud hjelper oss visselig, selv om vi synes han drøyer med sin hjelp.
Trosvissnet og glede lyser ut av denne musikk!

*«Guds hjelp er viss;
selv om den ikke er opplevet
er den slett ikke opphevet.
Guds sanne ord er nok bevis:
Guds hjelp er viss!»*

6. Koral: Die Hoffnung wart' der rechten Zeit (*Vårt håp tålmodig venter her*)

Et av versene fra salmen « *Es ist das Heil uns kommen her* » av [Paul Speratus](#) (1523)
(Guds Søn kom ned fra Himmerig, nr 436 v5 i Den danske salmebog, gml utg))

*«Vårt håp tålmodig venter her
hva ordet til oss sier.
Men når til alles fryd det skjer,
Gud selv om tiden tier.
Han vet den beste tid for visst,
og vokter oss mot fiendens list,
vår lit til ham vi setter»*

Ekstra

Det finnes en kantate til for denne dagen!

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV87-Nor1.htm>

Musikk (28:34)

<https://www.youtube.com/watch?v=AYzKGJNFQyQ&t=1232s>

Kristi himmelfartsdag

Kantate nr 11 Lobet Gott in seinen Reichen (*Lovsyng Gud i all hans velde*)

Himmelfartsoratorium

Tekst: Mark 16,14-29 *Jesu himmelfart*

Det finnes fire kantater av Bach på Kristi himmelfartsdag. En av disse, nummer 11, har samme preg som et oratorium, og den kalles også Himmelfartsoratoriet. Den er slett ikke så lang som Juleoratoriet eller Bachs pasjoner, den varer kun en halv time. Men kantaten har en evangelist (tenor) som synger bibeltekstene om Kristi himmelfart, det er en innledende og en avsluttende korsats, en enkel koral midtveis, og det er resitative og arier. Det finnes også en «rollefordeling» ved at de to menn i hvite klær sier, synges som duett av bass og tenor. I denne kantaten - eller oratoriet - betoner Bach aller først Kristi allmakt. Han starter med en jublende korsang, akkompagnert av trompeter og pauker, «*Lovsyng Gud i all hans velde, pris ham for hans makt og ære*»

En tenor (evangelisten) synger deretter bibelteksten om Kristi himmelfart.

Vi hører innimellom bibeltekstene sanger, hvor vi merker sorgen over at Jesus forlater sine disipler, etter at han vært hos dem i 40 dager etter sin oppstandelse, men også gleden, når Jesus løfter sine hender og velsigner dem når han farer opp til himmelen, og når de hører de to

englers ord om at Jesus skulle komme tilbake på samme måte som de hadde sett ham fare opp til himmelen, Ap gj 1, 11. «*De vendte tilbake til Jerusalem i stor glede*», Luk 24, 52.

Koret synger i den avsluttende korsang om Jesu gjenkomstdag:

*«Når skal jeg møte ham,
mitt liv og kjærlighet,
få skue det Guds Lam
i all hans herlighet?
Du dag, når er du her,
da vi vår Frelser hyller,
med lovsang himlen fyller?
Kom, kjære dag, vær nær!»*

Mel: Guds godhet vil vi prise/O Gud som tiden vender (NB to toner på «ham» og «Lam»)

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV11-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=NbKF9QX3PY8&t=997s>

Flere kommentarer:

1. Kor: Lobet Gott in seinen Reichen (*Lovsyng Gud i all hans velde*)

En jublende korsats, verdig denne store festdagen som Kristi himmelfartsdag er, med trompeter og pauker. Festen og jubelen skyldes at nå inntar Kristus sete ved Guds høyre hånd i det høye, han er overgitt all makt i himmel og på jord.

*«Lovsyng Gud i all hans velde,
pris ham for hans makt og ære,
lov, berøm ham for hans prakt.
La hans pris til fulle gjelde
når et samlet kor vil bære
frem sin lovsang for hans makt.»*

2. Resitativ tenor: Der Herr Jesus hob (*Jesus løftet hendene*)

Evangelisten synger teksten fra Luk 24, 50-51.

Legg merke til den oppadgående bevegelse i musikken, som betegner oppfarelsen til himmelen. Og den nedadgående bevegelse som gjør at vi ser for oss hvordan han senker sine velsignende hender ned mot disiplene.

*«Jesus løftet hendene
og velsignet dem.*

*Og mens han velsignet dem,
skiltes han fra dem ...»*

3. Resitativ bass: Ach Jesu, ist dein Abschied (*Akk Jesus, er din avskjed alt så nær?*)

Her endres brått stemningen. I 40 dager hadde Jesus vært fysisk tilstede og vist seg for sine disipler flere ganger. Nå skulle han tas fra dem, og de ville ikke få se ham på denne måte mer. Sangeren sier bedende: «Bli her hos meg!» Man får assosiasjoner til Spiegleres flotte film, E.T., hvor gutten Elliott gråtkvalt sier til E.T. som skal forlate dem og vende tilbake der han kom fra: «Stay!», Bli her! Hvil på E.T. trøster ham, legger sin finger på hans panne og sier: «I'll be right here» (Jeg er her hos deg). Det sier Jesus også til oss. Han forlater oss ikke, men er hos oss – usynlig tilstede. Det er ingen tvil om hvor Spiegler har hentet sin inspirasjon til denne scene fra – hvor de andre tilstedeværende faller på kne, når E. T. farer opp i luften i romskipet.

Merk illustrasjonen av dryppende tårer i fløytestemmene, når det synges: «*Akk se, hvor de varme tårer fra våre bleke kinn vil trille*»

*«Akk Jesus, er din avskjed alt så nær?
Akk, er nå timen kommet her
da vi må la deg fra oss skille?
Akk se, hvor de varme tårer
fra våre bleke kinn vil trille,
se, hvor vi mot deg higer,
vår trøst er borte uten deg,
akk, bli her hos meg!»*

4. Arie alt: Ach, bleibe doch (*Akk, bli dog*)

Vi kjenner igjen den gripende akkompagnerende stemme i strykerne. Den har Bach også brukt i «Agnus Dei» (Guds Lam) i sin Messe i H-moll. Sangstemmens melodi er likevel annerledes enn i «Agnus Dei». Den vemodige, klagende melodien passer til denne tekst om sorgen og smerten over avskjeden med Jesus.

*«Akk bli, akk bli, mitt hjertens eie,
Forlat meg ikke alt så snart!
Din avskjed bort fra dine kjære
gir meg en sorg så tung å bære.
Å Herre, bli, å bli da her.
Din avskjed fyller meg med smerte.
Akk, bli, akk bli, mitt hjertens eie,
forlat meg ikke alt så snart.»*

5. Resitativ tenor: Und ward aufgehoben (*Han ble løftet opp mens de så på*)

Evangelistens tekst er hentet både fra Apostlenes gjerninger og fra Markus evangeliet.

*«Han ble løftet opp mens de så på,
og fór opp til himmelen,
og en sky tok ham bort fra deres øyne,
og nå sitter han ved Guds høyre hånd»*

6. Koral: Nun lieget alles unter dir (*Nå er alt underlagt deg*)
Dette er en enkelt utsatt koral, et salmevers av Johan Rist (1607-1667).

*«Nå er deg alle underlagt
og lar seg villig bøye,
Guds engler lar så all sin makt
og tjeneste tilføye
Selv jordens fyrster kommer med
og bøyer villig for deg kne,
luft, vann og ild på jorden
deg tjener i sin orden.»*

7. Resitativ tenor: Und da sie ihm nachsahen (*Som de nå stirret mot himmelen*)
Evangelisten synger fra Ap gj 1,10-11.

Det de to menn i hvite klær sier, blir sunget som duett av bass og tenor.

*«Som de nå stirret mot himmelen
mens han dro bort,
sto med ett to menn i hvite klær
foran dem og sa: 'Galileere,
hvorfor står dere og ser mot himmelen?
Denne Jesus som ble tatt
bort fra dere opp til himmelen,
han skal komme igjen
på samme måte som dere har sett
ham fare opp til himmelen.»*

8. Resitativ alt: Ach ja, so komme bald zurück! (*Akk ja, kom snart igjen til meg!*)
«Han skal komme igjen», ble det sunget i det i forrige resitativ, og alten synger her:

*«Akk ja, kom snart igjen til meg,
og tilgi all min sorg og klage,
for hver en stund foruten deg
er som den endeløse plage.»*

9. Resitativ tenor: Sie aber beteten ihn an (*Og da de hadde tilbedt ham*)

Evangelisten synger siste del av beretningen, en kombinasjon av Lukasevangeliet og Apostlene gjerninger (Luk 24,52 og Ap gj 1,12)

*«Og da de hadde tilbedt ham,
vendte de tilbake til Jerusalem
fra den høyden som heter Oljeberget
og ligger nær Jerusalem,
bare en sabbatsreise unna
Og de vendte tilbake til Jerusalem
i stor glede»*

10. Arie sopran: Jesu, deine Gnadenblikke (*Jesu blikk, så fullt av nåde*)

Bach bruker her fløyter, obo og strykere i høyt leie, ingen dyp bass. Den lyse klang i akkompagnementet hjelper oss til å holde fast ved dette bilde av Jesu kjærlige blikk, hans velsignelse, hans avskjed med sine disipler på vei til sin herlighet. Og ikke minst betegner den lyse, «oppløftede» klang at han ble «løftet opp» fra jorden.

*«Jesu blikk, så fullt av nåde
vil for mine øyne stå.
Kjærligheten din vil råde,
slik at jeg, mens jeg er her,
aner herligheten der
og i ånden finner styrke
til vi skal for tronen trå.»*

11. Koral: Wann soll es doch geschehen (*Når skal jeg møte ham*)

I denne avsluttende korsats vender Bach tilbake til jubelen som vi hørte i første korsats. Salmeverset som er av *Gottfried Wilhelm Sacer* (1635-1699), gir uttrykk for den troendes lengsel etter å få skue Jesus i hans herlighet, og få lovprise ham i all evighet.

*«Når skal jeg møte ham,
mitt liv og kjærlighet,
få skue det Guds Lam
i all hans herlighet?
Du dag, når er du her,
da vi vår Frelser hyller,
med lovsang himlen fyller?
Kom, kjære dag, vær nær!»*

Ekstra

Her er tre andre kantater for Kr himmelfartsdag.

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV37-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=enhosGRodpg>

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV128-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=_hOcLkaw-iA

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV43-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=5i0yUVWNGy8>

6. søndag etter påske (7. s i påsketiden)

Kantate nr 44: Sie werden euch in den Bann tun (*De skal lyse dere i bann*)

Tekst: Johs 15, 26-16,4, *Når verden hater dere*

De skal utstøte dere av synagogen

Det er en stor kontrast fra gleden på Himmelfartsdagen, hvor disiplene «*i stor glede vendte tilbake til Jerusalem*», til denne søndags evangelietekst. I dagens tekst hører vi om forfølgelse av de kristne. Jesus hadde gitt oppdraget til sine apostler om å vitne om ham, og hva han hadde gjort til frelse for hele verden. Men Jesus advarte dem om at når de gjorde dette, ville de møte motstand, hat, forakt og forfølgelse fra denne verden – også den religiøse verden. Forfølgelser ville komme.

Jesus sa: «*Har de forfulgt meg, vil de også forfølge dere.*» Det er de kristnes kår i verden. Og forfølgelsen av de kristne har vel aldri vært så stor som i vår tid.

Bach bruker teksten fra Johs 16, 2 i de to første sanger i søndagens kantate. Første del av dette vers, synges som duett for tenor og bass, siste del av verset av kor.

«*De skal utstøte dere av synagogen. Ja, det kommer en tid da de som slår dere i hjel, skal tro at de utfører en tjeneste for Gud.*» (I kantaten heter det: «De skal lyse dere i bann»).

Musikken er ikledd et stort alvor, og særlig dramatisk blir det når koret synger sin del av teksten, hvor særlig musikken til «slår ihjel» (tysk: *tötet*) minner om jødernes hatske rop mot Jesus, som vi møter i Bachs pasjoner.

Men trøsten kommer i nest siste sang. Sopranen synger:

«*Det er og blir den kristne trøst at Gud for kirken holder vakt.*»

Det avsluttende salmevers er av *Paul Flemig*, som levde på 1600-tallet. Han ble kun 31 år gammel.

«Så vær, min sjel, kun rolig,
bli med din Gud fortrolig
som engang skapte deg.
La komme hva som kommer,
din Far og høye dommer,
han vet å lede all din vei.»

Mel "Gud efter dig jeg længes" / «Nå lukker seg mitt øye».

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV44-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=y37AqnAKo2g>

Flere kommentarer.

1. Duett Tenor, bass: Sie werden euch in den Bann tun (*De skal lyse dere i bann*)

Teksten er hentet fra dagens evangelietekst. Det er Johs 16,2, første del, hvor det står:

«*De skal utstøte dere av synagogen*».

I kantaten heter det: «De skal lyse dere i bann». Det er nok fordi Bach bruker Luthers bibeloversettelse.

«*De skal lyse dere i bann.*»

2. Kor: Es kommt aber die Zeit (*Det kommer en tid*)

Koret fortsetter umiddelbart med andre del av Johs 16,2.

Musikken i både duetten i første sats og i denne korsats gir uttrykk for et stort alvor, og dramatisk blir det når koret synger «slår ihjel» (tysk: tötet). Musikken her kan minne om jødernes hatske rop mot Jesus som vi møter i Bachs pasjoner.

«*Ja, det kommer en tid da
de som slår dere i hjel, skal tro
at de utfører en tjeneste for Gud.*»

3. Arie alt: Christen müssen auf der Erden (*Alle kristne må på jorden*)

Den kristne får oppleve «smerte, bann og hån og skam»

De kristnes kår på jorden er de samme som for Jesus. Jesus sa: «*Har de forfulgt meg, vil de også forfølge dere*».

«*Alle kristne må på jorden
ligne Kristus, følge ham,
vente fromt til tiden rinner
når de salig overvinner
smerte, bann og hån og skam.*»

4. Koral tenor: Ach Gott, wie manches Herzeleid (*Akk Gud, hvor mye sorg og strid*)

Merk det vridde, dissonerende akkompagnement i cello, som gir uttrykk for sorg og strid, og av «den smale vei» som er full av prøvelser (tysk: *trübsalvoll*).

Salmeverset som synges er av *Martin Moller* (1547-1607).

*«Akk Gud, hvor mye sorg og strid
som møter meg i denne tid!
Den smale vei er tung for dem
som akter seg til himlens hjem.»*

5. Resitativ bass: Er sucht der Antichrist (*Nå søker Antikrist*)

Resitativet handler om Antikrist, den kristnes motstander, som prøver å «ramme» de kristne, fordi deres sanne lære «står ham rakt imot». Men han skal ikke lykkes, for de kristne er «lik grønne palmekvister, som gjennom press kun høyere seg drister».

*«Nå søker Antikrist,
den store ødelegger,
med sverd og flamme
Hans kjære menighet å ramme
for deres lære står ham rakt imot.
Han lider av det selvbedrag
at all hans gjerning er til Guds behag.
Men nei, de kristne er lik grønne palmekvister,
som gjennom press kun høyere seg drister.»*

6. Arie sopran: Es ist und bleib der Christen Trost (*Det er og blir den kristnes trøst*)

Den kristne kan være fortrøstningsfull fordi «Gud for kirken holder vakt». Han er deres skjold og verge.

*«Det er og blir den kristne trøst
at Gud for kirken holder vakt.
For når vel høstens stormer rammer,
så har de etter trengsels flammer
sett gledens sol i all sin prakt.»*

7. Koral: So sei nun, Seele, seine (*Så vær, min sjel, kun rolig*)

Den avsluttende salme er av *Paul Flemig* (1609-1640).

Melodien er velkjent. Det er «Gud, efter dig jeg længes» / «Nå lukker seg mitt øye».

*«Så vær, min sjel, kun rolig,
bli med din Gud fortrolig
som engang skapte deg.
La komme hva som kommer,
din Far og høye dommer,
han vet å lede all din vei.»*

Ekstra

Du kan også høre denne kantaten som også er for denne søndagen!

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV183-Nor1.htm>

Musikk (43:00)

<https://www.youtube.com/watch?v=6MsH44lsJbo>

Pinsedag

Kantate nr 172: Erschallet, ihr Lieder (*Gi gjenlyd med sanger*)

Tekst: Johs 14, 23-31 *Løftet om Den hellige Ånd*

Guds ord, vår dyrebare skatt

Jesus sier i pinsedagens evangelietekst: «Den som elsker meg, vil holde fast på mitt ord» (Johs 14, 23a)

Hvorfor vil en kristen ta vare på Guds ord som på en dyrebare skatt? Det er fordi han i Guds ord ser inn i Guds hjerte. I Guds ord får han se at alle hans synder er tilgitt. Der får han se at han er frelst fra synden, døden og djevelen, fordi Jesus døde på et kors og tok alle hans synder på seg. Han led straffen for dem i hans sted. I Ordet – og alene der – får han visshet om at han får komme til himmelen når han dør, fordi han ser i Ordet at frelsen er av nåde alene og ikke av fortjeneste. Dyrebare ord som gir meg denne visshet! Derfor elsker en kristen Guds ord. Derfor holder han fast på det, tar vare på det som på en dyrebare skatt. Visshet om at jeg er et Guds barn på vei til evig salighet finnes ikke i gode følelser eller i gode opplevelser. Dårlige følelser eller dårlige opplevelser kan heller ikke ta fra meg denne visshet. For denne visshet har jeg kun i Guds ord. Derfor holder jeg fast på hans ord.

Jesus sier videre: «*Min Far skal elske ham, og vi skal komme og bo hos ham,*» (Johs 14, 23b) Ikke bare Faderen og Sønnen, men også Den hellige Ånd tar bolig i oss. Vårt hjerte er et tempel for Den hellige Ånd (1.Kor 6,19). Vårt hjerte blir et «sjelens paradis», som det heter i dagens kantate, fordi den treenige Gud bor der, og Åndens oppgave er å føre Ordet inn i våre hjerter, troens Ord. Den hellige Ånd får oss til å henge fast ved Ordet og forbli i Ordet. Jesus sa: «*Hvis dere blir i mitt ord, er dere virkelig mine disipler*» (Johs 8,21).

Ordene i Johs 14,23 synges av en bassolist, noe som er typisk for Bach når han skal legge stemme til Jesu ord. Sangen kommer som nummer to, etter en jublende innledende korsang, verdig den fest som Pinsedagen er, hvor Gud sendte Den hellige Ånd, som vil bo i våre hjerter og ved Ordet være vår trøster og hjelper.

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV172-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=tHy0XCwZyL8>

Flere kommentarer

1. Kor: Erschallet, ihr Lieder (*Gi gjenlyd med sanger*)

Pinsendagens jublende glede kommer til uttrykk i denne innledende korsang, hvor Bach bruker trompeter og pauker i orkesteret, noe han ofte gjør på de store festdager i kirken.

*«Gi gjenlyd med sanger,
ha strengene rede!
O saligste tider!
Gud vil våre sjeler
til templer berede.»*

2. Resitativ bass: «Wer mich liebet» (*«Den som elsker meg»*)

Vi hører Jesus stemme (vox Christi) i bassens resitativ. Det synges fra første vers i evangelieteksten:

*«Den meg elsker, han vil holde mitt ord,
og min Far skal elske ham,
og vi skal komme til ham
og ta hos ham vår bolig.»*

3. Arie bass: Heiligste Dreieinigkeit (*Helligste Treenighet*)

Nå er det ikke «vox Christi» vi hører, men den troende menighet, som ber om at Den hellige treenighet må ta bolig i hjertene.

Denne arie om «den store Gud med makt og ære» (ty. grosser Gott der Ehren) akkompagneres av «fanfareaktige» trompeter. Man får lett assosiasjoner til bassarien «Grosser Herr, starker König» fra Bachs juleoratorium.

De troende ber om at den treenige Gud må ta bolig i deres hjerte, selv om «det smått og ringe er».

*«Helligste Treenighet,
Gud med makt og ære,
kom dog i din majestet
for hos oss å være;
kom dog inn i hjertets indre,
om det smått og ringe er,
kom og la deg intet hindre,
kom og ta din bolig her!»*

4. Arie tenor: O Seelenparadies (O sjelens paradis)

Selv om vårt hjerte er en ringe bolig for Den hellige Ånd, så blir det likevel et «sjelens paradis», fordi han tar bolig der.

Den jevnt strømmende melodi i strykerne som beveger seg oppover og nedover i en bølgende bevegelse kan illustrerer Guds Ånd, som svevet over vannene i skapelsens morgen. Det synges i denne arie om Ånden «der bei der Schöpfung blies» (som blåste ved skapelsen).

(Dette kommer ikke frem i denne oversettelse)

*«O sjelens paradis
hvor Herrens Ånd vil være,
den Ånd med livets bris,
den Ånd med evig ære.
Stå opp, bered da deg,
din trøster nærmer seg.»*

5. Duett sopran, alt: Komm! (Kom!)

En forunderlig og vakker duett! Det er en samtale mellom den troende sjel og Den hellige Ånd, sunget av sopran og alt.

Sjelen har knapt blitt ferdig med sin tale før Ånden svarer trøstende.

Sjelen sier: *«Kom, la meg ei vente lenger. Kom, du milde himmelvind»*

Ånden svarer: *«Jeg forfrisker nå ditt sinn.»*

Denne samtale er tydelig inspirert av Høysangen i Bibelen. Ånden sier bl a: *«Jeg er din, og du er min»*. Høys 2,16.

Legg merke til melodien som spilles i cello til innledning og avslutning. Denne korte melodi spilles om igjen og om under hel hele sangen. Den kan stå som uttrykk for at Den hellige Ånd vedblivende virker i oss.

Samtidig med duetten spilles en koralmelodi i obo (kjærlighetens instrument). Det er salmen *«Kom, Hellige Ånd, Herre Gud»*. (Melodien er noe modifisert.)

Dermed blir det mange «lag» i musikken, noe som er velkjent hos Bach, men som ikke alltid er like lett å ta inn ved første gangs lytting!

«Sjelen:

*Kom, la meg ei vente lenger,
kom, du milde himmelvind,
blås henover hjertets enger!*

Den Hellige Ånd:

Jeg forfrisker nå ditt sinn.

Sjelen:

*Kjærlighet som alle favner
og som intet overgår,
jeg forgår når jeg deg savner!*

Den Hellige Ånd:

Nådens kyss av meg du får.

Sjelen:

*Vær velkommen hit i sinnet,
guddomsnåde, kom herinn!
Åpent skal du hjertet finne.*

Den Hellige Ånd:

Jeg er din, og du er min!»

6. Koral: Von Gott kömmt (Min sjel i Gud da fryder seg)

Det avsluttende salmevers er fra *Philipp Nikolai's* (1556 -1608) flotte salme: «*Wie schön leuchtet der Morgenstern*» (Av høyheten opprunnen er).

*«Min sjel i Gud da fryder seg
når du så vennlig ser til meg
med miskunn fra ditt øye.
O Jesus Krist, min Frelser god,
ditt ord, din Ånd, din kropp og blod
meg styrker fra det høye.
Ta meg til deg,
gi din varme til meg, arme
la din nåde
og ditt ord meg alltid råde.»*

I noen innspillinger gjentas innledningskoret. Så også her.

Ekstra

Bach skrev også disse kantatene for Pinedag:

Kantate nr 59

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV59-Nor1.htm>

Musikk (34:20)

<https://www.youtube.com/watch?v=HX3IWFIAybM>

Kantate nr 74

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV74-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=QE2spYhCPVI>

Kantate nr 34

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV34-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=iZCnqKjnxkA&t=1054s>

På Bachs tid feiret man Pinsefesten tre dager på rad!
Her er kantatene for 2. og 3. pinsedag.

2. Pinsedag

Evangelietekst: Johs 3,16-21, *For så høyt har Gud elsket verden*

Kantate nr 173

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV173-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=hmwC4Na9MKI>

Kantate nr 68

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV68-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=6MsH44lsJbo&t=1010s>

Kantate nr 174

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV174-Nor1.htm>

Musik (28:52)

<https://www.youtube.com/watch?v=MIRDYGJdNoA>

3. pinsedag

Evangelietekst: Johs 10,1-10, *Jeg er porten*

Kantate nr 184

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV184-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=HX3IWFIAybM&t=1222s>

Kantate nr 175

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV175-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=dRShIu9Mc10>

Trinitatis søndag

Kantate nr 165: O heil'ges Geist- und Wasserbad (*O Hellig Ånds- og vannets bad*)

Tekst: Johs 3,1-15 *Jesus og Nikodemus*

Dåpen og den nye fødsel

Kantaten for trinitatis-søndag handler om den hellige dåp. I den første sang synges det:

*«O Hellig Ånds- og vannets bad
som oss innlemmer i Guds rike»*

Jesus sier til Nikodemus i dagens evangelietekst *«Sannelig, sannelig, jeg sier deg: Den som ikke blir født av vann og Ånd, kan ikke komme inn i Guds rike»*. Dåpen er en dåp i den treenige Guds navn, den er et bad som gjenføder, Tit 3,5.

Ved dåpen ble vi døpt inn i Kristus og til alt det som han er, har og betyr. Full tilgivelse for alle våre synder og en full og hel rettferdighetsdrakt. Vi ble døpt til all hans fortjeneste. I Ham har vi beskyttelse mot alle Satans angrep, fordi Jesus har seiret over ham ved sin død på korset.

Ved dåpen ble jeg fullstendig forenet med Kristus, jeg er i Ham, fullstendig dekket av Ham og hans rettferdighet.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV165-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=SqNVIF2Lkgo>

Flere kommentarer:

1. Arie sopran: O heil'ges Geist- und Wasserbad (*O Hellig Ånds- og vannets bad*)

Arien handler om at den hellige dåp «innlemmer oss i Guds rike». Bach lar strykerne illudere rinnende vann, som bilde på dåpens bad.

*«O Hellig Ånds- og vannets bad
som oss innlemmer i Guds rike
med plass i livsens bok tillike!
O flod som synd av hver en grad
ved din kraft så ren har stenket
og oss det nye liv har skjenket,
O Hellig Ånds- og vannets bad!»*

2. Resitativ bass: Die sündige Geburt (*Vår syndige natur*)

Dette resitativ er en liten «minipreken». Den handler om vår syndige natur, nedarvet fra Adam, og at vi derfor er under Guds vrede og dom. Men også om hvor salig Guds barn er, som blir født på ny i dåpens bad.

*«Vår syndige natur
fra Adams fall erhvervet,
nedkaller Herrens straff
og har oss helt fordervet.
For det som her av kjøtt er født,
det er kun kjøtt,
av syndesmitten stekket,
forgiftet og beflekket.
Hvor salig er Guds barn!
Det blir i Åndens bad, i dåpen
et lysets barn med himlen åpen.
Det tar på Kristi drakt,
hans uskyldsrøne, hvite klede,
det får ved Kristi blod
et ærens purpurklede
som tegn på dåpens pakt.»*

3. Arie alt: Jesu, der aus grosser Liebe (*Jesus, du som elsker alle*)

Arien handler om hvilken kjærlighet Jesus har vist oss ved at han har frelst oss ved dåpens bad. Og den er en bønn om at vi må få glede og fryde oss over dåpens store gave.

*«Jesus, du som elsker alle,
har i dåpen latt meg kalle,
gitt meg liv og salighet,
hjelp at jeg i det meg fryder
og din nådepakt fornyer
her for tid og evighet.»*

4. Resitativ bass: Ich habe ja, mein Seelenbräutigam (*Jeg har jo deg, min sjelebrudgom*)

Resitativet handler om sorgen over at vi så ofte svikter, selv om vi har lovet vår «*sjelebrudgom*» troskap, og om at djevelen, «*den gamle slange*», har fordervet oss med sin gift. Deretter synges det videre om kobberslangen, som bilde på den korsfestede Kristus, som helbreder oss for den gamle slanges gift (4.Mos 21,9).

*«Jeg har jo deg, min sjelebrudgom som,
har gjenfødt meg ved Ordet,
å være tro for evig svoret,
høyhellige Guds Lam!
Men jeg har dog
min dåpspakt ofte krenket,
og er ei verdig det den skjenket!
Forbarm, o Jesus, deg
i nåde over meg!
Forlat meg mine synder mange,
du vet, min Gud,
hvordan den gamle slange
har smertet med sitt sting.
Dens syndegift min kropp
og sjel forderver,
hjelp at jeg trofast deg erhverver,
du kopperslange rød,
på korset høyt opphøyet,
kurerer smerte, nød,
fornyer meg når jeg er dypt nedbøyet.»*

5. Arie tenor: Jesu, meines Todes Tod (*Du som dødet har min død*)

Det synges om «*frelsens slange*» (kobberslangen som symbol på Kristus), som «*kan syndens gift fordrive*».

*«Du som dødet har min død,
Jesus, må i livet
og i aller siste nød
fremfor øyne blive,
så du, frelsens slange, kan
syndens gift fordrive!
Frels, o Jesus, sjel og sinn
så jeg finner livet!»*

6. Koral: Sein Wort, sein Tauf, sein Nachtmahl (*Hans ord, hans dåp, hans nattverdbord*)

Denne vakre avslutningssalme av [Ludwig Helmbold](#) (1575) handler om nådens midler, Ordet, dåpen og nadverden, ved hvilke Gud «*gir vern mot alt ondt*».

*«Hans ord, hans dåp, hans nattverdbord
gir vern mot alt ondt på jord,*

*hans Helligånd oss lære
i troen trygge være.»*

Ekstra

Bach skrev også disse kantatene for Treenighetssøndag:

Kantate nr 194

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV194-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=PYzvnK9Uhc&t=473s>

Kantate 176

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV176-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=Qndtsjc3rcQ>

Kantate 129

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV129-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=sVWaln0_GR0

1. s e trinitatis (2. s i treenighetstiden)

Kantate nr 39: Brich dem Hungrigen dein brot (Bryt med hungrige ditt brød)

Tekst: Luk 16,19-31, *Den rike mann og Lasarus*

«Del ditt brød med den sultne»

Evangelieteksten er om den rike mann og Lasarus. Søndagens kantate tar opp en viktig side ved denne tekst, noe som også står i dagens kollektbønn. Der blir det bedt om at vi «*gavmildt og gjerne hjelper vår fattige neste*». Bach bruker bl a to vers fra dagens lesning fra Det gamle testamentet for å belyse dette:

*«(Du skal) dele ditt brød med sultne
og la hjelpeløse og hjemløse komme i hus.
Du skal se til den nakne og kle ham,
du skal ikke snu ryggen til dine egne.
Da skal lyset bryte fram for deg som morgenrøden,
brått skal helbredelsen komme.
Din rettferd skal gå foran deg
og Herrens herlighet følge etter deg.»*
Jes 58,7-8

Dette er teksten i første sang i kantaten, en korsang, som er full av billedskapende musikk. De korte tonene vi hører i første del av sangen får oss til å tenke på de sultne og fattiges vaklende gange. Bassinstrumentets bevegelse oppover, som så hopper ned til en dyp tone (første gang ved 00:56), får meg til å tenke på de elendiges situasjon. De prøver å reise seg opp, men faller ned igjen. Eller man kan tenke at de løfter sine hender og sitt ansikt i fortvilelse opp mot dem som kan hjelpe, og bøyer seg ned igjen, mens koret synger meget inderlig: «*Bryt ditt brød med de sultne*» (på tysk: Brich dem Hungrigen dein Brot). (Se mer om dette nedenfor.)

Etter korsangen hører vi en liten «preken» i form av en solosang, om hvordan Gud av sin rike nåde «*strør ut sin overflod på oss*». Det er Ham alene å takke for at vi har det vi har bruk for. Det sies også i denne preken at alt vi har er kun et lån fra Gud.

Når Gud strør ut av sin overflod til oss, ufortjent, skulle så ikke vi forbarme oss over den som ingenting har? «*Del ditt brød med sulten bror*», står der i en nyere sang. Jesus sier: «*Vær barmhjertige, liksom vår himmelske Far er barmhjertig*» (Luk 6, 36).

Denne verdens nød og fattigdom er stor, og vi som er rike formannes til å hjelpe dem som er fattige, som sulter og som lider. Og fremfor alt bringe dem evangeliet om at de har en nådig og barmhjertig Far i himmelen, som har frelst dem ved Jesu død på korset. Fortelle dem at de etter dette liv, får arve den evig salighet hos Gud i himmelen, ene og alene på grunn av Guds barmhjertighet mot oss i Kristus Jesus.

Det avsluttende salmevers i kantaten er fra en salme av *David Deniche* (1603-1680).

Melodien er den samme som i «*Jesu dine dype vunder*».

*«Salige er de med varme
som tar på seg fremmed nød,
lider sammen med de arme,
ber til Gud for dem med glød,
er behjelpelig med råd,
og når mulig er, med dåd,
de skal selv sin hjelper finne
og barmhjertigheten vinne.»*

Kantaten er forholdsvis lang, den er delt i to deler, og ble på Bachs tid fremført før og etter prekenen.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV39-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=pDnwQ-YIAoQ>

Flere kommentarer:

Del 1

1. Kor: Brich dem Hungrigen dein brot (*Bryt med hungrige ditt brød*)

En aldeles herlig korsats, delt i tre deler. I første del er de staccatoliknende tonene, delt mellom de ulike instrumentene, blitt betegnet som bilde på utdelingen av brød. Andre (f.eks A. Schweizer) mener at de skal illustrere de hungrige og fattiges vaklende gange. Atter andre tenker på deres tårer!

Jeg tenker også på bassinstrumentets bevegelse oppover, som så hopper ned til en dyp tone (første gang ved 0:56), man kan tenke seg de elendiges situasjon, de reiser seg opp, men faller ned igjen. Eller de løfter sine hender og sitt ansikt i fortvilelse opp mot dem som kan hjelpe, og bøyer seg ned i ydmyk bønn.

Når denne del av teksten er til ende, (*før de elendige inn i ditt hus*), stopper disse billedskapende motivene.

Neste seksjon i korsatsen, «*Ser du en som naken fryser, så kle ham opp*», er gitt en livfull, oppmuntrende musikk som skal tilskynde oss til nettopp dette.

(Oversettelsen, *unndra deg ei, spar ei din kropp*, får ikke frem det teksten egentlig sier, der står nemlig «*dra deg ikke bort fra dem som er av ditt eget kjøtt og blod*», Es 58,7)

Merk så de to fugerte avsnitt på teksten, «*så vil snart ditt lys frembryte*» og på den avsluttende tekst «*og vår Herres herlighet vil til seg deg hente*».

*«Bryt med hungrige ditt brød,
før de elendige inn i ditt hus.
Ser du en som naken fryser, så kle ham opp,
og unndra deg ei, spar ei din kropp,
så vil snart ditt lys frembryte
slik som morgenrøden,
og din forbedring vil ha lykke.
Din egen rettferdighet vil foran deg rykke,
og vår Herres herlighet
vil til seg deg hente.»*

2. Resitativ bass: Der reiche Gott (*Den rike Gud*)

En liten preken om hvordan Gud «*strør ut sin overflod på oss*». Skulle ikke da vi strø ut av denne overflod til vår neste?

*«Den rike Gud
strør ut sin overflod på oss,
foruten ham
så kunne vi ei ånde.*

*Ham skyldes hva vi er,
han gir oss livets lyst,
men dog, vi nyter ei kun vern
mot nød og vånde.
De er hans prøvesten,
hvormed han gjør bekjent
at han vår armod og
vår nødtørft selv fordeler,
når med sin milde hand
han stiller hver en trang,
og metter våre sjeler.
Vi skulle ei for alt han låner ut
hans renter opp i himlens lader bringe.
Barmhjertighet som lindrer nestens sut,
er mer til hans behag,
vil i hans hjerte trenge.»*

3. Arie alt: Seinem Schöpfer noch auf Erden (*Gud, vår Skaper, ses i skygger*)

Vi blir i denne arien oppfordret til å vise godhet mot vår neste.

Obo og fiolin akkompagnerer sangen.

*«Gud, vår Skaper, ses i skygger
mens på jord vi bor og bygger,
kun en forsmak får vi her.
Med hans kjærlighet å sprede,
strør vi signing ut her nede,
og skal engang høste der.»*

Del 2

4. Arie bass: Wohlzuthun und mitzuthailen (*Gjøre vel og gjerne dele*)

Her bruker Bach teksten i Hebr 13,16. «Glem heller ikke godgørehed og gavmildhed; det er den slags ofre, Gud finder behag i.»

*«Gjøre vel og gjerne dele blir aldri glemt,
for slike offer vil takke Gud vel»*

5. Arie sopran: Höchst, was ich habe (*Herre, alt jeg nyter*)

Alt vi har er gave fra Herren, og vi ser frem mot målet, hvor vi skal få prise Gud med sang og takke ham for all hans godhet.

Arien blir ledsaget av to blokkfløyter

*«Herre, alt jeg nyter,
gaver som du yter.
Når for tronen din engang
jeg og mine kjære*

*frem vår takk vil bære,
skal vårt offer være sang.»*

6. Resitativ alt: Wie soll ich dir, o Herr (*Hvordan skal jeg, o Herre*)

*«Hvordan skal jeg, o Herre,
betale deg tilbake
hva du for kropp og sjel
så godt har gjort mot meg?
For alt som ble min del
av dine gode gaver,
kan kun hver tid og stund
min lovsang prise deg.
Jeg makter kun min ånd
å gi deg som din egen,
for nesten være til,
å tjene ham så mild,
min armod som du meg
har unnet her på ferden,
når det behager deg
min kropp forlater verden.
Jeg bringer hva jeg har,
Gud, la det deg behage,
så jeg hva du, min Far,
har lovt, engang får smake.»*

7. Koral: Selig sind, die aus Erbarmen (*Salige er de med barmhjertighet*)

Teksten i dette verset er fra [David Denicke](#)'s salme «*Kommt, laßt euch den Herren lehren*» (1648). Den er i sin helhet inspirert av *Saligprisningene* i Matt 5.

Dette vers bygger på Matt 5,7: «*Salige er de barmhjertige, for de skal finne barmhjertighet.*»

*«Salige er de med varme
som tar på seg fremmed nød,
lider sammen med de arme,
ber til Gud for dem med glød,
er behjelpelig med råd,
og når mulig er, med dåd,
de skal selv sin hjelper finne
og barmhjertigheten vinne.»*

Ekstra

Det finnes to kantater til for denne søndag.

Kantate nr 75

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV75-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=7rG8ygHgyOs&t=49s>

Kantate nr 20

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV20-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=RaWkWtC6s_s&t=1083s

2. s e trinitatis (3. s i treenighetstiden)

Kantate nr 2: Ach Gott, vom Himmel sieh darein (Gud, se i nåde til oss her)

Tekst: Luk 14, 16-24 *Lignelsen om det store festmåltid*

Ak Gud fra himlen se her ned

I søndagens kantate bruker Bach Luthers salme «*Gud, se i nåde til oss her*» (dansk: «*Ak Gud fra himlen se her ned*»), som er en ordrett oversettelse fra tysk). Det er kun første og siste korsang i kantaten som bruker teksten som den er fra Luthers hånd. De mellomliggende sanger er parafraseringer av Luthers tekst. Salmen handler om den motstand Guds ord har i denne verden, om hvor få de sanne troende er, og om hvordan alle slags løgnaktige lærdommer utbreder seg. Luther skriver salmen på grunnlag av Salme 12 i Bibelen: «*Frels, Herre! For de fromme er borte.....Løgn taler de, hver med sin neste*» (Sl 12, 2 - 3).

Om motstanden mot Guds ord og den rene lære var stor på Luthers tid, er den ikke mindre i dag. Mange sier at de tror på Gud, men vil ikke bøye seg for hans vilje. De vil følge sin egen fornuft og sine egne tanker. Guds ord forlates. Slik har det alltid vært i denne verden. Men det tragiske er at Guds ord også forlates i mange kirker. De som holder Bibelen for å være Guds ord, som trofast vil holde seg til det Gud har sagt, og ikke vil vike av fra det, er få. Men Gud kjenner til alt dette. Han vil forbarme seg over sine små. Han vil oppfylle den bønn som blir sunget i siste vers av kantaten:

*«Gud gi at Ordet skinner klart
i disse onde slekter!
La dine barn bli trygt bevart
for alle som fornekter!
Her svermer om en gudløs hop,*

*opphøyer sine falske rop
iblant ditt folk på jorden.»*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV2-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=TPsrbNscG6Q>

Flere kommentarer:

1. Kor: Ach Gott, vom Himmel sieh darein (*Gud, se i nåde til oss her*)

Dette er en koralfantasi over første vers i salmen. Legg merke til den klagende stemning i korsatsen. Bach bruker fallende kromatiske bevegelser (halvtonebevegelser) i de forskjellige stemmer for å oppnå dette. Den fullstendige koralmelodi kommer i altstemmen i løpet av satsen, i lange utholdte toner.

*«Gud, se i nåde til oss her,
forbarm deg fra din himmel.
Hvor få er dine barn som ber,
forlatt i verdens vrimmel.
Ditt sanne ord blir kastet bort,
og troens iver slukner fort
i alle folk og riker.»*

2. Resitativ tenor: Sie lehren eitel falsche List (*De lærer forgjeves den falske list*)

Resitativet gir her uttrykk for hvordan den falske lære fremstår med list, og skinn av gudsfrykt. Hvordan den følges istedenfor Guds ord.

Første frase av koralmelodien høres på ordene «*Falsk lærdom preker man med list*» (Sie lehren eitel falsche List) og «*Den ene velger det, den andre sitt*» (Der eine wählet dies, der andre das).

*«Falsk lærdom preker man med list
som strir mot Gud og mot hans sannhet visst,
og alt hva deres sinn uttenker,
å jammer! som Guds kirke
med smerte krenker,
og strider mot hans klare ord.
Den ene velger det, den andre sitt,
fornuftens stemme følges ganske fritt,
de minner så om dødes graver
som, skjønt i det ytre synes pent,
kun støv og mudder inneholder
og urenhet i sine folder.»*

3. Arie alt: Tilg, o Gott, die Lehren (*Tål, o Gud, ei lenger*)

Bønn om at Gud ikke lenger må tåle den falske lære, «*hindre all slags kjetteri*»

Den optimistiske tone i musikken er nok uttrykk for den fortrosthengivende Bach har til at det vil Gud gjøre!

(En liten reminisens av koralmelodien hører vi i «*Tross Ham som vil oss mestre!*» (Trotz dem, der uns will meistern)).

*«Tål, o Gud, ei lenger
dem ditt ord forvrenger,
hindre all slags kjetteri
og alle falske ånder,
for de taler uten frykt:
Tross Ham som vil oss mestre!»*

4. Resitativ bass: Die Armen sind verstört (*De arme er forskremt*)

En tekst full av trøst! Gud forbarmer seg over den arme og forskremte, som må sukke og klage. Hans hjelp er som «*morgenrødens skinn, som sannhets klare sol*».

*«De arme er forskremt,
de sukker dypt, og deres klage
i trengsel, kors og nød
fra fiendens onde sjeleplage
når inn til nådens Gud,
hans hjerte er blitt rørt.
Nå sier Gud:
Din hjelper er for hånd,
din klage har jeg hørt.
Som morgenrødens skinn,
som sannhets klare sol
er hjelpen min.
Den kommer med sin kraft
og bringer liv og trøst,
fornyjer sjel og sinn.
Jeg vil meg over dem forbarme,
mitt ord går ut
som helsebot for arme.»*

5. Arie tenor: Durchs Feuer wird das Silber rein (*I ild blir sølvet klart og rent*)

Bach uttrykker denne tekst med glad og lett musikk. Grunnen er nok at han er seg bevisst hvilke gode frukter som følger i kjølvannet på våre trengsler (jfr Rom 5,3 ... «*vi roser oss av våre trengsler*»). Merk tonesettingen av ord som «*Kreuz*» (kors) og «*Not*» (nød), som «*maler*» for oss disse ordenes innhold, (f.eks den kromatiske nedgang på ordet «*Kreuz*»).

*«I ild blir sølvet klart og rent,
ved kors Guds Ord blir holdt i ære,*

*så skal en kristen alltid bære
det kors med tålmod som blir sendt»*

6. Koral: Das wollst du, Gott, bewahren rein (*Gud gi at Ordet skinner klart*)

Det siste vers i Luthers salme sunget i en enkel harmonisert utgave. Dette vers er en bønn om at Gud må la sitt ord skinne klart og at hans barn må bli bevart for all fornektelses av hans ord.

*«Gud gi at Ordet skinner klart
i disse onde slekter!
La dine barn bli trygt bevart
for alle som fornekter!
Her svermer om en gudløs hop,
opphøyer sine falske rop
iblant ditt folk på jorden.»*

Ekstra

Det finnes en kantate til for denne søndagen!

Kantate nr 76

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV76-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=koetgT-M5H4&t=308s>

3. søndag efter trinitatis (4. s i treenighetstiden)

Kantate nr 21: Ich hatte viel Bekümmernis (Jeg hadde stor bekymring)

Evangeliet: Luk 15,1-10 *Liknelsen om det bortkomne får og den tapte mynt*

Epistelen: 1. Pet 5, 6-11 *Kast all deres bekymring på ham*

Kast all deres bekymring på ham

Søndagens kantate er forholdsvis lang (ca 38 min), men ikke desto mindre hørverdig! Den er delt i to deler. Første del ble sunget før prekenen og andre del etter prekenen. Bach skrev denne kantaten mens han var i Weimar, men den ble også sunget i Leipzig, i hvert fall ved to anledninger.

Kantaten har tilknytning til dagens episteltekst fra 1. Pet 5, 6-11, og handler om Guds barns bekymringer og trøsten i Guds ord. «*Kast all deres bekymring på ham, for han har omsorg for dere* (1. Pet 5, 7).

Bach bruker flere sitater fra Salmenes bok som handler om samme tema. Den første korsang har Sl 94, 19 som tekst: «*Når mitt indre er fullt av urolige tanker, har min sjel glede av din trøst*». I kantaten er teksten slik: «*Jeg hadde stor bekymring dypt i mitt hjerte, men, Gud, dine trøstens ord vederkveger nå min sjel*».

I en annen korsang synges det: «*Hvorfor er du tynget av sorg, min sjel, hvorfor er du urolig? Jeg vil vente på Gud! Enda en gang skal jeg prise ham, min frelser og min Gud*» (Sl 42, 6). Etter at Bach har beskrevet fortvilelsen hos den sorgtunge sjel og hans uro i første del av denne korsang, virker hans musikk som balsam for sjelen når det synges i andre del: «*Jeg vil vente på Gud!*»

I en tredje korsang siteres Sl16,7: «*Kom til ro igjen, min sjel, Herren har svart deg!*». I denne kombinerer Bach teksten med to vers av salmen «*Hvo ene lader Herren råde*», noe som gir en fantastisk virkning. Få som Bach kan kombinere bibeltekst med en luthersk salme på en måte som gjør at man blir oppløftet og styrket i troen både av bibeltekst og salmesang!

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV21-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=Wld84MklWXc&t=1863s>

Flere kommentarer:

1. Sinfonia

En nydelig duett mellom obo og fiolin, som setter stemningen for det som skal følge. Denne dialog mellom obo og fiolin gir også en antydning om den dialog vi får senere i kantaten mellom den troende sjel og Kristus.

2. Kor: Ich hatte viel Bekümmernis (Jeg hadde stor bekymring)

De fleste av korsatsene i denne kontakten har tekst fra Salmenes bok.

Teksten her er Sl 94, 19: «*Når mitt indre er fullt av urolige tanker, har min sjel glede av din trøst*».

Oversettelsen i kantaten er «*Jeg hadde stor bekymring dypt i mitt hjerte, men, Gud, dine trøstens ord vederkveger nå min sjel*.»

Bach bruker et tema fra en av Vivaldis konserter. I tillegg til at kantaten skulle passe for denne søndag i kirkeåret, skulle den også være et farvel til prins Johann Ernst av Sachsen - Weimar, som var alvorlig syk. Prinsen var en av Bachs elever, en meget talentfull sådan, og Bach verdsatte ham høyt. Prinsen var meget glad i denne konserten av Vivaldi. Nå fikk musikken en tekst som satte ord på den bekymring prinsen visselig hadde. Han døde ikke lenge etterpå.

*«Jeg hadde stor bekymring
dypt i mitt hjerte,
men, Gud, dine trøstens ord
fornyser nå min sjel.»*

De tre følgende sanger (3-5) gir alle uttrykk for den sorg og fortvilelse som en kristen kan ha fordi han synes Gud har forlatt ham.

3. Arie sopran: Seufzer, Tränen, Kummer, Not (*Sukk, tårer, sorger, nød*)

*«Sukk og tårer, sorger, nød,
angst og lengsel, frykt og død,
nager mitt nedtrykte sinn,
jager smerte, jammer inn.»*

4. Resitativ tenor: Wie hast du mich, mein Got (*Akk, hvorfor har du, Gud*)

*«Akk, hvorfor har du, Gud, i all min nød,
i all min frykt og beven,
helt vendt deg bort fra meg?
Akk, har du glemt ditt barn?
Kan du ikke høre klagen fra dem som
i din pakt er bundet fast til deg?
Du var min ene lyst,
nå straffer du meg grusomt.
Jeg søker deg på alle steder
med mine rop og skrik,
min sorg og ve og akk
deg synes være ganske ubevisst.»*

5. Arie tenor: Bäche von gesalz'nen Zähren (*Bekker av salte tårer*)

Bølgebevegelsene i strykerne beskriver «de salte tårebekker».

*«Stride strømmer, salte tårer,
flyter endeløst fra meg.
Storm og bølger livet sårer,
og det ulykksfulle hav
vil min sjel, ja kroppen svekke,
mast og seil tillike knekke.
Her forliser jeg til bunn,
der ser jeg helvetes grunn.»*

6. Kor: Was betrübst du dich (*Hvorfor er du tynget av sorg, min sjel*)

Dette er en aldeles herlig korsats! Teksten er Sl 42, 6: «Hvorfor er du tynget av sorg, min sjel, hvorfor er du urolig? Jeg vil vente på Gud! Enda en gang skal jeg prise ham, min frelser og min Gud».

Etter at Bach har beskrevet fortvilelsen hos den sorgtunge sjel og hans uro, i første del av denne korsatsen, virker hans musikk som balsam for sjelen når det synges: «Jeg vil vente på Gud!» (Harre, harre auf Gott!). Deretter synges det jublende: «Enda en gang skal jeg prise ham, min frelser og min Gud».

*«Hvorfor er du tynget av sorg, min sjel,
hvorfor er du urolig?
Jeg vil vente på Gud!
Enda en gang skal jeg prise ham,
min frelser
og min Gud.»*

2. del

7. Resitativ Sopran, bass: Ach, Jesu, meine Ruh' (Akk, Jesus, all min trøst)

Dette er en samtale mellom den troende sjel, sunget av en sopran, og Kristus, sunget av en bass. Sjelen føler seg forlatt av Gud. Gud skjuler seg. Men Jesus trøster med sine ord. Han har ikke forlatt oss. Sopranen synger: *«Akk, Jesus, all min trøst, mitt lys, hvor er du nå?»* Bassen svarer: *«Min kjære, se, jeg er hos deg.»*

Sjelen:

*Akk, Jesus, all min trøst,
mitt lys, hvor er du nå?*

Jesus:

Min kjære, se, jeg er hos deg.

Sjelen:

Hos meg? Her er det mørke natt!

Jesus:

*Jeg er en trofast venn
som våker dag og natt
hvor mørkets makter er*

Sjelen:

*Bryt med ditt klare skinn
og trøstens lys her inn.*

Jesus:

*Nå er den siste tid,
til ende er din strid,
og seierskronen er nå din.»*

8 . Duett Sopran, bass: Komm, mein Jesu (Kom, min Jesus)

Samtalen mellom den troende sjel og Kristus fortsetter. Sjelen uttrykker sin fortvilelse og det fører til bønne: *«Kom, min Jesus, vederkveg meg! Med ditt nådeblick beveg meg!»* Kristus trøster på nytt og på nytt, og forsikrer den troende sjel om sin kjærlighet.

*«Kom, min Jesus, og oppkvikk meg!
 Med ditt nådeblikk beveg meg!
 Denne sjelen går mot døden,
 bort fra livet –
 Nei, din sjel, skal gå mot livet,
 bort fra døden,
 – og i ulykksalig smerte
 gå til grunne.
 Her fra denne smertens hule
 blir liv funnet,
 jeg må her i sorger sveve,
 gjennom denne vinen leve.
 Ja, akk ja, til døden såret.
 Nei, akk nei, du er utkåret.
 Nei, akk nei, du hater meg,
 Ja, akk ja, jeg elsker deg.
 Akk, Jesus, fyll hjerte og
 sjel med din glede!
 Bort, bort med all sorgen,
 forsvinn all din lede!»*

9 .Kor: Sei nun wieder zu Frieden (Kom til ro igjen, min sjel)

I denne korsatsen kombinerer Bach teksten i Sl 116,7 med andre og femte vers av den herlige salmen, *«Hvor ene lader Herren råde»*, av Georg Neumark (1621-1681). Teksten fra Sl 116,7 lyder: *«Kom til ro igjen, min sjel, Herren har svart deg!»*

Det andre vers av Neumarks salme begynner slik: *«Hva hjelper oss den tunge sorgen, hva nytter all vår akk og ve?»* Dette synges av tenorene i koret. Femte vers, som begynner slik: *«Tenk aldri i din trengsels hete at du av Gud er helt forlatt»*, synges av sopranene.

Sopran- og bassolisten synger først alene teksten fra Sl 116,7. Etter hvert synger koret også med på samme tekst.

*«Kom til ro igjen, min sjel,
 Herren har svart deg!»*

Koral:

*«Hva hjelper oss den tunge sorgen,
 hva nytter all vår akk og ve?
 Hva hjelper det at vi hver morgen
 med dype sukk lar allting skje
 Vi gjør vårt kors og lidelse
 kun tyngre ved sorgmodighet.*

*Tenk aldri i din trengsels hete
 at du av Gud er helt forlatt,
 at den som i Guds fang har sete
 i stadig lykkerus er satt.
 Forandring følger tiden her,
 og fyller målet for enhver.»*

10. Arie tenor: Erfreue dich, Seele (*Nå fryd deg, mitt indre*)

Trøsten fra Guds ord fører til glede på tross av alle bekymringer. Tenoren synger i denne gledefylte arie:

*«Nå fryd deg, mitt indre,
og gled deg, mitt hjerte,
vik bort fra meg, sorger,
forsvinn, all min smerte.
Forvandle deg, gråten, til reneste vin,
snart skal ikke klage,
men jubel bli min!
Nå brenner og flammer
den klareste kjerte av kjærlighets varme
i hjerte og bryst,
for Jesus meg trøster
med himmelske lyst.»*

11. Kor: Das Lamm, das erwürget ist (*Det lam som ble slaktet*)

Bach bruker her samme tekst som Händel har i avslutningskoret i Messias. Teksten er hentet fra Johs Åp 5,12-1.

Satsen har stor likhet med Händels musikk. Bach bruker trompeter og pauke i orkesteret for å illustrere Lammets høyhet og ære. Solistene starter en fuge på teksten «*Lov og ære og pris...*» Koret forener seg med solistene etterhvert og satsen avsluttes med et jublende «Amen. Halleluja!»

*«Det lam som ble slaktet,
er verdig til å få kraft og rikdom
og visdom og styrke og ære
og lov og pris!
Lov og ære og pris og all makt
skal være Guds fra evighet til evighet!
Halleluja, halleluja! Amen.»*

Ekstra

Det er en kantate til for denne dagen.

Kantate nr 135

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV135-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=A8JWwEII8gc>

4. s e Trinitatis (5. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 177: Ich ruf' zu dir, Herr Jesu Christ (Jeg roper, Herre Krist, til deg)

Tekst: Luk 6, 36 – 42, *Vær barmhjertig*

Vær barmhjertig

Søndagens evangelietekst er hentet fra Jesu Bergpreken. Der sier Jesus: «*Vær barmhjertig, likesom deres himmelske far er barmhjertig.*»

Dette synges det om i dagens kantate. Det er en koralkantate, dvs at Bach bruker en luthersk salme som grunnlag for kantaten.

Salmen som brukes i denne kantaten har fem vers, og er skrevet av *Johan Agricola* (1492 -1566): *Ich ruf' zu dir, Herr Jesu Christ* (Jeg roper, Herre Krist, til deg). Denne salme finnes ikke i Den danske salmebog, men tre av versene er oversatt til nynorsk: «*Eg ropar, Herre Krist, til deg*». Melodien kjenner vi fra Norsk Salmebok i salmen «*O Jesus, som har elsket meg*» (2013 nr 156).

Salmen har tilknytning til dagens evangelium om å være barmhjertig, likesom vår himmelske Far er barmhjertig. Det står i første vers:

«*Den sanne tro la du meg få
så jeg kan frukter bære,
deg til ære,
min neste hjelpe så,
som meg ditt ord vil lære*»

Og i det tredje vers:

«*Men gi at jeg av hjertets grunn
min fiende kan tilgive,
og tilgi meg i samme stund,
gi meg det nye livet!*»

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV177-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=B0P4F3Fygsg>

Flere kommentarer:

Bach bruker alle fem vers i *Agricola's* salme i kantaten, men koralmelodien bare på første og siste vers. De tre mellomliggende vers er solosanger, hvor Bach har laget nye melodier.

1. Kor: Ich ruf' zu dir, Herr Jesu Christ (Jeg roper, Herre Krist, til deg)

Denne første korsang er en koralfantasi. Koralmelodien er lagt i sopranen, som synger i lange utholdte toner, omkranset av alt, tenor og bass.

*«Jeg roper, Herre Krist, til deg,
å hør min bitre klage!
Din nådes gunst du skjenke meg,
all mismot du forjage!
Den sanne tro la du meg få
så jeg kan frukter bære,
deg til ære,
min neste hjelpe så,
som meg ditt ord vil lære.»*

2. Arie alt: Ich bitt noch mehr (Jeg ber om mer)

Alten (kontratenoren) akkompagneres kun av continuo (cello og cembalo)

*«Jeg ber om mer, o du Guds Lam,
ditt bøttesvar er rede,
la meg ei bli til spott og skam,
gi evig håp i stedet,
og når jeg herfra skal dra bort
i dine hender trygge,
vil ei bygge
på alt jeg har gjort,
det gir ei fred og lykke.»*

3. Arie sopran: Verleih, dass ich (Men gi at jeg av hjertets grunn)

Sopranarien akkompagneres av continuo pluss obo da caccia (en dyp obo, jfr engelsk horn)

*«Men gi at jeg av hjertets grunn
min fiende kan tilgive,
og tilgi meg i samme stund,
gi meg det nye livet!
La ordet ditt bli mat for sjel,
så den kan her seg nære,
sikker være,
når trengsel blir min del,
hjelp meg med tålmod bære.»*

4. Arie tenor: Lass mich kein Lust (La verdens lyst ei friste)

Tenorarien akkompagneres av continuo samt fagott og fiolin.

*«La verdens lyst ei friste meg
så jeg fra deg meg vender,
gi meg bestandighet fra deg,
alt er i dine hender.
Og hvem du gir, han får det fritt:*

*Det kan ei her opptjenes,
ei fortjenes,
din nåde har det gitt
som frelser oss fra graven.»*

5. Koral: Ich lieg um Streit (Jeg står i strid og motgang)
Siste vers av Agricolas salme, synges i en enkel koralstil.

*«Jeg står i strid og motgang sterk,
o Herre, hjelp den svake!
Jeg klynger meg til nådens verk,
la meg din styrke smake!
Om tvilen kommer, Herre, gi
at jeg ei går til grunne,
du meg unne
å bli fra fare fri,
til jeg mitt mål har vunnet»*

Ekstra

Det finnes to kantater til for denne søndag.

Kantate nr 185

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV185-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=YP3m_8nzOVc

Kantate nr 24

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV24-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=ioHhbb2L0B0>

5. s e Trinitatis (6 s i Treenighetstiden)

Kantate nr 93: *Wer nur den Lieben Gott lässt walten* (Den som i alt lar Herren råde)

Tekst: Luk 5,1-11, *Peters fiskefangst*

Den som i alt lar Herren råde

I denne søndags kantate bruker Bach *Georg Nymark's* (1621-1681) gode salme, «*Den som i alt lar Herren råde*» (Dansk «*Hvo ikkun lader Herren råde*»).

Dagens evangelium handler om Peters fiskefangst. Det gir god mening å bruke Nymarks salme i forbindelse med denne tekst. For hva opplever Peter? Han har strevet hele natten sammen med sine kamerater, uten å få fisk. Når man tenker på hvor avhengig man var av at man fikk

k fisk den gang, for å kunne livnære seg, så forstår vi fortvilelsen når Peter sier: «*Vi har strevd hele natten og ikke fått noe*». Jesus sier så at de skal legge ut på dypet, midt på lyse dagen. Så skal de få fisk! Begge deler hørtes helt tåpelig ut for Peter og hans kamerater, som var erfarne fiskere. De visste at man ikke fikk fisk på dypet, men på grunnene. Og det var om natten de fikk fisk, ikke om dagen! Peter sier likevel til Jesus: «*Men på ditt ord vil jeg sette garn*».

«*Den som i alt lar Herren råde og håper på ham all sin tid*», synger koret. Å la Herren få råde, selv om vi synes det høres helt urimelig ut, det er tro. Denne tro kan vi ikke ta av oss selv. Det er en gave, som også den frelsende tro er det, som det står i Ef 2, 8: «*For av nåde er dere frelst, ved tro. Det er ikke deres eget verk, men Guds gave*». Nymarks salme oppmuntrer oss til denne tro. I et av versene synges det:

«*Jeg vil se til Herren nå
og i allting stole på
han er en undergjerningsmann*»

Jesus gjorde dette under at Peter og hans venner fikk fisk mot alle odds! Han gjør de små og store under i din og min hverdag også! Overlat deg derfor trygt i hans hender, som der står i Salme 55, og som Nymarks salme bygger på: «*Kast din byrde på Herren, han vil sørge for deg! Han lar aldri den rettferdige vakle*» (Sl 55, 23).

Første korsang, som er en koralfantasi, har fått denne oversettelse:

«*Den som i alt lar Herren råde
og håper på ham all sin tid,
den styrker han med kraft og nåde
i trengsel og i livets strid.
Med livet trygt i Herrens hand
da bygges ikke hus på sand*»

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV93-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=sFw6IDdmm9s>

Flere kommentarer:

Georg Nymark har ikke bare skrevet teksten til salmen som brukes i kantaten, han har også komponert melodien (jfr kantate nr 21 for 2. s e trinitatis, hvor Bach bruker to vers av denne salme). Denne koralkantaten er utrolig rik, både tekstlig og musikalsk.

1. Kor: Wer nur den lieben Gott lässt walten (*Den som i alt lar Herren råde*)

Les kantateteksten i tekstlinken i dette første vers, og hør den herlige musikk! Du får god tid til å reflektere over hver tekstlinje i dette salmeverset. Bach har mellomliggende musikk både i orkesteret og i koret. Koret synger så fulltonende og firstemmig linje for linje i salmen.

*«Den som i alt lar Herren råde
og håper på ham all sin tid,
den styrker han med kraft og nåde
i trengsel og i livets strid.
Med livet trygt i Herrens hand
da bygges ikke hus på sand.»*

2. Resitativ + koral bass: Was helfen uns (*Hva hjelper oss den tunge sorgen?*)

En nyskapelse av Bach er de tekstlige innskudd han bruker mellom hver frase i salmeverset. Dette ser vi her i bassens resitativ, og i tenorens resitativ i femte sats. Etter hver frase i salmen kommer en kommentar, en utdypelse eller forklaring av salmeteksten. Dette likner på de troper (innskudd) som forekom i liturgien i middelalderens gudstjeneste. Det er en del variasjoner i koralmelodien! Merk også at ikke hele salmeverset blir sunget.

«Hva hjelper oss den tunge sorgen?

Den trykker hjertet kun
med tyngde ned,
med angst og kval hver stund.

Hva hjelper all vår akk og ve?

Den bringer bitterheten med.

Hva hjelper det at vi hver morgen

med klage opp fra søvnen står
og med vårt tårevåte kinn
hver natt til hvile går?

Vi gjør vårt kors og lidelse

ved sorg og engstelse kun verre.
En kristen bør da heller

ta opp sitt kors
med kristelig saktmodighet.

3. Arie tenor: Man halte nur ein wenig stille (*Man holder seg en stund kun stille*)
Noe av teksten i salmen brukt, noe er omdiktet i denne arie.

*«Man holder seg en stund kun stille
når korsets time nærmer seg,
for Herrens gode nådevilje
den svikter aldri, finner vei.
Gud kjenner de utvalgte vel,
Gud har tatt navnet Fader selv,
han vil til slutt all uro ende
og sine barn sin støtte sende.»*

4. Duett + koral sopran, alt:

Denk nicht in deiner Drangsalshitze (*Tenk ikke i din trengsels hete*)

Her er Nymarks tekst beholdt, men koralmelodien synges ikke, selv om man merker hentydninger til den, da sterkt variert. Koralmelodien spilles imidlertid i et mørkt toneleie av fioliner og bratsjer, som vi hører svakt i bakgrunnen.

*«Han vet den beste tid for glede
han vet når den kan nytte gi;
når vi til tro er funnet rede
og ikke skjuler hykleri,
så kommer Herren før vi vet
og ser til oss i miskunnhet.»*

5. Resitativ tenor: Denkt nicht (*Tenk ikke i din trengsels hete*)

Her er der også innskudd, ekstra kommentarer, til salmeteksten, mellom hver linje i salmeverset, som vi hørte i 2.sats. Det er også her en del variasjoner i koralmelodien. I dette resitativ kommer en hentydning til dagens evangelium om Peters fiskefangst i et av innskuddene, hvor det synges: *«Da Peter strevde en hel natt og hadde garn i sjøen satt, men intet fanget».*

«Tenk ikke i din trengsels hete

når lyn og torden slår
og angst og kval igjennom hjertet går
at du av Gud er blitt forlatt.
Gud er der i din største nød,
ja like til din død,
sin nåde vil han sine skjenke.
La ingen tenke

at denne Gud kun har sitt sete

og daglig som den rike mann
i lyst og glede leve kan,

med dem som lykken smiler til,

med bare gode dager
må man til sist
når man har levd i lykke, si for visst
at lykken kun er plager

med tiden endrer meget seg!

Da Peter strevde en hel natt
og hadde garn i sjøen satt,
men intet fanget,
på Jesu ord en mengde fisk
i garnet stanget.
Tro derfor kun i tyngsel, storm og vind
på Jesu rike nåde,
la troen sinnet råde.
For etter regn gir solen skinn

og setter mål for deg og meg!»

6. Arie sopran: Ich will auf den Herren schaun (Jeg vil se til Herren nå)
I sopranens arie hører vi noe av koralens melodi. Det er hvor det synges:

«Han er en undergjerningsmann..... hans vilje alt utrette kan »

(Er ist der rechte Wundersmann..... nach seinem Willen machen kann)

*«Jeg vil se til Herren nå
og i allting stole på
han er en undergjerningsmann,
som gjør rikmann blakk og arm
og den arme rik og varm,
hans vilje alt utrette kan.»*

7. Koral: Sing, bet und geh auf Gottes Wegen (Syng, be og gå på Herrens veier)
Den avsluttende koral er siste vers av Georg Nymark's fine salme.

*«Syng, be og gå på Herrens veier,
vær tro og nøysom i ditt kall,
så vil hans signing gi deg seier
og verne deg mot svikt og fall.
Den som sin lit til Gud har satt
blir ikke noen gang forlatt».*

Ekstra

Det finnes en kantate til denne søndag, kantate nr 88.

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV88-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=og3I6Fu9wDg&t=539s>

6. s e trinitatis (7. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 9: Es ist das Heil uns kommen her (*Guds Sønn, er kommet til oss ned*)

Tekst: Matt 5, 20-26, *Deres rettferdighet*

Guds Sønn, er kommet til oss ned

Søndagens kantate bruker *Paul Speratus* ' (1489-1551) gode salme «*Guds Sønn, er kommet til oss ned*» (da. *Guds søn, kom ned fra Himmerig*). Temaet i denne tolv vers lange salme er rettferdigjørelse ved tro alene.

De tre resitative i kantaten, sunget av en bass, er som tre korte prekener. I de to første handler det om hvordan loven kommer til kort pga av vårt kjød og at Guds Sønn oppfylte loven i vårt sted. I det tredje synges det at evangeliet trøster oss når vi blir rammet av lovens dom. Loven dører oss, evangeliet gjør oss levende. Loven tar fra oss all trøst. Evangeliet trøster oss med syndenes forlatelse i Jesu blod.

To av versene i salmen brukes i kantaten som de er. Det gjelder første og tolvte vers. De mellomliggende ti vers er omarbeidet så de passer til de andre sanger Bach bruker i kantaten, tre resitative, en arie og en duett.

Tips: Lytt til det første vers, som er en koralfantasi, der salmen synges langsomt i sopranstemmen, med livlig musikk, både som underlag for melodien, og som mellomspill mellom hver linje. Om du ikke forstår de tyske ord, kan du følge teksten i følgende danske oversettelse, (eller i den norske tekstlinken nedenfor). På denne måte kan man dvele ved ordene, og takke for at Guds Sønn kom ned til oss julenatt for å frelse oss fra synden, døden og djevelen, ved å oppfylle loven for oss og ta straffen for våre synder ved å lide og dø på et kors.

*"Guds Søn kom ned fra Himmerig,
han så til os i nåde,
vor gerning var uduelig,
den kunne os ej både;
vi derfor tror på Jesus Krist,
vort lys og salighed for vist,
han Himlen os forhverved"*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV9-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=fU2InSCBAzo&list=TLPQMTQwNzIwMjAcphn0o4FVgw&index=4>

Flere kommentarer:

Dette er en koralkantate. Salmen som brukes i kantaten, fikk stor betydning under reformasjonen.

Temaet i kantaten er sentralt luthersk: Rettferdiggjørelse ved tro alene.

1. Kor: Es ist das Heil uns kommen her (*Guds Sønn er kommet til oss ned*)

Sopranene synger melodien i lange utholdte toner. De andre stemmer «omkranser» melodien. Orkesteret har forspill, mellomspill mellom hver frase, og avsluttende spill.

*«Vår frelses tid er kommet nær
av miskunn og av nåde,
vårt eget verk hjalp ingen her,
Guds kjærlighet må råde.
Vår tro ser Jesus Kristus an,
for han alene frelse kan,
vår frelser og forsoner.»*

2. Resitativ bass: Gott gab uns ein Gesetz (Gud gav sin egen lov)

Dette er den første «minipreken» i kantaten. Det synges om at Gud har gitt oss sin lov, men vi kommer til kort, vi kan ikke oppfylle den, pga vårt syndige kjød.

*«Gud gav sin egen lov,
for svake var vi dog
til loven rett å kunne holde.
Vi bare etter synden jóg,
i fromhet var vi kolde.
Vår ånd lot seg til synden klebe
og våget ei imot å strebe.
Vi skulle følge lovens ord
og der, som i det klare speil, se spor
av egen ond, ugudelig natur,
men blir fremdeles i dens bur.
Av egen kraft var ingen skikket
til syndens vanart å forsake,
og selv med all vår kraft
var vi for svake.»*

3. Arie tenor: Wir waren schon zu tief gesunken (Vi alle var i dypet sunket)

Vår fortapte tilstand beskrives i denne arie.

Arien blir akkompagnert av en solofiolin.

*«Vi alle var i dypet sunket,
av avgrunn slukt med hud og hår.
Den truet oss med dom og død,
men selv i denne bitre nød,
var ingen hjelp i slike kår.»*

4. Resitativ bass: Doch musste das Gesetz (Dog, loven måtte holdes helt til fulle)

I dette resitativ hører vi at loven må oppfylles, men at Kristus oppfylte loven i vårt sted, og tok Guds vredes straff på seg.

*«Dog, loven måtte holdes helt til fulle,
hvis hele verden frelses skulle.
Gud egen Sønn har loven selv oppfylt,
Gud Faders vrede har han stilt.
Ved sin uskyldige pine
kom han med hjelp til sine.
Nå den som tror på ham
og bygger på Guds Lam,
skal aldri gå til grunne,
men himlen har han salig vunnet.
Den sanne tro han bringer med
og fast til Jesus henger ved.»*

5. Duett sopran og alt: Herr, du siehst statt (Gud, vårt strev for intet teller)

En glad og trosviss duett om at det kun er troen på Jesus som gjør oss rettferdige for Gud, våre gjerninger teller intet.

Duetten blir vakkert akkompagnert av fløyte og obo.

*«Gud, vårt strev for intet teller,
hjertets tro betraktes heller,
bare troen ser du an.
Rett for Gud gir troen kun,
intet annet er dens grunn,
og intet annet hjelpe kan.»*

6. Resitativ bass: Wenn wir die Sünd' (Når synden vår erkjennes)

Bassen synger om lovens dødende og evangeliets levendegjørende virkning

*«Når synden vår
erkjennes ut fra loven,
da blir samvittigheten rammet.
Dog er vår trøst i slike stunder
at vi i evangeliet kan gledes*

*ved det nådens under,
og igjen det styrker atter troen.
Så venter vi den tid
som Herren i sin miskunn selv har forutsagt,
men han har i sitt vise råd
sin time for oss tiet.
Men dog, vi lar oss tilfredsstille,
han vet nok selv den beste tid
og bruker ingen list mot oss.
Vi kan da være trygge,
på ham alene bygge.»*

7. Koral: Ob sich's anliess' als wollt' er nicht (*Om Herren synes å ha glemt*)

I den avsluttende koral synger koret trøstende:

*«Om Herren synes å ha glemt.
så la deg ikke skremme.
Han velger selv å holde gjemt,
men vil deg aldri glemme.
Ha tillit til hans gode ord,
det svikter aldri dem som tror,
så la deg ei bekymre»*

Ekstra

Det finnes en kantate til denne søndag.

Kantate nr 170

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV170-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=9yc5tAS7rrA>

7. s e Trinitatis (8. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 107: Was willst du dich betrüben (Hvorfor så sorgtung være)

Tekst: Mark 8,1-9, *Jesus metter fire tusen*

Hvorfor vil du dog klage?

«Hvorfor så sorgtung være.
og trist, min kjære sjel?
La ham din byrde bære,
Guds Sønn, Immanuel!
Betro ham all din sorg,
han vet din sak å vende
så den får salig ende,
han er din faste borg!»

Sånn lyder det første vers i søndagens kantate av Bach. Salmen Bach bruker som tekst er av den tyske salmeforfatter *Johann Heermann* (1585-1647). Salmen heter «Was willst du dich betrüben» (Dansk salmebog: «Hvorfor vil du dog klage» (2005 nr 40).

Melodien er kjent hos oss som «Guds godhed vil vi prise» eller «O, Gud, som tiden vender». I kantaten er melodien noe forandret og utsmykket.

Johann Heermann er holdt for å være den viktigste salmeforfatter mellom Martin Luther og Paul Gerhard. Den mest kjente salme av Heermann, her hos oss, er nok «Jesus dine dype vunder».

Salmen i denne kantate handler om å fortrøste seg på Gud under alle forhold, og tro at Guds vilje med oss er den aller beste, selv om vi synes det kan være hårdt. Som det heter i et av versene:

«Hans vilje er den beste,
der har min tro sitt feste,
Gud, før meg hvor du vil!»

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV107-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=zL7WwJ7U6Kg>

Flere kommentarer:

Dette er en koralkantate. Salmen av *Johann Heermann* har syv vers. Fem av dem har vi i Den danske salmebog (2005). Her heter den «Hvorfor vil du dog klage» (nr 40). I Den danske salmebog fra 1995 heter salmen: «Gud aldrig dem forlader» (nr 34).

Heermanns tekst er uendret i hele kantaten, alle syv vers er med, men koralmelodien brukes kun på første og siste vers. På de mellomliggende vers (2-6) har Bach laget nye melodier til et resitativ og fem arier. En antydning av koralmelodien er der i vers fem, hvor den siste frase av koralen høres i «Was Gott will, das geschieht» (Hva Gud vil, det slår til).

1. Koral: Was willst du dich betrüben (Hvorfor så sorgtung være)

Denne korsatsen har orkesterforspill, mellomspill mellom hver frase og et etterspill. Disse antyder følelsen både av sorg og trøst, hvor trøsten må sies å være det dominerende. Musikken er som balsam for den sorgtunge sjel!

*«Hvorfor så sorgtung være.
og trist, min kjære sjel?
La ham din byrde bære,
Guds Sønn, Immanuel!
Betro ham all din sorg,
han vet din sak å vende
så den får salig ende,
han er din faste borg!»*

2. Resitativ bass: Denn Gott verlasset (*Din Gud forlater ingen som stoler fast på ham*)
Det andre vers i salmen blir sunget i en resitativisk stil, koralmelodien brukes ikke.

*«Din Gud forlater ingen
som stoler fast på ham.
Hans troskap er som ringen
mot sine kjære lam.
Hvor mørkt det enn ser ut,
så skal du aldri grue!
Med glede skal du skue
han er din frelses Gud.»*

3. Arie bass: Auf ihn magst du es wagen (*På Herren kan du lite*)

Tredje vers sunget i ariestil, dvs ord blir gjentatt, og gjerne sunget i lange melismer. Arien handler om å ha tillit til Gud. Det han har besluttet kan ingen hindre!

*«På Herren kan du lite
med uforstyrret ro
du kan for sikkert vite,
han er deg alltid tro.
Har Gud bestemt en dåd ,
da kan ingen hindre
av større eller mindre,
han fører frem sitt råd.»*

4. Arie tenor: Wenn auch gleich (*Om enn fra mørkets rike*)

Her hører vi hvordan Bach beskriver djevelens urolige, rastløse streben etter å plage oss, i celloens hurtige melodiske bevegelser, avbrutt av plutselige stopp.

*«Om enn fra mørkets rike
dens hersker brysker seg,
så skal du aldri vike
når true han vil deg.
Han må til slutt med skam*

*la sine renker fare,
din Gud skal deg bevare,
sett all din lit til ham!»*

5. Arie sopran: Er richts zu seinen Ehren (*Han verner om sin ære*)

Sopranen synger at Gud er opptatt av to ting: Sin egen ære og din sjels frelse! Og at Guds vilje alltid vil skje!

Arien avsluttes med at sopranen synger den siste strofe på salmemelodien: «*Was Gott will, das geschieht*» (Hva Gud vil, det skjer).

Sopranen blir vakkert ledsaget av to oboer.

*«Han verner om sin ære
og om din salighet;
hva skjer, må mennesket bære,
av sorg, elendighet.
Men hva Gud ikke vil,
kan ingen gjennomføre,
det lar seg ikke gjøre,
hva Gud vil, det slår til»*

6. Arie tenor: Drum ich mich ihm ergebe (*Nå gir jeg ham mitt hele*)

Dette er en sang full av trosvissnet! Musikken er optimistisk, lys, ja nesten danseaktig.

Tenoren blir ledsaget av to fløyter, som spiller unisont.

*«Nå gir jeg ham mitt hele,
alt er ham overlatt,
med intet vil jeg dele,
han er mitt liv, min skatt.
Jeg lar det da stå til,
hans vilje er den beste,
der har min tro sitt feste,
Gud, før meg hvor du vil!»*

7. Koral: Herr, gib (*Gud, gi at jeg din ære*)

Den avsluttende koral er i den enkle stil for kor, som Bach vanligvis bruker. Men denne gang har orkesteret både forspill og etterspill og mellomspill mellom hver melodifrase – i sicilianorytme! (Siciliano, opprinnelig en dans i 6/8 eller 12/8 takt).

*«Gud, gi at jeg din ære
min hele livsdag lang
av hjertet kan formere,
og hylle deg med sang!
O Fader, Sønn og Ånd
som over oss vil råde
med miskunn og med nåde,
pris deg hvert stemmeband!»*

Ekstra

Lytt gjerne til denne kantaten som også er for denne søndag!

Kantate nr 187

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV187-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=aY-AzYJptVQ&t=114s>

8. s e Trinitatis (9. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 45: Es ist dir gesagt, Mensch, was gut ist (Han har kunngjort for deg, menneske, hva som er godt)

Tekst: Matt 7,15-23 *Falske profeter*

Mange skal si til meg på den dagen

I de to siste vers i evangelieteksten sier Jesus disse alvorlige ord:

*«Mange skal si til meg
på den dagen:
'Herre, Herre!
Har vi ikke profetert ved ditt navn,
drevet ut onde ånder
ved ditt navn
og gjort mange mektige gjerninger
ved ditt navn?»
Da skal jeg si dem rett ut:
'Jeg har aldri kjent dere.
Bort fra meg, dere som gjør urett!»*

Dette bruker Bach som den fjerde sang i kantaten. Teksten synges av en bassolist, noe Bach alltid bruker når han skal gi stemme til Jesu ord. Det er alvorlig ord. Ingen kan komme på dommens dag fremfor Gud og pukke på at de fortjener den evige salighet ved det de har gjort. Heller ikke om det er kraftige gjerninger som er gjort i Jesu navn. *«Av nåde er dere frelst, ved tro. Det er ikke deres eget verk, men Guds gave»*, Ef 2,8.

Vi blir rettferdiggjort ved tro og ikke av gjerninger. Troen på Jesus og hans fullbrakte verk er det eneste som gir oss adgang til himmelen.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV45-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=oeS23-QD16I>

Flere kommentarer:

Kantaten er i to deler. Den første del ble sunget før prekenen. Den andre del etter prekenen.

1. Kor: Es ist dir gesagt, Mensch, was gut ist (Han har kunngjort for deg, menneske, hva godt er)

Teksten i denne korsats er Mika 6, 8:

*«Han har kunngjort for deg, menneske, hva godt er.
Og hva krever Herren av deg?
Bare at du gjør rett, viser trofast kjærighet
og vandrer ydmykt med din Gud»*

2. Resitativ tenor: Der Höchste lässt mich (Den Høye åpenbarer meg sin vilje)

Tenoren synger at han vil gjerne gjøre det som det oppfordres til i forrige korsang.

*«Den Høye åpenbarer meg sin vilje,
hva som behager ham.
Hans gode ord er meg en rettesnor,
og etter den vil jeg beflitte meg
at foten min skal gå,
med frykt og ydmyk kjærighet
som tegn på all den troskap som jeg øver
for som en tjener tro
din prøve skal bestå.»*

3. Arie tenor: Weiss ich Gottes Rechte (Vet de hva Gud krever)

Det er lovens krav vi her hører. Regnskapets time kommer! Hva kan man så vente hvis man skal dømmes etter loven?

*«Vet de hva Gud krever,
hva kan da vel hjelpe dem
når som tjenere de lever
og til regnskap stilles frem?
Sjeler, tenk da hva som redder,
lydigheten bringer lønn,
kval og stønn
rammer den som overtreder.»*

Del 2 (seconda parte)

4. Arioso bass: Es werden viele (Mange skal si til meg)

I denne arioso hører vi Jesu alvorlige ord fra dagens evangelietekst.

Det er som man gjennom Bachs intense musikk kan se for seg hvordan man slår ut med hendene, og ivrig forteller om de mange mektige gjerninger de har gjort i Jesu navn! De er sikre på at dette vil komme dem til gode på dommens dag.

Men Jesus vifter dem bare tilbake. De må «gå bort». Bach understreker dette kraftig i gjentakelsene og melismene på ordet «weichet» (vik fra meg/gå bort). Han har aldri kjent dem!

(Arioso er en mellomting mellom et resitativ og en arie)

*«Mange skal si til meg
på den dagen:*

‘Herre, Herre!

*Har vi ikke profetert ved ditt navn,
drevet ut onde ånder*

ved ditt navn

*og gjort mange mektige gjerninger
ved ditt navn?’*

Da skal jeg si dem rett ut:

‘Jeg har aldri kjent dere.

Bort fra meg, dere som gjør urett!»

5. Arie alt: Wer Gott bekennt (Den som har Gud bekjent)

Teksten gir uttrykk for at hjertets tro og munnens bekjennelse hører sammen, i motsetning til dem som kun har det i munnen, men ikke i sitt hjertet.

Paulus sier i Rom 10,9:

«Dersom du med din munn bekjenner at Jesus er Herre, og i ditt hjerte tror at Gud oppvakte ham fra de døde, da skal du bli frels»

Altarien blir ledsaget av fløyte.

*«Den som har Gud bekjent av hele hjertets grunn,
den vil han óg erkjenne »*

Men den må evig brenne

som bare med sin munn

har Herren nevnt»

6. Resitativ alt: So wird denn Herz und Mund (Så skal da hjerte, munn)

«Så skal da hjerte, munn,

min egen dommer bli,

og Gud vil gi meg lønn

som sinnet mitt fortjener.

Men vandrer ikke jeg

på Ordets rette vei,

hvem skal vel da helbrede sjelens skade?

Og hvilke hinder gir jeg selv min sjel?

*Guds gode vilje må utføres,
da vil hans bistand gjøre vel,
så Herrens verk ved meg
allikevel fullføres.»*

7. Koral: Gib, dass ich tu mit Fleiss (Gi at jeg gjør med flid)

Kantaten avsluttes men et vers fra salmen «*O Gott, du frommer Gott*» (Akk Gud du fromme Gud) av [Johann Heermann](#) (1630) i en enkel firstemmig utsettelse.

*«Gi at jeg gjør med flid
alt hva jeg her bør gjøre,
hvor din befaling meg
i livets kall vil føre.
Gi at jeg gjør det snart,
i tide som jeg bør,
i all min gjerning led
meg rett i det jeg gjør!»*

Ekstra

Disse kantatene skrev Bach også for denne søndagen

Kantate nr 136

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV136-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=aGbPXyu5F28>

Kantate nr 178

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV178-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=Jl8szypQnPM>

9. s e trinitatis (10. s i treenighetstiden)

Kantate nr 105: Herr, gehe nicht ins Gericht (Gå ikke i rette med din tjener)

Tekst: Luk 16,1-9, *Liknelsen om den uærlige forvalter*

Gjør regnskap for din husholdning

I søndagens evangelietekst sier den rike mann til sin forvalter: «*Gjør regnskap for din husholdning!*»

Vi skal en dag gjøre regnskap for vår husholdning, for vår forvaltning av Herrens eiendom, oss selv og alt vi har. For vi selv og alt vi har er Guds eiendom. Vi er kun forvaltere.

Med dette for øye begynner Bach kantaten med teksten fra Salme 143,2 «*Gå ikke i rette med din tjener. For ingen som lever, er rettferdig for deg*». Hvis vi skulle dømmes etter hva Gud krever av oss og våre synder har fortjent, så ville vi gå evig forapt. For vi kommer til kort når vårt regnskap skal gjøres opp.

Da er det godt at det er en som har gjort opp vårt regnskap med Gud. Kristus bar vår skyld og straff da han døde på et kors. Han tok vår syndegjeld og betalte den. «*Gjeldsbrevet mot oss slettet han, det som var skrevet med lovbud; han tok det bort fra oss da han naglet det til korset*», Kol 2,14.

Jesus levde det liv vi aldri kan leve, fordi synden henger så fast ved oss. Han hadde ingen synd, han gjorde Guds vilje i alle ting. Han oppfylte alle bud – ikke bare i det ytre – men i hjertets sinn og tanker. Og han gjorde det for oss. Så vi er ikke bare gjeldfrie, men vi har en konto som er i pluss, nemlig Kristi rettferdige liv, hele hans lovoppfyllelse. Derfor frykter vi ikke dommen, vi frykter ikke regnskapets dag, for Jesus har betalt for oss med sitt hellige liv, sin død og oppstandelse.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV105-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=zqx6ATXXTNI>

Flere kommentarer:

1. Kor: Herr, gehe nicht ins Gericht (Herre, gå ikke i rette med din tjener)

Teksten er Salme 143, 2. Det store alvor i teksten understrekes allerede i innledningen av musikken, som på mange måter kan minne om innledningen til Johannespasjonen. Siste del av teksten, «*for ingen som lever er rettferdig for deg*», tonesettes ved hjelp av en fuge. Man kan kanskje undres over Bachs «friske» tonsetting av denne del av teksten, men mon han ikke bare intenst og tydelig ville understreke denne sannhet at ingen er (eller kan være) rettferdig for Gud? Jfr Sl 130, 3: «*Dersom du, Herre, vil gjemme på synder, Herre, hvem kan da bli stående?*»

Rent formmessig er forøvrig hele korsatsen lik en instrumental Preludium og fuge.

«*Gå ikke i rette med din tjener.*

For ingen som lever, er rettferdig for deg»

2. Resitativ alt: Mein Gott, verwirf mich nicht (Forkast meg ikke, Gud)

Dette resitativet er formet som en syndsbejennelse. Det synges:

*«Forkast, Gud, ikke meg,
jeg bøyer meg i ydmykhet i støvet
ned for ditt ansikt, jeg
vet om din store vrede
og synden min så svær,
at du samtidig både vitne
og en rettferdig dommer er.
Jeg legger frem en klar bejennelse,
og det skal aldri mere skje
at jeg min synd direkte
skal skjule eller nekte»*

3. Arie sopran: Wir zittern und wanken (Hvor skjelver og vanker)

Denne arien beskriver den engstelige sjel, som skjelver med tanke på sin synd, og hvis tanker vandrer hit og dit.

Hvem kan som Bach beskrive den engstelig samvittighet, så subtilt og effektivt? Fioliner og bratsjer illustrerer skjelvingen gjennom hele satsen. Oboen imiterer stadig sangstemmen, og forsterker det som synges, særlig på teksten *«Hvor skjelver og vanker»*.

Dette er en aldeles herlig arie! Fantastisk sunget av Barbara Schlick!

*«Hvor skjelver og vanker
vel syndernes tanker
idet de hverandre innbyrdes anklager
og enda unnskyldninger for seg selv lager.
Så går en samvittighet under
av egne pinslers grunner.»*

4. Resitativ bass: Wohl aber dem (Hvor salig den som kjenner sin garant)

Trøsten kommer i dette resitativ, eller snarere arioso, hvor det blir sitert fra Koloss 2,14 om vårt skyldbrev som ble slettet, idet det ble naglet til korset.

*«Hvor salig den som kjenner sin garant,
som all hans skyld utslettet,
da ble det skyldbrev som oss bandt
da Jesu dyre blod det vettet.
Han naglet det den gang til korssets tre,
han vil din gode vandel, liv og levnet,
når dødens time engang slår,
gi Faderen kreditt for hva du evnet.
Så vil man snart din kropp
som plass i graven får,
med jord og støv beskytte,
din Frelser åpner deg en evig hytte»*

5. Arie tenor: Kann ich nur Jesum (Kan jeg deg Jesus til min venn få vinne)

Merk «besluttsomheten» i musikken, når det synges «*Kan jeg deg Jesus til min venn få vinne så angår Mammon ikke meg*». Evangeliet skaper den «villige ånd», som ikke har lyst til tomheten i denne verden.

*«Kan jeg deg Jesus til min venn få vinne
så angår Mammon ikke meg.
For verden savner ikke jeg
med alt sitt tomme spill og verdslige sinne.»*

6. Koral

Den avsluttende koral er et vers fra salmen «*Jesu, der du meine Seele*» av Johann Rist (1607-1667). Bach illustrerer samvittighetens uro i musikken ved skjelvende strykere, som roer seg mer og mer ned ved slutten av salmen. I orkesterets etterspill har den fullstendige ro overtatt.

*«Nå vet jeg at du vil stille
min samvittighets uro.
Det var det din troskap ville
og ditt løfte være tro,
at i denne verden vide
ingen skal fortapte lide,
men hos deg skal evig bo
når de har den fulle tro»*

Ekstra

Disse to kantatene kan man også høre denne søndagen!

Kantate nr 94

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV94-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=UmtTuCgUeT4&t=22s>

Kantate nr 168

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV168-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=2hjYcVpCZjc>

10. s e trinitatis (11. s i treenighetstiden)

Kantate nr 101: Nimm von uns, Herr, du treuer Gott (*Ta bort fra oss, o Herre mild*)

Tekst: Luk 19,41- 48 *Jesus gråter over Jerusalem*

Denne søndag har på mange måter et botspreg. I evangelieteksten profeterer Jesus om Jerusalems ødeleggelse. Dette har fått Bach til å bruke en botssalme av den tyske salmedikter *Martin Møller* (1547-1606) i denne søndags kantate. Salmen begynner sånn:

*«Ta bort fra oss, o Herre mild
vår store nød og straffens ild
for våre synder uten tall
og slektens dype syndefall.
Fri oss fra krig og hungersnød,
fra ild og pest og grusom død»*

Kantaten avsluttes med følgende bønn:

*«Unn oss å ha ditt gode ord
vern oss for Satans list og mord;
gi oss å sovne inn til sist
hos deg, du Herre Jesus Krist»*

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV101-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=f87nR7QjUPI&t=1531s>

(NB! spol frem til 19:00)

Flere kommentarer:

Denne kantate er basert på salmen «*Nimm von uns, Herr, du treuer Gott*» (*Ta bort fra oss, o Herre mild*) av *Martin Møller* (1547-1606).

Melodien til salmen er Luthers salme «*Vater unser im Himmereich*» (*O Fadervår i Himmerik, Landstads rev nr 44*)

Tre av de syv vers i Møllers salme brukes i sin helhet i kantaten. Ellers hører vi noe linjer fra et par av de andre vers i salmen (en fra vers 3 og tre linjer fra vers 6).

1. Kor: Nimm von uns, Herr, du treuer Gott (*Ta bort fra oss, o Herre mild*)

Kantaten begynner med en korafantasi over første vers i salmen.

Etter orkesterinnledningen, hører vi alt, tenor og bass i koret synge på motiver fra koralmelodien, før vi hører sopranen synge første linje av salmen på lange utholdte toner: «*Nimm von uns, Herr, du treuer Gott*» (*Ta bort fra oss, o Herre mild*).

Dette mønster (orkester alene, kor som bygger opp til at sopranene synger ny linje i salmen) fortsetter til hele verset er sunget. Dette er en typisk form Bach bruker i sine koralfantasier. Musikken bærer preg av det tunge alvor i teksten, en bønn om at Gud må vende fra oss sin vrede, som vi har fortjent på grunn av våre synder. Ikke kun vreden i den siste dom, men også den dom som kan ramme oss her i tiden.

*«Ta bort fra oss, o Herre mild
vår store nød og straffens ild
for våre synder uten tall
og slektens dype syndefall.
Fri oss fra krig og hungersnød,
fra ild og pest og grusom død.»*

2. Arie tenor: Handle nicht mit deinen Rechten (Handle ei med oss i vrede)

En fri tekst med tydelig referanse til dagens evangelium om Jerusalems ødeleggelse.

*«Handle ei med oss i vrede
som til dommen ei er rede,
hold tilbake fiendens sverd!
Herre, hør vår bønn i tide
så vi ei med syndig ferd
som Jerusalem må lide»*

3. Resitativ + koral, sopran: Ach, Herr Gott (Akk, Herre Gud, din troskap vet)

Her synges tredje vers i salmen. Bach varierer melodien litt. Etter hver tekstlinje i salmeverset synges utfyllende kommentar, såkalte troperinger, forholdsvis hurtig, i en resitativisk stil.

Hver av tekstlinjene i salmeverset understrekes ved et rytmisk ritornell i orkesteret (Ritornell: melodi som blir gjentatt). De hurtige troperingene akkompagneres kun av akkorder, noe som er vanlig i resitativisk stil.

*«Akk, Herre Gud, din troskap vet
å unne landet fred og sikkerhet.
Når stormvær truer med sin død
så roper vi
du gode Gud, til deg
i slik en nød:
med trøst og frelse kom oss nær!
Du kan den onde fiende fjerne
og ved din makt og hjelp oss verne.
Du gode Gud, oss nådig vær,
og straff oss ei, men ha oss kjær
om våre føtter skulle vakle
og vi vår vandel ei kan takle,
bo hos oss med din kjærlighet,
og gi at vi
kun mot det gode strever,
og hold oss fri*

så lenge her vi lever
ffjern vreden din og bitterhet»

4. Arie bass: Warum willst du so zornig sein? (Gud, hvorfor er du vred og harm?)

Dette er en gripende arie. Etter et hurtig orkesterforspill – som nok skal betegne Guds vrede og «flammende ild», som det synges om i teksten senere - hører vi den første linje fra dette salmevers sunget langsomt på koralens melodi, «*Gud, hvorfor er du vred og harm?*» Denne tekst gjentas, men nå med hurtig musikk som i innledningen (påminnelse om Guds vredes flammende ild), før vi får den rolige koralmelodi igjen. Teksten gjentas enda en gang med en oppadstigende «bønnfallende» melodi.

I den følgende parafraserte tekst beskrives Guds vredes flammer.

*«Alt lar du nidkjærhetens flamme
alvorlig våre hoder ramme»*

Man påminnes om Händels forrykende bassarie i Messias, «*Why do the nations so furiously rage together*», (selv om Händel her beskriver hedningenes raseri i Salme 2).

Andre del i arien er en gripende bønn om at Gud ikke må straffe oss, men være tålmodig med vår svakhet. Musikken er inntrengende, inderlig, bevegende, full av dissonanser. Legg merke til at orkesteret spiller begynnelsen av koralmelodien samtidig med at sangeren synger sin tekst:

*«Akk, gjem dog straffen i din barm,
la faderkjærligheten varm
ha tålmod med oss, svake barn»*

Musikkene som beskriver Guds vredes flammende ild spilles tilslutt, men stopper brått!

*«Gud, hvorfor er du vred og harm?
Alt lar du nidkjærhetens flamme
alvorlig våre hoder ramme.
Akk, gjem dog straffen i din barm,
la faderkjærligheten varm
ha tålmod med oss, svake barn»*

5. Resitativ + koral, tenor: Die Sünd hat uns (Av synden er vi ødelagt)

På samme måte som tredje vers synges det femte med innskutte resitativiske kommentarer til hver linje i salmeverset. Det beskrives hvordan syndens makt er stor, hvordan djevelen, verden og vårt eget kjød hindrer oss i å gjøre Guds vilje.

*«Av synden er vi ødelagt,
må selv de frommeste erkjenne
med sorg i hjertet sitt bekjenne:
vi tynges under Satans makt.
Ja, denne onde ånd
har siden tidens morgen morderhånd,
vil over oss sin terror øve
og alle sluke som en løve.*

*og verden og vårt kjøtt og blod
vi makter ei å stå i mot.
Vi kjenner her på denne smale vei
at meget hindrer oss å følge deg
Slik nød er deg, Gud, vel bekjent
Hjelp, hjelper, hjelp oss svake,
hold ei din kraft tilbake!
La hjertet mot deg være vendt!»*

6. Arie sopran, alt: Gedenk an Jesu bittern Tot (Betenk dog Jesu bitre død!)

En duett mellom sopran og alt. Tre av linjene i dette vers er med. Resten er parafrasert tekst. Teksten er en bønn om at Gud må vise oss barmhjertighet på grunn av Jesu død. En nydelig duett mellom sopran og alt, akkompagnert av fløyte og obo, kanskje kantatens musikalske høydepunkt.

*«Betenk dog Jesu bitre død!
Ta, Fader, sønnen Jesu smerte,
hans mange sår og kval til hjerte!
De leger syndens onde byld
og soner verdens synd og skyld.
Vis også meg som synden vet,
du milde Gud, barmhjertighet!
Jeg sukker støtt i dypest nød:
Betenk dog Jesu bitre død!»*

7. Koral: Leit uns mit deiner rechten Hand (Led du oss med din høyre hand)

Avslutningsvers i enkel koralharmonisering.

*«Led du oss med din høyre hand,
gi signing rik til by og land;
unn oss å ha ditt gode ord
vern oss for Satans list og mord;
gi oss å sovne inn til sist
hos deg, du Herre Jesus Krist!»*

Ekstra

Her kan du høre to andre kantater for samme søndag!

Kantate 46

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV46-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=k_gyrnfrgEw

Kantate 102

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV102-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=I9jNCcB-vfw&t=1s>

11. s e Trinitatis (12. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 113: Herr Jesu Christ, du höchstes Gut (O Jesus Krist, min dyre skatt)

Tekst: Luk 18, 9-14 *Lignelsen om fariseeren og tolleren*

Gud vær meg synder nådig!

Salmen som denne kantaten bygger på er «O Jesus Krist, min dyre skatt» av [*Bartholomäus Ringwaldt*](#) (1532 – 1599).

Dagens evangelietekst er liknelsen om fariseeren og tolleren i templet.

Det er tolleren kantaten i dag dreier seg om. Tolleren som var kommet opp i templet for å be, torde ikke løfte sitt blikk mot himmelen. Han sto langt vekk, slo seg for sitt bryst og sa «*Gud vær meg synder nådig!*»

I et resitativ for tenor synges det:

*«På dette ord vil jeg til deg
som botferdig toller trede
og med betyngnet ånd:
Gud, vær meg nådig! bede.
Akk Herre, trøst mitt bange mot
og gjør meg med ditt dyre soningsblod
fra synden ren og fri»*

Tolleren visste at det kun var ved «soningsblodet», som var på alteret, at Gud kunne være ham nådig. Han sier egentlig «*Gud «nådestole» meg*». Han visste at det var ved det blod som ble stenket på nådestolen i templet, Gud kunne tilgi ham hans synder. Dette peker frem imot Kristi offer. Derfor synges det også i det andre vers i Ringwaldts salme:

*«Ha medynk med min tunge bør
og ta den fra mitt hjerte,
du har jo sonet for den før
på kors med død og smerte»*

I den femte sang i kantaten synges en aldeles herlig arie for tenor, ledsaget av den vakreste fløytestemme. Det synges:

«Jesus tar imot syndere: Søte ord, full av trøst og liv!»

Deretter har tenoren en «minipreken» i sitt resitativ og sier bla:

*«Min Frelser han er syndervenn:
hvor herlig klinger det i mine ører!»*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV113-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=KcosBkNGjPI&t=2s>

Flere kommentarer:

I denne koralkantaten bruker Bach første, andre, fjerde og åttende vers i salmen som de er. De andre vers er parafrasert. Bach bruker også innskudd, ekstra kommentarer, i et av versene. Ringwaldt har skrevet både tekst og melodien til denne salmen.

1. Koral: Herr Jesu Christ, du höchstes Gut (O Jesus Krist, min dyre skatt)

Koret synger hver frase av det første vers i salmen i en enkel firstemmighet, mens orkesteret har sine selvstendige forspill, mellomspill mellom hver linje og avsluttende musikk. Det musikalske motiv vi hører i begynnelsen av orkesterstemmen er det samme som de første toner i koralen.

*«O Jesus Krist, min dyre skatt,
du nådens klare kilde,
se dog hvor sorgen tar meg fatt,
se hvor jeg lider ille,
og mange piler rammer lett
min sårbare samvittighet
og trykker meg til jorden»*

2. Koral alt: Erbarm dich mein (Ha medynk med min tunge bør)

Alle fiolinene i orkesteret spiller unisont en uttrykksfull «motmelodi» til koralen, der melodien synges av en alt (kontratenor) med lange noteverdier.

*«Ha medynk med min tunge bør
og ta den fra mitt hjerte,
du har jo sonet for den før
på kors med død og smerte,
så jeg ei skal i all min ve*

*få ende i fortapelse
og evig gå til grunne»*

3. Arie bass: Führwahr, wenn mir das kömmet ein (For visst, når dette for meg står)
Man stusser kanskje i første omgang over den «friske» tone med tanke på denne alvorlige teksten. Bach gir tydelige musikalske uttrykk for ord som «skjelving» (zittern), «frykt og pine» (Furcht und Pein) og på ordet «briste» i «Jeg vet at hjertet mitt vil briste». Men musikken er som helhet frisk, glad, freidig og optimistisk. Jeg tror det er fordi Bach vil poengtere trøsten i Guds ord.

I den tyske tekst heter det: *«Wenn mir dein Wort nicht Trost verspräche»*

Det er trøsten i Guds ord som blir det viktigste i denne arie. En kommentator skriver: «Enda en gang velger Bach å legge vekt på det positive, og vil ikke vektlegge for sterkt de tydelige aspekt av frykt og lidelse». Bach oppmuntrer oss ved sin musikk til å søke trøsten i Guds ord midt i det at vi vet at vi stadig synder og forgår oss.»

To oboer ledsager bassolisten.

*«For visst, når dette for meg står
at jeg ei rett for Gud har vandret,
og daglig ondt imot ham handlet,
så pines jeg av skjelving, av
Frykt og sår.
Jeg vet at hjertet mitt vil briste,
om trøsten din jeg skulle miste»*

4. Resitativ og koral bass: Jedoch dein heilsam Wort (Ditt gode ord dog virker så)

Bassolisten synger det fjerde vers i salmen. Verset utfylles med ekstra kommentarer etter hver tekstlinje i resitativisk stil. Salmestrofene akkompagneres av en hurtigløpende melodi i cello.

*«Ditt gode ord dog virker så
med sine lyse strenger
at jeg for visst
som før kun angst og frykt har visst,
igjen kan styrkes og forfriskes.
Mitt jammerfulle sinn
opplever etter tårevåte kinn
det klare skinn fra Jesu milde øyne;
hans gode ord har latt meg trøsten se
så hjertet mitt igjen kan le
som om det nesten sprenger.
Hvor fant vel sjelen lykke!
Samvittighetens smerte
kan ikke lenger trykke,
for Gud har alle nåde vist,
og så, de troende og fromme
med manna selv bespist
når vi kun med vår synd og brist
til Jesu favn vil komme»*

5. Arie tenor: Jesus nimmt die Sünder an (Min Frelser han er syndervenn)

For en herlig arie, akkompagnert av tverrfløyte! Hvem kan som Bach bære et slikt deilig budskap inn i våre hjerter, dette som er alle kristnes største trøst: «*Jesus tar imot syndere:*

Søte ord, full av trøst og liv!» (direkte oversatt)

Etter min mening er dette kantatens høydepunkt!

Merk det «tonemaleriske» på ordet «Seelenruh» (sjelero/sjelefred), hvor Bach bruker en uendelig lang tone på «-ruh»!

«Jesus han er syndervenn:

herlig ord med trøst for livet!

Han skjenker meg min sjelefred

og trøster alle kjærlig med:

Din synd er deg tilgivet!»

6. Resitativ tenor: Der Heiland nimmt die Sünder (Min Frelser han er syndervenn)

Vi får høre samme budskap i dette resitativ, som i foregående arie:

«Min Frelser han er syndervenn (eg tar i mot syndere)

Legg merke til den store ro i orkesteret, hvor basstemmen har et orgelpunkt, en liggende tone, gjennom denne innledende tekst.

I dette resitativ får vi også tilknytning til dagens tekst om tolleren i templet.

Merk skrittmotivet i musikken på «*som botferdig toller trede*»

«Min Frelser han er syndervenn:

hvor herlig klinger det i mine ører!

Han sa: kom hit til meg

med deres sorg og deres byrde,

finn hvile hos den gode hyrde,

til mine venner har jeg dere kåret.

På dette ord vil jeg til deg

som botferdig toller trede

og med betynget ånd:

Gud, vær meg nådig! bede.

Akk Herre, trøst mitt bange mot

og gjør meg med ditt dyre soningsblod

fra synden ren og fri,

så vil jeg òg som David og Manasse

når bare jeg

med kjærlighet så fast

med troens armer deg omfavner,

til sist en himmelborger bli»

7. Duett sopran alt: Ach Herr, mein Gott (Å Herre Gud, forlat meg dog)

Denne duett er vanskelig for sangerne, men sine uendelig lange melismer. Den er også krevende for lytteren! Teksten er en bønn om tilgivelse for det som har vakt Guds harme, og om at han må bryte det syndens åk som djevelen har lagt på oss.

*«Å Herre Gud, forlat meg dog
det som har vakt din stor harme,
bryt ned det tunge syndens åk
som Satan har lagt på meg, arme,
så hjertet kan i fred seg heve
og deg til lov og pris på jord
etter ditt ord
i barnlig lydighet få leve»*

8. Koral: Stärk mich mit deinem Freudengeist (Med gledens Ånd meg styrk og led)
Kantaten avsluttes med denne bønn, sunget av koret i enkel firstemmig stil:

*«Med gledens Ånd meg styrk og led,
leg meg med dine vunder,
rens meg med dødens bitre sved
når siste time stunder;
og ta meg når du finner best
fra verdens strid til himlens fest
hos deg og de utvalgte!»*

Ekstra

Her er to kantater til for denne søndagen!

Kantate nr 199

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV199-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=ydCKpBxdB8w&t=131s>

Kantate nr 179

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV179-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=hP5zWviUyjM>

12 s e Trinitatis (13. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 137: Lobe den Herren, den mächtigen König der Ehren (Lovsyng vår Herre, den mektige konge med ære)

Tekst: Mark 7, 31- 37 *Jesus helbreder en døvstum*

Lovsyng vår Herre!

Kantaten for denne søndag bruker salmen «*Lover den Herre, den mektige konge med ære*» (eller «*Lovsyng vår Herre...*» som det heter i den nye oversettelse). Den er skrevet av *Joachim Neander* (1650-1680). Det er en velkjent og meget brukt salme, sunget over hele verden.

Neanders salme bygger på Salme 103 fra Bibelen, «*Min sjel lov Herren og glem ikke alle hans velgjerninger*».

Det gir god mening å bruke denne salmen på denne søndag, som handler om Jesu helbredelse av en døvstum. Folket som så dette Jesu under, var «*overveldet og forundret og sa: Alt han har gjort er godt. Han får døve til å høre og stumme til å tale.*»

Salmen har en både mektig og frisk melodi. Den blir ikke mindre mektig og friskt når Bach bruker pauker og trompeter i orkesteret, noe vi ikke hører så ofte i hans kantater. Kanskje er han inspirert av Sl 150, hvor det står: «*Lov ham med pauker og dans*» og «*med gjallende horn*»!

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV137-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=BEmC7S3TqPg>

Flere kommentarer:

Dette er en koralkantate. Alle de fem vers i salmen blir sunget.

Melodien brukes også i alle vers, men ikke alltid like tydelig og hørbar.

1. Kor: Lobe den Herren (Lovsyng vår Herre, den mektige konge med ære)

Dette er en koralfantasi. Orkester og alt, tenor og bass i koret innleder med sin friske musikk hvorpå sopranen setter fulltonende inn med melodien.

Trompeter og pauker er med i denne satsen, likesom de også er med i den avsluttende koralen.

*«Lovsyng vår Herre,
den mektige konge med ære!
Herren å love er alt hva
min sjel kan begjære.
Stem opp din sang,
psalter og harpe gi klang!
Ja, musiser til hans ære!»*

2. Arie alt: Lobe den Herren der alles (Lovsyng vår Herre, som allting så herlig regjerer)

Alten akkompagneres av fiolin. Melodien er litt variert.

*«Lovsyng vår Herre
som allting så herlig regjerer,
han som deg løfter som ørnen
på vinger og bærer,
han som hver dag
styrer til ditt velbehag;
bedre enn hjertet begjærer!»*

3. Duett sopran, bass: Lobe den Herren, der künstlich (Lovsyng vår Herre, som allting så vel deg bereder)

I denne duetten synges melodien i moll, og meget utbrodert! Den akkompagneres av to oboer. Legg merke til den oppadgående kromatiske (halvtonetrinn) melodi på *«han som i nød all sin beskyttelse bød»*, hvordan Bach gir musikalsk uttrykk for ordet «nød».

*«Lovsyng vår Herre
som allting så vel deg bereder
han som deg helse forunner
og vennlig deg leder;
han som i nød
all sin beskyttelse bød,
vingene over deg breder.»*

4. Arie tenor: Lobe den Herren, der deinen Stand (Lovsyng vår Herre, som deg i din gjerning gir lykke)

Koralmelodien spilles av en trompet, mens teksten ivaretas av tenoren i en «motstemme», fri i forhold til koralmelodien og med vektlegging av ord som «lykke» (gesegnet), «vet deg å smykke» (mit Ströme der Liebe geregnet), «tenk» (denke), det siste ord mange ganger, for riktig å minne oss på Guds kjærlighet til oss, og «hva hans allmakt kan formå». Satsen spilles hovedsakelig i moll, mens trompeten spiller koralmelodien i dur!

*«Lovsyng vår Herre
som deg i din gjerning gir lykke,
han som med himlens velsignelser
vet deg å smykke;
tenk dog derpå ,
alt hva hans makt kan formå!
Tanken ditt hjerte henrykke!»*

5. Koral: Lobe den Herren, was in mir ist (Lovsyng vår Herre min sjel, og hva i meg mon være!)

Siste vers i salmen sunget i enkel firstemmig sats, hvor trompeter og pauker i orkesteret bidrar til å gi denne mektige avslutning av kantaten.

*«Lovsyng vår Herre
min sjel, og hva i meg mon være!*

*Alt som har ånde
skal love hans store navns ære!
Glem det dog ei,
han er ditt lys på din vei!
Amen, han selv deg det lære!»*

Ekstra

Kantate nr 35

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV35-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=8TdPe4iEYPQ>

13. s e Trinitatis (14. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 77: Du sollt Gott, deinen Herren, lieben (Du skal elske Herren din Gud)

Tekst: Luk 10, 23-37 *Den barmhjertige samaritan*

Lovens tale

I dagens evangelietekst hører vi om det doble kjærlighetsbudet:

«Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din kraft og av all din forstand, og din neste som deg selv», Luk 10,27. Dette vers blir tonesatt av Bach i dagens kantate i innledningskoret. Lovens tale forsterkes i denne korsang ved at Bach samtidig med denne tekst lar en trompet spille melodien til Luthers katekismesalme *«Dette er de ti hellige bud»*. Melodien til Luthers salme høres også i bassen i orkesteret spilt med lange noteverdier.

Hva er lovens hensikt? Det svarer Paulus på i Romerbrevet. Han sier: *«Vi vet at alt det loven sier, er sagt til dem som har loven, for at hver munn skal tie og hele verden stå skyldig for Gud»* Rom 3,19. *«Ved loven lærer vi synden å kjenne»* Rom 3,20b.

Loven, de ti bud, er ikke gitt for at vi skal bli fromme og gode. Loven er gitt for at vi skal innse at vi er syndere. Loven gir oss ikke nytt mot. Den tar fra oss alt mot. *«Loven anklager alltid»*, sa Philip Melanchthon. Loven dører oss. Den viser oss at vi er fortapte syndere som har bruk for Jesu frelse, hans rettferdighet og tilgivelse for syndene i hans blod.

Dette er et viktig tema i denne søndags kantate.

Etter at koret har sunget om det doble kjærlighetsbudet, synger en bassolist at Gud krever vårt hjerte fullt og helt:

*«Gud vil ha hjertet ditt for seg alene.
Man må ha Herren som sin glede,*

*til lovsang være rede,
og elske intet mer»*

Vi har også, som kristne, det nye menneske i oss som elsker Gud og gjerne vil gjøre hans vilje, men det blir meget ufullkomment. Det synges det om i den nest siste sang i kantaten:

*«Alt min kjærlighet kan vise
er kun ufullkommenhet»*

Det fører til denne bønn i den avsluttende korsang:

*«Gud, bo ved troen i mitt sinn,
gi troen mot og styrke
så den kan bære frukt så fin
i daglig liv og yrke.
Gjør troen fast i kjærlighet,
og øv den i tålmodighet,
for nesten rett å tjene»*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV77-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=5674HbEJQaQ>

Flere kommentarer:

1. Kor: Du sollt Gott, deinen Herren, lieben (Du skal elske Herren din Gud)

Korsatsen har det doble kjærlighetsbudet som tekst. Koralsatsen er full av «Bach'sk» symbolikk! Bla bruken av kanon mellom trompet og bass i orkesteret, som symbol for loven! (her: «kanon» = loven).

Trompeten spiller melodien til Luthers katekismesalme: «*Dies sind die heiligen zehn Gebot*» (Dette er de ti hellige bud), og trompeten høres *ti* ganger! I bassen hører vi samme koralmelodi i dobbelt så lange noteverdier.

Det gir en kraftig virkning å høre melodien til salmen «Dette er de hellige ti bud» både i den lyse trompet og i bass i orkesteret. Man føler seg fullstendig omgitt av Guds hellige lov, både ovenfra og nedenfra! Den tiende gang vi hører trompeten, spilles koralmelodien i sin helhet, mens bassen har en lang tone som varer helt til siste slutt, et såkalt «orgelpunkt».

*«Du skal elske Herren din Gud
av hele ditt hjerte og av hele din sjel
og av all din kraft og av all din forstand,
og din neste som deg selv.»*

2. Resitativ bass: So muss es sein (Slik er Guds lov)

Bassen synger i sitt resitativ at Gud krever vårt hjerte fullt og helt!

*«Slik er Guds lov!
Gud vil ha hjertet ditt for seg alene.
Man må ha Herren som sin glede,
til lovsang være rede,
og elske intet mer
enn når han Ånden sender
som tenner oss i brann,
skjønt kun ved nåden kan hans venner
bli trygge i sin kristenstand.»*

3. Arie sopran: Mein Gott, ich liebe dich (Min Gud, jeg elsker deg av hjertet)
Sopranen synger i sin arie ønsket om å ha en brennende kjærlighet til Gud.
Arien blir vakkert akkompagnert av to oboer.

*«Min Gud, jeg elsker deg av hjertet,
Mitt hele liv er fylt av deg.
Lær du meg dine bud å kjenne,
la min kjærlighet så brenne
at jeg for evig elsker deg.»*

4. Resitativ tenor: Gib mir dabei, mein Gott (Gi meg å bli, å Gud, som en samaritan)
Her knyttes det an til Jesu liknelse i dagens evangelium, om den barmhjertige samaritan.

*«Gi meg å bli, å Gud, som en samaritan,
så jeg kan elske dypt min neste
og se hans smerte an
og hjelpe til hans beste.
Hjelp at jeg ikke går forbi en stakkar
og i nøden ham forlater.
Gjør så jeg egoismen hater,
og ta meg dit hvor fryd en gang skal råde,
det er min bønn, og gi det alt av nåde.»*

5. Arie alt: Ach, es bleibt in meiner Liebe (Alt min kjærlighet kan vise)
Det synges i denne arie om hvordan vi kommer til kort i vår kjærlighet til Gud og mennesker.
Ja, det er umulig å elske Gud og mennesker som vi skal!
Arien ledsages av trompet.

*«Alt min kjærlighet kan vise
er kun ufullkommenhet
Vil jeg ofte Herren hylle
ved hans vilje å oppfylle,
har jeg ingen mulighet»*

6. Koral: Herr, durch den Glauben (Gud, bo ved troen i mitt sinn)

Altens arie om den ufullkomne kjærlighet, og om hvor umulig det er å elske Gud og mennesker i egen kraft, fører til bønnen i den avsluttende koral:

«*Gud, bo ved troen i mitt sinn, gi troen mot og styrke så den kan bære frukt....*»

Salmeforfatter er *David Denicke* (1603-1680).

«*Gud, bo ved troen i mitt sinn,
gi troen mot og styrke
så den kan bære frukt så fin
i daglig liv og yrke.
Gjør troen fast i kjærlighet,
og øv den i tålmodighet,
for nesten rett å tjene*»

NB! I denne innspillingen synges det et annet salmevers enn dette, men det går godt an å synges Dennickes salme på denne melodi. Så syng med på den norske tekst!

Melodien er den samme som i salmen "*Ak Gud, fra himlen se herved*" (Luther)

Ekstra

Kantate nr 33

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV33-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=GbwXyvlpcGw&t=520s>

Kantate nr 164

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV164-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=OihJNBdsT4o>

14. s e Trinitatis (15. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 78: Jesu, der du meine Seele (Jesus, du min kjære Frelser)

Tekst: Luk 17,11-17 *De ti spedalske blir renset*

Vi haster med svake, men ivrige føtter til deg!

Teksten i den første sang i kantaten lyder slik:

*«Jesus, du min kjære Frelser,
har ved din så bitre død
frelst meg ut av dødens mørke
og min tunge sjelenød,
ut av Satans klør meg revet
og din seier meg beskrevet
i ditt dyrebare ord,
vær nå du min borg på jord!»*

Evangelieteksten om helbredelsen av de ti spedalske får her en åndelig tolkning. Jesus har frelst oss fra det som er verre enn å være spedalsk. Han har *«frelst meg ut av dødens mørke»* og *«Satans klør»* ved *«sin bitre død»*.

Bach beskriver Jesu bitre død på korset ved kromatiske (halvtonetrinns-) bevegelser, både nedover og oppover i musikken, og understreker dermed det som er årsaken til vår frelse: Jesu død på korset. Koralmelodien synges i lange toner av sopranstemmen.

Like etter dette kommer responsen på det som ble sunget av koret, i en jublende duett mellom sopran og alt. Denne sang er en beskrivelse av de ti spedalske som *«haster med svake, men ivrige føtter»* mot Jesus. Det synges:

*«Vi haster med svake, men ivrige føtter,
å Jesus, å Mester, mot hjelpen hos deg!»*

Bach maler dette levende med sin musikk som illustrerer de spedalskes iver, hvordan de på tross av sine svake føtter, nærmest løper mot Jesus! (jfr cellostemmen)

De spedalske har hørt ryktet om Jesus, at han kan hjelpe, og de synger videre:

*«Du søker de syke, de svake og arme! Å hør,
ja hør hvordan vi roper til deg om hjelp!»*

De spedalske var svake, pga den fryktelige sykdom de var preget av, og samtidig ivrige etter å få komme nær Jesus, men de visste at de måtte holde seg på lang avstand fra ham pga sin sykdom, så de må derfor rope til ham: *«Jesus, Mester, forbarm deg over oss!»* Det synges:

«Hør hvordan vi roper til deg om hjelp!»

Det er en sprudlende, barnlig glede i denne duett, med full fortrosthing til ham som kan hjelpe og frelse! Det synges videre:

«Du søker de syke, de svake og arme». Ja, Jesus kom for å søke og frelse det som var fortapt!

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV78-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=nvszOlv2ffs>

Flere kommentarer:

Dette er en koralkantate. Av den tolv vers lange salmen av *Johann Rist's* (1607- 1667) er første og tolvte vers brukt som de er, i henholdsvis første og syvende sats i kantaten. Teksten i andre til sjette sats i kantaten er bearbeidelser av de andre vers i salmen.

1. Kor: Jesu, der du meine Seele (*Jesus, du min kjære Frelser*)

Koralfantasien innledes med et nydelig ritornell (musikk som stadig gjentas, «som vender tilbake»), med en kromatisk fallende bass, som vi gjenkjenner fra Bachs H-mollmesse i «Crucifixus» (korsfestet for oss).

En slik fallende kromatisk bass var velkjent i barokken til musikalsk beskrivelse av sorg og klage (jfr «Didos klage» i operaen «Dido og Aeneas» av Purcell, «When I am laid in earth») Korstemmene, alt, tenor og bass, tar del i disse fallende kromatiske bevegelsene (senere stigende). Sopranene synger koralmelodien i lange noteverdier.

Det fine ritornellet høres i løpet av korsatsen og helt tilslutt.

*«Jesus, du min kjære Frelser,
har ved din så bitre død
frelst meg ut av dødens mørke
og min tunge sjelenød,
ut av Satans klør meg revet
og din seier meg beskrevet
i ditt dyrebare ord,
vær nå du min borg på jord!»*

2. Duett sopran, alt: Wir eilen mit schwachen (*Vi haster med svake, men ivrige føtter*)

Denne lyse, jublende duett, med en nesten barnlige glede, skaper en tydelig kontrast til den mer alvorsfylte innledende korsatsen. Sopran og alt synger hver for seg, delvis i kanon og forener seg i parallelle stemmer.

Duetten har blitt meget populær. Den blir sunget meget ofte, løsrevet fra kantatens kontekst, i forskjellige arrangementer. Den er bl a arrangert for to trompeter.

Det er velgjørende å få høre den i sin rette sammenheng, som en jublende gledesfylt respons på Jesu frelse, som vi hører om i den innledende korsatsen, og som uttrykk for de spedalskes bønn om hjelp.

Hvordan de spedalske haster mot Jesus, beskrives av celloen, som sammen med orgelet akkompagnerer duetten.

*«Vi haster med svake, men ivrige føtter,
å Jesus, å Mester, mot hjelpen hos deg!
Du søker de syke, de svake og arme.
Akk, hør hvordan vi
nå hever vår stemme og ber at du støtter*

*og hjelper oss svake og
gir oss din varme!»*

3. Resitativ tenor: Ach! ich bin ein Kind der Sünden (*Akk, jeg er et barn av synden*)

*«Akk, jeg er et barn av synden,
akk, jeg synder gang på gang.
Og syndens sykdom som er i mitt indre,
forlater ikke meg min livsdag lang.
Min vilje søker kun det onde,
men ånden sier: akk,
hvem frir fra det vonde?
Men kjøtt og blod betvinge
og alt av godt frembringe,
går over min forstand og makt.
Vil jeg min synd stå frem og melde,
så er den mer enn jeg formår å telle.
Og derfor bærer jeg
min synd og brist
og mine sorger svære
som jeg ikke makter å bære,
og legger dem på deg, å Jesu Krist.
Tilregn ikke synden meg
som så dypt forarget deg!»*

4. Arie tenor: Dein Blut, so meine Schuld (*Ditt blod som stryker ut min skyld*)

Legg merke til den lange tone på «stehen» (står) når det synges om at Jesus står ved min side når Djevelen strider mot meg. Han forlater meg ikke, men blir hos meg!
Tenorens arie blir vakkert akkompagnert av en fløyte

*«Ditt blod som stryker ut min skyld,
tar fra mitt hjerte syndens byll
og gjør meg fri.
Om mørkets herre byr meg stride,
så står min Jesus ved min side
og gjør meg sterk og seierrik.»*

5. Resitativ bass: Die Wunden, Nägel (*De sår og nagler, kors og grav*)

Bassen minner i dette resitativ om Jesu bitre lidelse og død, der han ble fordømt i mitt sted.

*«De sår og nagler, kors og grav,
de slag man der min Frelser gav,
er nå for ham kun tegn til ære,
og kan for meg en kraftens kilde være.
Når dommen kommer med sin skrekk
og viser de fordømte vekk,
så blir den meg til lykke.*

*Meg kan ei sorg og pine undertrykke
når de av deg er kjent;
da du av kjærlighet til meg er tent,
så legger jeg meg ned for deg
og finner der min fred
Mitt hjerte her med urent indre
som ditt dyre blod kan lindre,
det som fløt på korset hist,
gir jeg deg, å Herre Krist.*

6. Arie bass: Nun, du wirst mein Gewissen (*Du vil mitt hjertes uro stille*)

Denne aries tekst er fylt av trosvissnet og glede, som gjenspeiler seg i Bachs musikk. Bassarien blir ledsaget av en obo, i en musikk som kan føre tankene hen på en solokonsert for obo og orkester!

*«Du vil mitt hjertes uro stille,
som engster seg for straff og død,
din trofasthet med ord så milde
meg trøsten din og håpet bød.
Den som vil troen øve,
kan ingen fiende noensinne
fra dine hender røve.»*

7. Koral: Herr, ich glaube (*Gud, jeg tror, å hjelp meg svake*)

Kantaten avsluttes med det siste vers av Johann Rist's salme, som Bach bygger denne kantaten på, sunget av koret i en enkel harmonisk stil.

*«Gud, jeg tror, å hjelp meg svake,
la meg ikke tynges ned.
Du kan gi meg kraft tilbake
når min synd gjør meg fortred.
I din godhet vil jeg hvile
til jeg glad skal se deg smile,
Herre, etter kamp og strid
i ditt hus til evig tid»*

Ekstra

Disse to kantatene er også for denne søndag!

Kantate nr 25

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV25-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=qPeMtMyk3TI>

Kantate nr17

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV17-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=7v0OlBiADJo>

15. s e Trinitatis (16. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 138: Warum betrübst du dich, mein Herz? (*Si, hvorfor sørger du, min sjel?*)

Tekst: Matt 6, 24-34 *Vær ikke bekymret for morgendagen*

Vær ikke bekymret

«*Vær ikke bekymret for morgendagen*». Sånn lyder det i evangelieteksten denne søndagen. Søndagens kantate handler om å ikke være bekymret, men å fortrøste seg på Herren. De fire første solosanger, sunget av henholdsvis alt, bass og sopran, og igjen alt, gir uttrykk for stor nød og sorg. Ja, nøden, sorgen og bekymringen er så stor at man ønsker seg døden, man klarer ikke sitt arbeid og man klager: «*Hvorfor hjelper Gud meg ikke, når han hjelper himmelens fugler?*»

Etter hver sang som solistene synger, har koret trøstende og oppmuntrende ord: «*Din Fader og din Herre Gud, han hjelper deg av nøden ut.*» Stol du på ham! Om han dryger med å hjelpe, så vil han hjelpe, og han hjelper i den rette tid.

Når koret synger disse trøstende ord, så er det som om den kristne menighet trøster de bekymrede i menigheten med Guds ord. Og trøsten går også inn hos den prøvede sjel! Guds ord vekker tro og tillit, og ikke minst tålmodighet, hos de bedrøvede.

De tre solister synger alle etterhvert om den trøst de har fått. En av dem sier:

«*Å, gode trøst!*

Når Gud ei vil forlate

og ei forsømme meg,

så kan jeg rolig med

tålmodighet meg fatte»

At det er Guds ord som gir trøsten, sies i det avsluttende salmevers, i den norske oversettelse:

«*Du som min Gud og Fader er,*

forlater ei ditt barn så kjær,

du faderhjerte mildt!

Jeg er en stakkars klump av jord,

min ene trøst er Herrens ord»

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV138-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=tskAMMANFQQ&t=33s>

Flere kommentarer:

Dette er en koralkantate med tilknytning til dagens evangelium om ikke å være bekymret, men fortrøste seg på Herren. Salmen kantaten bygger på er «*Warum betrübst du dich, mein Herz?*» (Si, hvorfor sørger du, min sjel?) av *Hans Sachs* (1494-1576).

1. Kor: Warum betrübst du dich (Si, hvorfor sørger du, min sjel?)

Bach gjør i denne kantaten bruk av såkalt koral-tropering, dvs han lager en utvidelse av teksten midt inne i et salmevers, i form av et resitativ.

Således synger koret kun de tre første linjer av salmens første vers, som så blir avbrutt av et innskudd (en trope) av altsolisten. Koret synger så de to siste linjer av verset. (Se den kursiverte rekst i tekstlinken).

Etter en innledning av strykerne, hører vi en obo spille begynnelsen av koralen samtidig med at en annen obo har en fallende kromatiske bevegelse i sin stemme, et velkjent «smertemotiv» hos Bach. En tenorsolist synger så første tekstlinje i salmen, men ikke salmens melodi. Den kommer først i koret like etter.

Slik fortsetter det på samme måte, oboen spiller neste koralstrofe, tenoren synger teksten på sin egen melodi. Deretter synger koret teksten på koralmelodien.

Merk den fallende kromatiske bevegelse i tenorstemmen på «*trägest Schmerz*» (bærer smerte).

En altsolist bryter så inn med sitt innskudd, og gir uttrykk for sin nød og sorg som er så stor at man ønsker seg døden.

Koret synger så de to siste linjer i salmeverset, til hjelp for den nødstedte sjel:

Tenorsolist og kor:

*Si, hvorfor sørger du, min sjel,
bekymrer deg med smerte selv
for jordisk gode kun?*

Alt:

*«Akk, jeg er arm,
meg trykker tunge sorgen.
Fra aften og til morgen
jeg plages av min nød.
Min Gud, forbarm!
Hvem kan meg enn forløse
fra denne onde, bøse
og arge jord?
Å, hvilken sorg og armod stor!*

Jeg ønsker dødens bud!»

Kor:

*«Fortrøst deg kun i Herren Gud
han som har skapt deg til sin brud.»*

2. Resitativ bass: Ich bin veracht' (Jeg er fortapt)

*«Jeg er fortapt,
min Gud har fylt med smerte
på vredens dag min tunge vei,
slik ulykke å bære
er meg for svær;
man skjenker meg for vin og glede
den bitre kalk av tårer her.
Jeg kan ei skjøtte mer
mitt kall med ære,
når sukk er all min føde
og tårer kun min drikke er.»*

3. Koral + resitativ: Er kann und will dich lassen nicht (Han kan og vil deg svike ei)

Koret synger trøstende de tre første linjer i det andre vers av salmen.

Kor:

*«Han kan og vil deg svike ei,
han vet jo vel hva fattes deg,
himmel og jord er hans»*

Deretter får vi et innskudd av sopransolisten, som bryter ut: «Men hvordan?» Og spør: «Når Gud sørger for himlens fugler, hvorfor da ikke for meg?»

Sopran:

*«Men se! (eg. Men hvordan?)
Gud sørger visstnok for sin flokk,
og himlens fugler gir han spise,
han metter selv de unge ravner,
kun meg, kun meg vil han ei vise
om han sitt barn
med daglig føde gavner.
Hvor er der én som
kommer til min redning snart?»*

Koret synger de to siste linjer i dette verset

Kor:

*«Din Fader og din Herre Gud,
han hjelper deg av nøden ut»*

Så er det altens tur, som klager (for annen gang) og synger om å føle seg forlatt av Gud, og ikke lenger elsket av ham.

Alt:

*«Jeg er forlatt,
det syns
som selv min gode Gud
vil legge meg for hat,
han har dog alltid villet meg så vel.
Men sorgen, akk, skal den atter hver en morgen
og hver en dag igjen bli ny?
Jeg klager gang på gang
min armods klagesang,
hvem vil meg hjelp
i all min kummer by?»*

Koret gjentar trøstende:

Kor:

*«Din Fader og din Herre Gud,
han hjelper deg av nøden ut»*

4. Resitativ tenor: Ach süßer Trost! (Å, gode trøst!)

Her skjer vendepunktet. Den gode salme som koret har sunget har skapt tro, tillit og fortrøstning. Tenoren synger:

*«Å, gode trøst!
Når Gud ei vil forlate
og ei forsømme meg,
så kan jeg rolig med
tålmodighet meg fatte.
Om verden alltid vil meg hate,
så kaster jeg all sorgen
med glede på min Gud,
får jeg ei hjelp i dag,
så hjelper han i morgen.
Nå legger jeg tilfreds
bekymringer til side
og vil ei mer enn det
til trøst og glede vite.»*

5. Arie bass: Auf Gott steht meine Zuversicht (Til Gud står all min tillit)

Etter de forløsende ord i tenorens resitativ bryter bassolisten – uten opphold! - ut i denne herlige, trosvisse arie!

Legg merke til hvordan Bach gjentar setningen «Til Gud står all min tillit» flere ganger og fremhever ord som «råde» (walten) med lange melismer. Dermed blir en slik arie ikke bare vakker musikk, men hos Bach blir det et middel til å prente disse gode og viktige ord inn i våre hjerter!

*«Til Gud står all min tillit nå,
og troen lar ham råde.
Nå kan ei sorgen mere nage,
ei heller armod kan meg plage.
Selv midt i aller største lede
er han min Fader og min glede,
gir meg underfullt sin nåde»*

6. Resitativ alt: Ei nun! (Se nå)

Altsolisten oppsummerer det hele, og følger opp med et kort resitativ:

*«Se nå, nå vil jeg rett slå meg til ro.
Og sorgen gir jeg
freidig avskjedsbrevet.
Nå kan jeg som i himlen leve»*

7. Koral: Weil du mein Gott und Vater bist (Du som min Gud og Fader er)

Kantaten avsluttes med at koret synger det tredje vers i Hans Sachs' salme.

*«Du som min Gud og Fader er,
forlater ei ditt barn så kjær,
du faderhjerte mildt!
Jeg er en stakkars klump av jord,
min ene trøst er Herrens ord»*

Ekstra

Kantate nr 51

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV51-Nor1.htm>

Musikk !

https://www.youtube.com/watch?v=mM9lpVIC_JQ

Kantate nr 100

Tekst

https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV100-Nor1.htm#google_vignette

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=0oS4clt71dU&t=324s>

16. s e Trinitatis (17. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 95: Christus, der ist mein Leben (For meg er Kristus livet)

Tekst: Luk 7,11-17 *Jesus oppvekker enkens sønn i Nain*

Slå aller siste klokkeslag!

*«Akk, kom gjerne snart, avskjedstide,
slå aller siste klokkeslag!»*

Dette synges det i en av sangene i denne kantaten.

Den kristne behøver ikke å frykte døden. Døden er en søvn. Vi skal stå opp fra graven som Jesus stod opp. Jesus skal kalle oss ut av graven som han kalte Lazarus ut av graven. Vi skal en dag våkne av søvnen. Gud skal gjenskape oss av jordens støv like så visst som han skapte Adam av jordens støv.

Alle de fire kantater av Bach for denne søndag handler om dødslengsel. Dette er ikke noe som preger vår tid i en så sterk grad som på Bachs tid. I en av Bachs mest kjente sanger fra «Geistliches Lieder» lyder det: «*Kom søte død, kom salige ro*» (Komm, süßer Tod, komm selge Ruh).

Kan en kristen ha dødslengsel? Ja, fordi dødslengsel er det samme som himmellengsel. Han ser frem til å forlate denne verden, som er en jammerdal, og få være der Jesus er, i den himmelske salighet. Som det står i et av salmeversene i kantaten:

*«Hos Gud er godt å være,
til ham står mitt begjær»*

Derfor kan tenoren synge i sin arie, mens strykerne i orkesteret imiterer små klokker, eller tikkingen av et ur.

*«Akk, kom gjerne snart, avskjedstide,
slå aller siste klokkeslag!»*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV95-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=0WUSemIAVII>

Flere kommentarer

I dagens kantate, som er en koralkantate, gjør Bach bruk av fire forskjellige salmer som alle handler om døden, men også om de dødes oppstandelse.

Alle fire salmevers som brukes er fylt av glede, og Bach understreker gleden gjennom sin musikk.

1. Kor, koral: Christus, der ist mein Leben (For meg er Kristus livet)

Her synges første vers av salmen «*Christus, der ist mein Leben*» (For meg er Kristus livet), jfr Fil 1, 21: «*For meg er livet Kristus og døden en vinning*»

Tekstforfatteren er ukjent. Melodien er av *Melchior Vulpius* (1570-1615).

På dansk heter salmen «*Min død er mig til gode*».

Merk at melodien lyder noe annerledes enn vi er vant med. Bla synges den i 3/4-takt og ikke 4/4-takt som vi gjør.

Bach bruker et glad, nesten lystig, akkompagnement i orkesteret. Dermed understrekes gleden i teksten.

Bach illustrerer døden på ordet «død» (Sterben) i andre linje. Han lar stemme etter stemme i koret komme inn med en lang tone på dette ordet. Tilslutt dannes en krass, dissonerende akkord, som uttrykk for dødens bitterhet. Men gleden er straks tilbake igjen i musikken!

Kor:

*«For meg er Kristus livet
min død en vinning er.
Ham er min sjel hengivet,
med fryd vi møtes der»*

Etter at koret har sunget det første vers av salmen, synger en tenor, som overgang til neste salme:

Tenor:

*«Med glede,
ja med hjertens lyst
tar jeg farvel her nede.
Og heter det i dag: Til dyst,
så er jeg villig og beredt,
den stakkars kropp med sine slitte lemmer,
et plagg til døden stedt.
til jordens gjemmer,
dens mørke skjød å bringe.
Min gravferdssang er alltid klar;
akk, om jeg i dag alt kunne synge»*

Deretter synger koret første vers av salmen «*Med fred og glede går jeg bort*» av Martin Luther. Salmen introduseres av horn, ledsaget av trompet og to oboer. Her merkes også det gledefylte i akkompagnementet. Salmen ble meget brukt i begravelser, og den bygger på Simons lovsang i Luk 2, «*Herre, nå lar du din tjener fare herfra i fred, slik som du har lovet. For mine øyne har sett din frelse*»

Kor:

*«Med fred og glede går jeg bort,
som Herren ville.
Mitt hjerte slår ved dødens port
jevnt og stille,*

*for Guds løfte står ved makt:
en slummer er den siste akt.»*

2. Resitativ sopran: Nun, falsche Welt! (Nå, falske jord!)

Her er dødslengselen tydelig. Man vil helst forlate denne onde verden. Det synges:

*«Nå har jeg intet felles mer med deg;
mitt bo er alt gjort opp,
jeg bedre hviler meg,
enn da jeg var hos deg,
i Babel måtte sukke
den sure vellyst måtte slukke,
da der i verdens gledespark
kun Satans epler var å plukke.
Nei, nei, nå kan jeg
med tilfredshet bare sukke»*

3. Koral: Valet will ich dir geben (Farvel vil jeg deg byde)

Sopranens resitativet fører direkte over i et salmevers, sunget av sopran. Verset er fra den tredje salme i kantaten, og er skrevet av *Melchior Therschner* (1562 - 1627).

Salmeverset synges langsomt i 3/4-takt isteden for 4/4-takt som vi er vant med, og ledsages vakkert av obo. Melodien kjenner vi igjen fra salmen «Hvorledes skal jeg møte» eller «Er Gud for meg så trede».

*«Farvel vil jeg deg byde,
du arge, falske jord,
det liv du kunne yde
ble meg til byrde stor.
Hos Gud er godt å være,
til ham står mitt begjær,
han vil gi lønn og ære
til dem ham tjener her»*

4. Resitativ tenor: Ach könnte mir doch bald (Å, kunne snart dog dette gode skje)

Tenoren synger så et resitativ «Å, kunne snart dog dette gode skje»
Dødslengselen er tydelig.

*«Å, kunne snart dog dette gode skje
at jeg min død,
en slutt på all min nød,
i mine lemmer kunne se!
Jeg lengter sårt,
jeg daglig vil mot graven helle,
og hver en time mot den telle»*

5. Arie tenor: Ach, schlage doch bald (Akk, kom gjerne snart, avskjedstime)

Dette er en forunderlig arie. Som en kommentator skriver: «Det er et mesterverk i musikalsk kreativitet».

To oboer spiller et ritornell (musikk som stadig gjentas, eller «vender tilbake», som ordet betyr), mens strykerne spiller pizzicato, plukker på strengene, for å imiterer små klokker (eller tikkingen av et ur)

*«Akk, kom gjerne snart, avskjedstime,
slå aller siste klokkeslag!
Kom, kom, jeg rekker mine hender,
til deg som all min plage ender,
du etterlengtede avskjedsdag!»*

6. Resitativ bass: Denn ich weiss dies (Jeg vet så vel)

Her får vi svar på hvorfor dødslengselen kan være så sterk. Fra graven har vi, som det synges: «adgang til min Far». Døden er kun en søvn, som vi skal våkne opp fra en gang. Skulle vi være i tvil om at Jesus virkelig kan finne meg blant de utallige av hensovede legemer når han kommer tilbake, så synges det trosvisst, at han som er den gode hyrde som leter opp det villfarne får, også skal søke og finne meg på oppstandelsens dag!

*«Jeg vet så vel
og tror det ganske visst
at jeg fra gravens fengsel
har adgang til min Far
som stiller all min lengsel.
Min død er kun en søvn
hvor da min kropp,
som her er frelst fra sorg og jammer,
får sovekammer.
Om hyrden søker sitt forlorne får,
skulle ei Jesus søke meg og finne?
Vi er hans hjord, og jeg i flokken går!
Så kan jeg tro så glad i sinnet
at min oppstandelse
en vakker dag skal rinne»*

7. Koral: Weil du vom Tod erstanden bist (Da du fra graven er stått opp)

I den avsluttende koral synges det, i enkel førstestemmig stil, om oppstandelsen. Som Jesus sto opp, skal også vi stå opp! Det er Guds ord som gir meg visshet om dette.

Dette er den fjerde salme som brukes i kantaten.

Teksten er av *Nikolaus Herman* (1480-1561). Melodien er muligens også av ham.

*«Da du fra graven er stått opp,
skal jeg i grav ei blive.
ditt ord gir løfte for min kropp
all frykt kan du fordrive.
For hvor du er, der kommer jeg,*

*og skal for evig bli hos deg;
så går jeg dit med glede»*

Ekstra

Disse kantater er også for denne søndag!

Kantate nr 161

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV161-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=7LPNYjjCXeY>

Kantate nr 8

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV8-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=Hfkq-S7Vis8>

Kantate nr 27

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV27-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=Ocm2z3BVkic>

17. søndag e. Trinitatis (18 s i treenighetstiden)

Kantate nr 148: Bringet dem Herrn Ehre seines Namens (Gi Herren den ære hans navn skal ha)

Tekst: Luk 14,1-11 *Helbredelse på sabbaten*

En dag i dine forgårder

«En dag i dine forgårder er bedre en ellers tusen», står det i Salme 84,10. Søndagens kantate handler om gudstjenesten, der vi samles for å lovprise og ære Herrens navn. «*Gi Herren den ære hans navn skal ha, tilbe Herren i hellig skrud*» (Sl 29, 2), synger koret i den første sang.

I gudstjenesten leder vår gode Hyrde oss til «*de grønne enge*» og «*det stille vann*» (Sl 23). I gudstjenesten blir vi mett av de rike gaver fra Herrens bord. Vi får evangeliets trøst, og vi får del i Kristi legeme og blod i nattverden, til syndenes forlatelse. Vi lengter og stunder etter Herrens godhet og hans nærhet. Dette får vi oppleve i gudstjenesten. Der vil han møte oss. Flere av sangene i kantaten handler om lengselen etter å få møte Herren i gudstjenesten. I en solosang synges det: «*Jeg haster med øret for Ordet å høre, og søker med jubel det hellige hus*». I en annen heter det: «*Som en hjort skriker etter rinnende bekker, slik skriker min sjel etter deg, Gud*» (Sl 42,2).

Vår gudstjeneste her på jorden skal avløses av den himmelske gudstjeneste. Det synges det om i tenorens resitativ. Han synger: «*La meg i evighet i himlens herlighet, min kjære Gud, med deg den store sabbat engang holde*».

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV148-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=p1Cg6e6B_QY

Flere kommentarer

Alle tekstene i kantaten unntatt sitatene fra Sl 29 og Sl 42, samt det avsluttende salmevers er skrevet av *Christian Friedrich Henrici (Picander)*, en tekstforfatter Bach brukte mye, bla i Matteuspassjonen.

1. Kor: Bringet dem Herrn (Gi Herren den ære hans navn skal ha)

Dette er en praktfull korsats. En trompet er med til å gi musikken den spesielle glans og prakt. På teksten «*tilbe Herren i hellig skrud*» hører vi ansatsen til en fuge, der trompetstemmen også er med.

Teksten er fra Sl 29.

*«Gi Herren den ære hans navn skal ha,
tilbe Herren i hellig skrud»*

2. Arie tenor: Ich eile (Jeg haster)

Iveren etter og gleden ved å komme til gudstjeneste høres både i fiolinstemmens hurtige løp og sprudlende spill og i tenorens sang. Grunnen til denne glede er at man får komme sammen og prise Herren i hans hellige hus!

*«Jeg haster med øret
for Ordet å høre
og søker med jubel det hellige hus.*

*Her høres det klanger
av jublende sanger,
den Høyeste prises av tonenes brus»*

3. Resitativ alt: So, wie der Hirsch (Så, som en hjort)

Så følger et stille og inderlig resitativ. Det siteres først et vers fra Sl 42, «*Som en hjort skriker etter rinnende bekker...*»

Det synges videre om Herrens skjønne gudstjeneste. Som jødene kom til synagogen hver sabbat, samles de kristne i kirken hver søndag, til lovprisning av Herren for all den nåde og godhet han har gitt oss i sin Sønn Jesus Kristus.

*«Så som en hjort vil skrike etter vann,
så skriker jeg til deg.
Min fred og ro har jeg,
o Herre, kun i deg.
Hvor hellig og hvor kjær
o Herre, din sabbat er!
Da priser jeg din makt
|i de rettferdiges forsamling.
Å, kunne mørkets barn gi akt,
dens herlighet betenke!
Da bor Gud selv i meg»*

4. Arie alt: Mund und Herze (Munn og hjerte)

En aldeles herlig arie, nydelig ledsaget av to oboer. Det synges om at man i gudstjenesten vil prise Gud med sin munn, og tro Guds livgivende ord med sitt hjerte.

*«Munn og hjerte står deg åpen,
Herre, kom og senk deg inn!
Jeg i deg og du i meg;
Tro og lengsel, håp ved dåpen
gir meg fred i sjel og sinn.»*

5. Resitativ tenor: Bleib auch, mein Gott (Bli òg, min Gud, i meg)

Siste del av dette resitativet handler om lengselen etter «*den store sabbat*», dvs den himmelske gudstjeneste.

*«Bli òg, min Gud, i meg,
gi meg din Ånd i dag,
så etter Ordet jeg kan gjøre
og en rettferdig vandel føre
som er til ditt behag
La meg i evighet
i himlens herlighet,
min kjære Gud, med deg
den store sabbat engang holde»*

6. Koral: Amen zu aller Stund (*Amen hver tid og stund*)

Koret avslutter kantaten med en salme av *Johann Heerman* (1585-1647). Salmen er en lovprisning til Gud fordi han vil lede oss ved sin nåde, så vi kan prise hans navn i all evighet i den himmelske gudstjeneste.

*«Amen hver tid og stund,
fra dypest hjertegrunn!
Du vil oss nådig lede,
O Krist, hver stund her nede
så vi ditt navn kan sammen
for evig prise. Amen»*

NB. I denne innspillingen synges en annen tekst i den avsluttende koral!

Ekstra

Disse to kantatene er også for denne søndag!

Kantate nr 114

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV114-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=KXi-K8ef2CA&t=47s>

Kantate nr 47

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV47-Nor1.htm>

Musikk, fra 13:00

<https://www.youtube.com/watch?v=SuD-PZa5IqU&t=24s>

Kantate nr 169: Gott soll allein mein Herze haben (Kun Gud skal nå mitt hjerte eie)

18. s e trin (19. s i Treenighetstiden)

Tekst: Matt 22, 34-46 *Det største bud i loven*

og

Kantate nr 130 og nr 19

Mikkelsmess – St Mikael og alle englers dag

Tekst: Matt 18,1-11 *Himmelriket og de små*

Se tekst og musikk sist i mailen!

«Kun Gud skal nå mitt hjerte eie»

I kollektbønnen for 18. s e trin sies det: «*Din vilje kjenner vi, men vi er så svake at vi ikke kan oppfylle den; kjød og blod er oss for sterke*».

Evangelieteksten forteller oss hva som er det største bud i loven: «*Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av hele ditt sinn*». Og: «*Du skal elske din neste som deg selv*».

Kan vi oppfylle dette budet? Eller er det heller sånn som Paulus sier i Romerbrevet at dette er noe som er umulig for oss? Han sier at vi ikke er «*Guds lov lydig, og kan heller ikke være det*» (Rom 8, 7). Det er noe som er umulig for oss, slik som vi er etter vår natur. Om vi prøver å bli rettferdige for Gud med lovens hjelp, så sier Romerbrevet at Guds lov er maktesløs på grunn av vårt kjød (Rom 8, 3).

Fordi vi ikke kan oppfylle Guds lov sånn som Gud krever av oss, «*vi er så svake at vi ikke kan oppfylle den*», så måtte Gud sende sin egen Sønn som skulle oppfylle den hellige lov for oss. Han kom som den annen Adam og oppfylte Guds hellige lov, noe intet menneske etter Adams fall kan oppfylle, og han gir denne lovoppfyllelse til oss. Dermed står du og jeg rettferdige for Gud, ikke på grunn av en rettferdighet som vi har i oss selv, men ene og alene på grunn av Kristi rettferdighet.

Takknemligheten og gleden over dette, av at vi får eie Kristi rettferdighet og syndenes forlatelse i Ham, er hovedtemaet i søndagens kantate.

Det synges, etter en sprudlende og jublende musikk for orgel og strykere:

*«Kun Gud skal nå mitt hjerte eie,
i ham jeg har min største skatt»*

Om Guds kjærlighet til oss i Jesus Kristus synges det:

*"Den gir deg ro,
og sinnet lykkens bris,
et sjelens paradys.
Den driver Satan bort
og åpner himlens port"*

Kantaten ånder av fryd og glede, og ønske om å følge Gud på hans veier, og elske ham og vår neste. Grunnen til dette er hva Gud har gjort for oss i Kristus Jesus. Han er kilden til alt godt som skjer i oss. Som det synges:

«Men kilden er Gud selv»

Alt godt som skjer i oss og gjennom oss, som tror på Jesus, kommer fra Ham.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV169-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=urh1YM1LSmk&t=41s>

Flere kommentarer:

Kantaten for 18. s e trin er en solokantate for altsolist . Den innledes med en «Sinfonia», med orgel som soloinstrument. Sats 2 - 6 består av en arioso (en mellomting mellom arie og

resitativ), to arier og to resitativer, med tekster av *Christoph Birkman* (1703-1771). Birkman var elev av Bach, senere teolog og prest. Sats 7 er et vers fra en salme av *Martin Luther*.

1. Sinfonia

Det er en sprudlende glede i denne musikken, som er for orgel og orkester. Dette er «gjenbruksmusikk» idet samme musikk også finnes som 1. sats i Bachs konsert for cembalo og strykere i E-dur.

Sinfoniaen er en god «oppladning» for det som synges så glad og frimodig av solisten i den følgende sats.

2. Arioso: Gott soll allein mein Herze haben (Kun Gud skal nå mitt hjerte eie)

*«Kun Gud skal nå mitt hjerte eie,
men verden prøver seg,
som skatter smusset sitt så høyt,
å vise vennlighet mot meg,
den vil så gjerne at
jeg har den som min kjære skatt.
Men nei, kun Gud skal nå mitt hjerte eie.
I ham har jeg min største skatt.
Vi ser da her
på jorden fjernt og nær
en liten strøm av glede, fred
som fra den Høyes goder flyter.
Men kilden er Gud selv,
hans nådestrøm vi nyter,
hvor alltid jeg fra dette sted
kan hente næring og god pleie:
Kun Gud skal nå mitt hjerte eie»*

3. Arie: Gott soll allein mein Herze haben (Kun Gud skal nå mitt hjerte eie)

Det synges om hvordan Gud er hos oss med sin kjærlyghet i vår nød og trengsel. Akkompagnert av sprudlende orgelspill!

*«Kun Gud skal nå mitt hjerte eie,
i ham har jeg min største skatt»
«I trengselens tid han elsker meg
og vil i himmelen hos seg
gi meg sin kjærlyghet og pleie»*

4. Resitativ: Was ist die Liebe Gottes? (Hva gir Guds kjærlyghet?)

*«Hva gir Guds kjærlyghet?
Den gir deg ro,
og sinnet lykkens bris,
et sjelens paradys.*

*Den driver Satan bort
og åpner himlens port,
den vogn Elias kåret,
hvorved vi skal av kjærlighet
til Abrahams fang bli bære»*

5. Arie: Stirb in mir (Dø i meg)

Gleden over Guds kjærlighet til oss i Kristus fører til avsky for alt det onde som frister oss i denne verden.

Det vakre og inderlige akkompagnementet i strykerne i denne satsen er også «gjenbruksmusikk». Det er samme musikk som 2. sats i ovennevnte cembalokonsert. Vi merker også likheten mellom strykernes musikk og altarien «Forbarm deg min Gud» (Erbarme dich mein Gott) fra Matteuspasjonen av Bach. Denne arie synges like etter at det fortelles at Peter gråt bittert over sin fornektelse av Jesus.

*«Dø i meg,
jord med all din lyst og glede,
så mitt bryst
hele tiden på min vei,
øver kjærlighet her nede.
Dø i meg,
hovmod, rikdom, øyenslyst,
som kan meg så lett forlede»*

6. Resitativ alt: Doch meint es auch dabei (Bli kjærligheten tro)

I tilknytning til dagens evangelietekst, som inneholder det doble kjærlighetsbudet, synges det:

*«Bli kjærligheten tro
og vær mot nesten god!
Det står jo skrevet slik i Skriften,
at du skal elske Gud og nesten»*

7. Koral: Du süsse Liebe (Du søte kjærlighet)

Det avsluttende salmeverset synges av et kor.

De synger tredje vers av Luthers salme, «*Nu bede vi den helligånd*» fra 1524.

*«Du kjærlighet, skjenk oss den gunst
at vi lærer kjærlighetens kunst,
så vi lever sammen til felles beste
og av vårt hjerte elsker vår neste.
Kyrie eleis»*

Ekstra

Det finnes en kantate til for 18. s e trin

Kantate nr 96

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV96-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=v2wigx_NyZY&t=512s

Tillegg

Mikkelsmess

Noen kirker feirer denne søndag Mikkelsmess. Jeg vedlegger derfor to kantater som Bach har skrevet for denne dagen.

Mikkelsmess 29. september, er feiringen av erkeengelen Mikael, og alle englene. Dagen er en stor festdag i kirkeåret.

Kantate nr 130

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV130-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=CYW8DW4vTV8>

Kantate nr 19

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV19-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=ggPuYK2EPZI>

19. s e trin (20. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 56: Ich will den Kreuzstab gerne trage (Jeg vil gjerne bære korset)

Tekst: Mark 2,1-12, *Helbredelsen av den lamme i Kapernaum*

Jeg vil gjerne bære korset

«Jeg vil gjerne bære korset», synges det i den første sang i søndagens kantate. Det er vel liten tvil om at den lamme mannen vi hører om søndagens evangelietekst bar på et kors. Nå ble han helbredet for sin sykdom, men dette er ikke noe som skjer for alle. Noen må bære et sånt tungt kors hele livet. Alle kristne vil møte kors og trengsel i sitt liv. Noen får større, andre mindre kors å bære. I alle tilfelle skal vi vite at vårt kors «kommer fra Guds kjære hånd», som det synges i kantaten, og at «*alle ting tjener dem til gode som elsker Gud*» (Rom 8,28). Korset som vi får å bære, er Guds nådige ledelse av oss. Han vet hva vi har bruk for. Få av oss ønsker å ha et kors å bære på, men dersom vi - ved Guds nåde – får se dypere inn i hvorfor Gud legger tunge ting på oss, så kan vi lære oss å takke for det, selv om vi må si med Hebreerne 12,11 at «*all tukt synes vel, mens den står på, ikke å være til glede, men sorg*». Men Guds ord lærer oss at slik tukt, kors og trengsel er til gagn for oss. Noen må bære et kors hele livet, men de vet at når man forlater dette livet, går man inn til herligheten, hvor det ikke er nød og sorg og ingen tåre. Det synges det om i siste solosang: «*Endelig, endelig skal mitt åk måtte vike fra min skulder*», og koret istemmer til slutt:

*«Kom, min død, du søvnens broder,
kom til meg og still mitt savn,
led meg inn til himlens goder,
før meg snart i sikker havn!»*

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV56-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=CdAg7Hp7rX8>

Flere kommentarer:

Dette er en solokantate, for bass. Koret deltar i den avsluttende koral.

Tekstforfatter er *Christoph Birkmann* (se forrige søndags kantate). Det avsluttende salmevers (koralen) er av *Johann Franck* (1616-1677).

1. Arie: Ich will den Kreuzstab gerne tragen (Jeg vil gjerne bære korset)

Merk «korsbeskrivelsen» i musikken, med kronglete melodibevegelse og dissonerende akkorder.

*«Jeg vil mitt korstre gjerne bære,
det kommer fra Guds kjære hånd,
det fører meg fra plager svære*

*til Gud i løftets lyse land.
Da legger for alltid jeg sorger i grav
da tørker min Frelser meg tårene av»*

2. Resitativ: Mein Wandel auf der Welt (Min vandring her på jord)

I parallelteksten til evangelieteksten, Matt 9,1-8, som egentlig er den tekst man brukte på Bachs tid, heter det om Jesus at *«han gikk ut i båten, satte over sjøen og kom til sin egen by»*. Det har nok inspirert tekstforfatteren til å skrive teksten i dette resitativet.

Vårt liv her i verden beskrives som en seilas. Bach beskriver havets bølgene i cellostemmen. Bølgebevegelsen i cello pågår helt til teksten forteller at man er kommet frem til bredden på den anden side. Da opphører den plutselig, og det synges: *«Så går jeg ut av skipet i min by, som er Himmelriket»* (So tret ich aus dem Schiff in meine Stadt, die ist das Himmelreich). Livets besværligheter er over. De ustanselige bølgene som er symbol på denne verdens trengsler, tar slutt. Og man kan nærmest se for seg hvordan man entrer leideren med lette trinn i den melodiske oppgang når det synges: *«So tret ich aus dem Schiff»* (Så går jeg ut av skipet)!

Andre tydelige musikalske illustrasjoner av teksten har vi bla på *«Tod»* (død) og *«Anker»* (anker) med bruk av dype toner, og ikke minst i den fallende melodiske bevegelse, hvor Gud sier: *«Ich bin bei dir!»* (Jeg er hos deg). Den fallende bevegelse i melodien får en til å tenke på at Gud bøyer seg ned til oss med sin trøst!

Den siste musikalske illustrasjon jeg vil peke på i dette resitativ er den akkord Bach bruker på ordet *«die Frommen»*, (de fromme, eller de hellige). Ordet «hellig» betyr utskilt, og Bach tydeliggjør dette ved å bruke en akkord som nettopp skiller seg ut fra de andre akkordene. I musikkens fagspråk kalles dette «den neapolitanske akkord».

*«Min vandring her på jord
er som en sjøfart lang;
hvor trengsel, kors og nød
er bølger som meg stadig dekker,
og dødens trussel som forskrekker.
Mitt anker som jeg har ombord
er Guds barmhjertighet,
den gir mitt hjerte glede, fred.
Han roper slik til meg: jeg er hos deg,
vil aldri deg forlate eller svike,
når bølgetrusselen må vike,
og jeg får ly,
forlater jeg mitt skip i en ny by,
som er mitt himmelrik,
hvor jeg med alle fromme
fra nød og trengsel snart skal komme»*

3. Arie: Endlich, endlich wird mein Joch (Endelig, endelig skal mitt åk måtte vike fra min skulder)

Når vi kommer frem til «det himmelske Jerusalem» er alle våre sorger og plager forbi.

Lengselen etter og håpet om at det snart skal skje, synges det om i denne arie.

En obo spiller en sprudlende og dansende duett sammen med sangstemmen i glede over at en dag er all trengsel endelig over!

*«Endelig, endelig skal mitt åk
måtte vike fra min skulder.
Da får jeg Herrens kraft igjen,
da får jeg ørnens vingespenn,
da farer jeg fra denne verden,
foruten å bli matt på ferden.
å, om det i dag fikk skje!»*

4. Resitativ: Ich stehe fertig und bereit (Jeg står her ferdig og beredt)

I dette resitativet er vi tilbake til seilas-motivet fra 2. sats. Man lengter etter «fredens havn». Det er tydelig at Bach og tekstforfatteren, Christoph Birkmann, var opptatt av at trengslene en gang skulle ta slutt ved døden. Resitativet avslutter med samme tekst som avslutningen i arien i 1. sats: *«Da legger jeg alltid jeg sorger i grav, da tørker min Frelser meg tårene av»*

*«Hvor herlig det skal skje
når fredens havn jeg engang skal få se».
«Da legger jeg sorgene evig i grav
da tørker min Frelser meg tårene av».*
Teksten lyder i sin helhet:
*«Jeg står her ferdig og beredt
til arven og min salighet.
I lengsel jeg forventer
at Jesu hender snart meg henter.
Hvor herlig det skal skje
når fredens havn jeg engang skal få se.
Da legger jeg sorgene evig i grav
da tørker min Frelser meg tårene av»*

5. Koral: Komm, o Tod, du Schlafes Bruder (Kom, min død, du søvnens broder)

Tanken på at døden gjør en ende på alle våre trengsler, fører til dette avsluttende salmevers av Johann Franck fra 1653, sunget av kor:

*«Kom, min død, du søvnens broder,
kom til meg og still mitt savn,
led meg inn til himlens goder,
før meg snart i sikker havn!»*

Ekstra

Denne kantate er også for denne søndagen!

Kantate nr 48

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV48-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=vmjawTILmJs>

Reformasjonsdagen, 31. oktober

Kantate nr 80: Ein feste Burg ist unser Gott (Vår Gud han er så fast en borg)

Reformasjonsdagen

Tekst: Åp 14,6-8 *Og jeg så enda en engel*

Engelen med det evige evangelium

Denne tekst fra Johannes' Åpenbaring har alltid vært en viktig tekst på Reformasjonsdagen. Den lutherske tradisjon om at «*engelen med det evige evangelium*» var en profeti om Martin Luther selv og Reformasjonen sto sterkt på Bachs tid.

Luther brakte frem igjen i lyset, det som hadde vært fortidd i lang tid under pavedømmet: Rettferdiggjørelsen ved troen alene. Dette evige og eviggyldige evangelium, som også er både Det gamle og Det nye testamentets budskap i Bibelen.

Bach skrev flere kantater på Reformasjonsdagen. To av dem er laget over to kraftfulle salmer, «*Vår Gud han er så fast en borg*» av Luther (kantate nr 80), og «*Nu takker alle Gud*» av Martin Rincart (1586 - 1649) (kantate nr 192).

Luther skrev salmen «*Vår Gud han er så fast en borg*» på grunnlag av Salme 46 i Det gamle testamentet. Introitussalme for Reformasjonsdagen er også Salme 46, hvor det bl a står:

«*Herren, herskarenes Gud er med oss. Jakobs Gud er vår faste borg*».

Reformasjonsdagen 31. oktober markerer startpunktet for den lutherske reformasjonen. Denne dagen i 1517 slo Martin Luther opp sine 95 teser mot pavens avlatshandel på kirkedøren i Wittenberg. De ble ganske snart oversatt fra latin til tysk og spredtes hurtig.

Reformasjonsdagen er alltid blitt feiret som en stor og viktig festdag i den lutherske kirke.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV80-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=fAt2LgpDnaA&t=9s>

Flere kommentarer:

1. Kor: Ein feste Burg ist unser Gott (Vår Gud han er så fast en borg)

Vi hører en mektig koralfantasi over det første vers i Luthers salme.

*«Vår Gud han er så fast en borg,
han er vårt skjold og verge.
Han hjelper oss av nød og sorg*

*og vet oss vel å berge.
Vår gamle fiende hård
til strid imot oss står.
Stor makt og arge list
han bruker mot oss visst.
På jord er ei hans like»*

2. Duett sopran (koral v.2) bass (arie)

Sopranen synger det andre vers i salmen.

Bassen fletter inn med utdypende tekst. Koralmelodien er meget utbrodert.

Hva kan Bach ha ment med det pågående og spenstige ritornellet i strykerne? Kan det være fiendens anslag mot den troende, eller kanskje heller Kristus som strider for oss? Eller kanskje er det også uttrykk for den kristnes trosvissnet?

Bass

«Alt som ut fra Gud er båret,
er til seier forut kåret.»

Sopran

*«Vi makter ikke minste grann,
er snart til døden såret.
Men for oss strir den rette mann
som Herren selv har kåret»*

Bass

«Går du under fanen hans
og i dåpens bad er kåret,
skal du vinne ærens krans.»

Sopran

*«Spør du, vit for visst,
hans navn, Jesus Krist,
hærskarenes Gud,
den ene sanne Gud,
han skal beholde jorden.»*

Bass

«Alt som ut fra Gud er båret,
er til seier forut kåret»

3. Resitativ bass: Erwäge doch, Kind Gottes (Betenk deg vel, Guds barn)

Dette resitativ er som en liten skriftemålstale hvor vi advares mot syndens fristelser og hvor det tales om anger og bot. Men utgangspunktet for dette er evangeliet om Guds kjærlighet til oss da Jesus døde for våre synder. Tilskyndelsen og kraften til å motstå Satans onde hær og syndens makt ligger i evangeliet.

*«Betenk deg vel,
Guds barn, den kjærlighet Gud viste*

*som Jesus deg
med sitt det dyre blod beviste.
Han vervet deg
til kamp mot Satans onde hær
og syndens makt i verden
på seirens vei.
Gi aldri rom i sjelen
for lastene og Satans list!
La aldri hjertet,
som her i verden er Guds tempel,
få syndens stempel!
Men angre synd og skyld med gråt
så Kristi Ånd kan seg med deg forbinde!»*

4. Arie sopran: Komm in mein Herzenshaus (Kom i mitt hjerte inn)

En nydelig arie, sunget av en sopran, som Bach ofte bruker for å representere den troende sjel. Det synges om at Jesus må bo i vårt hjerte og drive den onde fiende ut. Lengselen etter dette uttrykkes både av sopranen og av det ledsagende ritornell. Arien er i en vuggende og myk 12/8-dels takt, som gir uttrykk for den milde stemning i musikken.

*«Kom i mitt hjerte inn,
å, Jesus, du min lengsel!
Driv Satan ut av sinn,
forny deg selv i meg,
ta bort all stengsel!
Bort, usle løgn og skinn!»*

5. Koral: Und wenn die Welt voll Teufel wär (Om verden full av djevler var)

Bach lar her koret synge enstemmig, noe som ikke er så vanlig for ham, men det gir en mektig virkning sammen med det hissige akkompagnementet i orkesteret, som godt kan være et uttrykk for «de myldrende djevler»! Melodien er uten utsmykninger, men rytmen er forandret fra 4/4 til 6/8 rytme.

*«Om verden full av djevler var
som ville oss oppsluke,
vi frykter ei, vi med oss har
den mann som dem kan true.
Er verdens fyrste vred
og vil oss støte ned,
han ingenting formår,
fordi alt dømt han går.
Et Guds ord kan ham binde»*

6. Resitativ tenor: So stehe denn (Så stå da under Kristi blodbestenkte fane)

Tenoren oppmuntrer oss til ikke å gi opp i kampen mot den onde, for Frelseren er vårt vern.

*«Så stå da under Kristi
blodbestenkte fane,
du kristensjel,
og tro at Kristi håp blir deg til del,
ja at din seier skal
din vei til seierskronen bane!
Med fryd dra frem til kamp!
Hvis du Guds sanne ord
vil høre og bevare,
så vil din fiende tvinges til å fare.
Din Frelser blir ditt vern,
din Frelser blir din bror»*

7. Duett alt, tenor: Wie selig sind doch die (Hvor salige er de)

Den forrige duett mellom bass og sopran kom like etter koralfantasien i første sats. Denne, mellom alt og tenor, kommer umiddelbart før avslutningskoralen. Det viser Bachs sans for balanse og symmetri.

Det er stor forskjell på de to duetter. Den første, mellom sopran og bass, er full av energi, når den gir uttrykk kampen mot den onde fiende. Denne duetten er mild og avbalansert. Det synges om hvor lykkelige de er som priser Gud med munn og hjerte. Det synges:

*«Hvor salige er de
som priser Gud med munnen,
mer salig er det sinn
som lukker Herren inn»*

Musikken får dog mer fart når det synges:

*«Dets seier er da viss,
slår fienden til grunnen»*

Og meget sigende når det til slutt sies at man

*«får kronen sin til sist
når døden klokkes inn»*

Ordet død (Tod) illustrerer Bach ved hjelp fremmede, nærmest «vridde» harmonier. Duetten akkompagneres vakkert av fiolin og obo da caccia (klinger dypere enn en vanlig obo)

*«Hvor salige er de
som priser Gud med munnen,
mer salig er det sinn
som lukker Herren inn.
Dets seier er da viss,
slår fienden til grunnen,
får kronen sin til sist
når døden klokkes inn.»*

8. Koral: Das Wort sie sollen lassen (Guds ord det skal de nok la stå)

Kantaten avsluttes på sedvanlig vis ved at koret synger dette vers i en enkel koralstil:

*«Guds ord det skal de nok la stå,
og ingen takk de høster.
Gud selv vil mektig med oss gå,
hans gode Ånd oss trøster.
Og om vårt liv de tar,
og røver alt vi har,
la fare hen, la gå!
Mer kan de ikke få.
Guds rike vi beholde»*

Ekstra

Det finnes to kantater til på Reformasjonsdagen!

Kantate nr 79

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV79-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=l4kadpznOhc>

Kantate nr 192

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV192-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=7l9rMTu-N7k>

20. søndag efter Trinitatis (21. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 180: Schmücke dich, o liebe Seele (Smykk deg, kjære sjel, med glede)

Tekst: Matt 22,1-14 *Kongssønnens bryllup*

Brud og brudgom og bryllupsfest

Ekteskapet mellom mann og kvinne er det dypeste og mest intime fellesskap på jord. Nettopp ekteskapet blir hyppig brukt i Bibelen som bilde på forholdet mellom Gud og hans troende

barn. «*For din skaper er din ektemann, Herren, hærskares Gud, er hans navn, og Israels Hellige er din gjenløser, all jordens Gud kalles han. For som en forlatt kvinne med sorg i hjertet kaller Herren dig, og en ungdomshustru - skulde hun forskytes? sier din Gud*» (Es 54, 5-6, 1930-overs).

Kristus er brudgom og de kristne er hans brud.

Evangeliet som leses i forbindelse med Bachs kantate denne søndag er liknelsen om kongesønnens bryllup. Det har ført til at teksten i kantaten handler nettopp om Kristus som brudgom og den troende menighet som hans brud. Det synges:

*«Smykk deg, kjære sjel, med glede,
ut fra syndens mørke rede,
kom til lyset hans som pranger,
syng for Herren frydesanger,
frelsens Herre deg innbyder
nå til fest hvor ham du nyter.
Han som styrer i det høye,
vil til deg seg nådig bøye»*

Hvordan blir vi smykke til dette bryllup? Med den festdrakt Kristus har gitt oss, hans egen rettferdighets kledning. Vi blir kledd i hans renhet, hans hellighet, hans fullkomne rettferdighet og får feire Lammets bryllups måltid, både her i tiden og i den himmelske herlighet i all evighet.

«*Sort er jeg, men yndig*», sier bruden i Høysangen (Høys 1, 5). Sort i meg selv, men yndig som en brud i Kristi rettferdighetsdrakt.

Bryllup og festmåltid hører sammen. Det synges om nattverdens festmåltid. I det avsluttende salmevers lyder det:

*«Jesus, livets mat og drikke,
hjelp meg, Herre, at det ikke
blir til skade når jeg kneler
ved ditt måltid som vi deler.
Gi meg her ved bordets glede
av din kjærlighet her nede
så jeg òg når tid må vike
blir din gjest i himmeriket»»*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV180-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=tYH5H9EwZw0>

Flere kommentarer:

Denne kantaten er en koralkantate. Den bygger på en salme på ni vers av [Johann Franck](#) (1618 – 1677), «*Schmücke dich, o liebe Seele*» (Smykk deg, kjære sjel, med glede). I denne salmen hører vi om innbydelse til bryllupsfest (v1), om brud og brudgom, med tydelig henvisning til Høysangen (v2) og ikke minst om nattverden (fra v3 og utover). Bach bruker vers 1, 4 og 9 i Francks salme, som de er, v1 i koralfantasien som innleder kantaten, v 4 i resitativet for sopran (sats 3), v9 i den avsluttende koral (sats 7). Innholdet i resitativer og arier er hentet fra de resterende seks vers av Johann Francks salme. Koralmelodien er av *Johann Crüger* (1598 – 1662).

1. Kor: Schmücke dich, o liebe Seele (Smykk deg, kjære sjel, med glede)

Orkesteret spiller et vakkert, danseagtig ritornell (musikk som ”vender tilbake”). Strykerne starter ut, og så følger et nydelig vekselspill mellom to blokkfløyter og to oboer. Koralmelodien synges langsomt av sopranene i koret, mens alt, tenor og bass vever sine stemmer rundt sopranstemmen.

*«Smykk deg, kjære sjel, med glede,
ut fra syndens mørke rede,
kom til lyset hans som pranger,
syng for Herren frydesanger,
frelsens Herre deg innbyder
nå til fest hvor ham du nyter.
Han som styrer i det høye,
vil til deg seg nådig bøye»*

2. Arie tenor: Ermuntre dich (Fryd deg!)

Akkompagnementet for tverrfløyte er full av «galloperende» gledesmotiver! Det kreves en ganske dyktig fløytist til dette virtuose spill!

Tenoren synger også virtuost. Teksten «Fryd deg» (Ermuntre dich) synges med jublende melismer!

Det er en hentydning til Høysangen i Bibelen i denne tekst, fra Høys 5,2, hvor det står: «*Hør, min kjæreste banker på. Lukk opp for meg, min søster*»

*«Fryd deg, din Frelser banker på,
ja, åpne straks ditt hjertekammer!
Om henrykt du av hjertens lyst
mister munn og mæle
så ta din Jesus til ditt bryst.»*

3. Resitativ sopran + koral: Wie teuer sind (Hvor er vel Herrens gaver dyrebare)

Det er nattverdens gaver det er tale om i dette resitativet. Det kommer tydelig frem i den etterfølgende koral med fjerde vers fra Francks salme.

Koralmelodien er sterkt variert og utsmykket. En piccolocello (en liten cello, som kan spille lysere toner enn en vanlig cello) akkompagnerer sopranen.

*«Hvor er vel Herrens gaver dyrebare!
Man finner ingen like her.
Hva verden har*

*som dyrebar,
er tomhet uten like;
et gudsbarn ønsker skatter i Guds rike
og ber:»*

Koral:

*«Hvor jeg hungrer dypest inne
etter denne skatt å finne!
Mine tårer ofte flyter
når ditt legems brød jeg nyter!
Kalkens vin jeg lengter etter,
den kan gi meg livets krefter!
Ønsker meg at kropp og sener
seg med Gud ved Gud forener.»*

4. Resitativ alt: Mein Herz fühlt in sich (Mitt hjerte føler frykt og glede)

Dette resitativet, akkompagnert av lyse fløytetoner, gir uttrykk for både frykt og glede. Frykt med tanke på Guds høyhet og hellighet, «*Av frykt jeg skjelve må, når jeg Guds høyhet tenker på*», men også glede når øynene rettes mot Jesus, «*Min fryd og glede seg forsterker når jeg min Frelzers hjerte ser*»

*«Mitt hjerte føler frykt og glede.
Av frykt jeg skjelve må
når jeg Guds høyhet tenker på,
når mørket ikke hjertet dekker,
hans store verk
fornuften lett forskrekker.
Kun Herrens Ånd
kan ved sitt ord oss lære
hvordan vår sjel kan la seg nære
av det som her i troen skjer.
Min fryd og glede seg forsterker
når jeg min Frelzers hjerte ser,
hans store kjærighet jeg merker»*

5. Arie sopran: Lebens Sonne (Jesus, livets sol og glede)

Her får gleden fritt løp, når våre øyne er rettet mot Jesus! Det gledesfylte og friske akkompagnement spilles av fløyter og strykere.

*«Jesus, livets sol og glede,
Herre, du mitt alt på jord!»*

6. Resitativ bass: Herr, lass an mir (Å Gud, la ikke)

Dette siste resitativ er en bønn om at Jesu frelsesverk ikke skal være forgjeves. Og et ønske og en bønn om å få leve etter Guds vilje.

*«Å Gud, la ikke kjærligheten
som drev deg ned fra herligheten
på meg forgjeves bli!
Opptenn din kjærlighet dypt i min sjel,
så den kun vil i himlens ting ta del,
i tro seg lenke
din store kjærlighet betenke»*

7. Koral: Jesu, wahres Brot (Jesus, livets mat og drikke)

Den avsluttende koral handler om nattverden, om at Jesus er det sanne livets brød. Korallen er også en bønn om at vi, når vår tid på jordene er slutt, skal få være med i det store bryllupsmåltid i himmelen.

*«Jesus, livets mat og drikke,
hjelp meg, Herre, at det ikke
blir til skade når jeg kneler
ved ditt måltid som vi deler.
Gi meg her ved bordets glede
av din kjærlighet her nede
så jeg òg når tid må vike
blir din gjest i himmeriket»*

Ekstra

Det finnes to kantater til for denne dagen.

Kantate nr 162

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV162-Nor1.htm>

Musikk 34:39

<https://www.youtube.com/watch?v=knzoeGBqu-0>

Kantate nr 49

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV49-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=f-zOGLIVJzs>

21. s e trin (22. s i Treenighetsiden)

Kantate nr 109: Ich glaube, lieber Herr, hilf meinem Unglauben (Jeg tror, hjelp min vantro)

Tekst: Johs 4, 46-54 *Den kongelige embetsmann i Kapernaum*

Jeg tror, hjelp min vantro!

I tilknytning til dagens evangelium om helbredelsen av den kongelige embetsmanns sønn bruker Bach, i den første sang i kantaten, teksten: «*Jeg tror, hjelp min vantro!*». Dette er hentet fra en annen beretning, nemlig fra Mark 9, hvor Jesus helbreder en gutt med en ond ånd, der guttens far sier dette.

Når Bach bruker nettopp denne teksten i den første korsang i kantaten, så kan det være at han tenkte på hva som rørte seg i den kongelige embetsmanns hjerte, da han var på vei hjem til sitt hus. Kanskje kjempet han også med tvil, som faren til gutten som var besatt av en ond ånd. Kanskje tenkte han om det virkelig kunne være riktig at Jesus ville helbrede hans sønn!

Tro og tvil veksler også i de to neste sangene. I det ene øyeblikk synges det trøsterikt:

*«Vår Herres hånd er ennå ei for kort
til hjelp og trøst å øve».*

Men i neste sies det:

*«Akk nei, jeg synker alt i støvet
av sorgen, som tar håp og livsmot bort»*

De to siste solosangene er imidlertid fulle av trøst og oppmuntring, og koret avslutter med å synge:

*«Den som håper på Gud og stoler på ham,
skal aldri bli til skamme»*

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV109-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=SgHtwSyxMsU&t=414s>

Flere kommentarer:

1. Kor: Ich glaube, lieber Herr (Jeg tror, kjære Herre)

Teksten bygger på Mark 9, 24: «*Jeg tror, hjelp meg i min vantro!*»

Etter en uttrykksfull innledning av orkesteret synger fire solister (sopran, alt, bass og tenor) i tur og orden i veksel med koret. Vi hører også solistene synge som kvartett.

*«Jeg tror, kjære Herre,
hjelp min vantro»*

2. Resitativ tenor: Des Herren Hand ist ja (Vår Herres hand)

Det synges trøstefullt:

*«Vår Herres hånd er ennå ei for kort
til hjelp og trøst å øve» (jfr Jes 59,1)*

Men tvilen er der øyeblikkelig igjen!

*«Akk nei, jeg synker alt i støvet
av sorgen, som tar håp og livsmot bort»*

Slik veksler det mellom fortrøstning og tvil.

*«Vår Herre vil, hans faderhjerter slår.
Akk nei, mot synder er han hård.
Han vil, han må snart
komme deg til frelse
og gi deg liv og helse.
Akk nei, og jeg som kunne
trøsten trenge.
Akk Gud, hvor lenge?» (Jfr Salme 13, Hvor lenge Herre?)*

3. Arie tenor: Wie zweifelhaftig ist mein Hoffen (Hvor vankelmodig er dog håpet)

Fortvilelsen er til å ta og føle på i denne arie. Tvil og mismot tvinger en fullstendig i kne. Trøstens ord i Jes 42, 3 om at Herren ikke vil knuse «det knekkede rør» blir til det motsatte. Man føler at det er nettopp det som skjer. «*Det tilstoppede rør*» (som det er oversatt her) knekkes!

De korthugne punkterte rytmer i musikken illustrerer fortvilelsen.

*«Hvor vankelmodig er dog håpet,
hvor vakler vel min bange sjel!
Nå troens lampe langsomt dør,
nå knekkes det tilstopte rør,
og fryktens smerte blir min del»*

4. Resitativ alt: O fasse dich (Fortvil nå ei)

Altsolisten trøster og oppmuntrer den fortvilede sjel.

*«Fortvil nå ei, fatt mot og håp igjen,
den Herre Krist gjør under enn!
Og troens øye skal få skue
Guds fred og vern,*

*om hjelpen synes altfor fjern,
så kan du bygge på hans sikre løfte»*

5. Arie alt: Der Heiland kennet (Vår Frelser kjenner alle sine)

Endelig bryter gleden og trosvissheten frem! Herren kjenner sine, og han står ved vår side når «vårt håp er lagt i grus» og «kjød og ånd» i oss strider mot hverandre.
To oboer akkompagnerer altsolisten med sitt sprudlende spill!

*«Vår Frelser kjenner alle sine,
når deres håp er lagt i grus.
Når kjøtt og ånd i dem vil stride,
så står han selv ved deres side,
og troen nyter seirens rus»*

6. Koral: Wer hofft in Gott (Den som håper på Gud og stoler på ham)

Isteden for den avslutning Bach vanligvis bruker i sine kantater, en enkel korsats, avsluttes denne med en koralfantasi. Teksten er fra av et av versene i en salme av *Lazarus Spengler* (1479-1534), «Durch Adams Fall ist ganz verderbt» (Ved Adams fall er helt fordervet).

Koralfantasiaen har en orkesterinnledning, et ritornell, som også spilles mellom hver linje i salmen. Melodien synges av sopranene, forsterket av et horn, mens alt, tenor og bass vever sine stemmer rundt melodien.

*«Den som til Gud har gitt seg selv, (eg, håper på Gud og stoler på ham)
skal aldri bli til skamme;
for bygger han på dette fjell,
om noe vil ham ramme
av ondt på vei, har aldri jeg
det mennesket sett falle.
som stoler trygt på Herrens trøst,
han sender hjelp til alle.»*

Ekstra

Tre kantater til finnes for denne søndagen!

Kantate nr 38

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV38-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=8Mg4ZVQsOaM>

Kantate nr 98

Tekst

<https://bach-cantatas.com/Texts/BWV98-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=BszCaHKxmDo>

Kantate nr188

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV188-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=jC6HYoT2Lzw>

22. s e trin (23. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 55: Ich armer Mensch (Jeg arme kryp, en syndens trell)

Tekst: Matt 18, 23-35 *Liknelsen om den ubarmhjertige tjener*

Regnskapets dag

Dagens evangelium begynner slik: *«Derfor kan himmelriket sammenlignes med en konge som ville gjøre opp regnskapet med tjenerne sine».*

Jesus forteller oss gjennom denne liknelse at vi står i en bunnløs gjeld overfor Gud. Min syndegjeld er så stor at jeg ikke kan betale den! Dagens kantate handler om at vi en dag skal gjøre regnskap for Gud. Det skaper frykt og angst hos oss. Det synges:

*«Jeg står for Gud, min strenge dommer
med frykt og angst for det som kommer»*

Trøsten kommer i den nest siste sang. Fordi Jesus har betalt for meg, med sin stedfortredende død på korset, *«min skyld har han betalt»*, blir jeg ettergitt min store gjeld, som tjeneren vi hører om i liknelsen, som fikk ettergitt sin store gjeld på ti tusen talenter.

*«Jeg har da enn min trøst:
Skal ikke for Guds domstol stå,
men heller til Guds nådestol,
til ham, min milde Fader, gå.
Jeg holder frem hans Sønn,
hans smerte og forløsnings lønn,
min skyld har han betalt
da han på korset sonet alt»*

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV55-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=YvDcBsn78sw&t=310s>

Flere kommentarer:

Dette er en solokantate, for tenor. Teksten er av *Christof Birkman* (1703-1771) som har skrevet flere av tekstene i Bachs kantater.

1. Arie: Ich armer Mensch, ich Sündenknecht (Jeg arme kryp, en syndens trell)

Musikken bærer preg av den angst og smerte en synder kan ha i møte med den hellige Gud.

*«Jeg arme kryp, en syndens trell,
jeg står for Gud, min strenge dommer
med frykt og angst for det som kommer.
Han har jo rett, urett jeg selv,
jeg arme kryp, en syndens trell!»*

2. Resitativ: Ich habe wider Gott gehandelt (Jeg har mot Herrens vilje handlet)

I dette resitativet fortsetter erkjennelsen av synd og skyld, og det nytter ikke å rømme fra Gud. Det hentydes til Davids salme 139, «*Herre, du ransaker meg og kjenner meg*» hvor det bla står, «*Tar jeg morgenrødens vinger, og vil jeg bo ved havets ytterste grense, så fører også der din hånd mig, og din høyre hånd holder meg fast*».

*«Jeg har mot Herrens vilje handlet
og har hans gode vei,
som han har foreskrevet meg,
slett ikke vandret.
Hvorhen? Om jeg tar morgenrødens
vinger til hjelp og vil meg gjemme
ved havets grense langt der fremme,
så vil nok også der
den store Gud meg finne,
og meg med syndelenker binde.
Akk ja, hvis dødsriket sto rede
med ussel seng til meg der nede,
så var nok Herrens vrede også der.
Selv verden har ei ly,
den vil med onde skremsler tvinge,
og vil mot himmelen meg svinge,
der bor min Gud
som selv skal dømme meg.»*

3. Arie: Erbarme dich (Miskunne deg)

En inderlig bønn om at Gud må forbarme seg over oss arme syndere.
Fløyten illustrerer tårene.

*«Miskunne deg!
La min tåreflom og smerte,
gå deg like inn til hjertet,
miskunne deg, miskunne deg!
Kom, min Jesus, vær til stede
for å stille Herrens vrede,
miskunne deg, miskunne deg!»*

4. Resitativ: Erbarme dich! (Miskunne deg!)

Fortsatt synges det *«Miskunne deg!»*

Men så kommer trøsten! Jeg skal slippe å stå for Guds domstol. Jeg får være ved hans nådestol, for Jesus har betalt all min skyld da han døde på korset!

*«Miskunne deg!
Jeg har da enn min trøst:
Skal ikke for Guds domstol stå,
men heller til Guds nådestol,
til ham, min milde Fader, gå.
Jeg holder frem hans Sønn,
hans smerte og forløsnings lønn,
min skyld har han betalt
da han på korset sonet alt.
Gud, ha tålmodighet,
Jeg viser bort all synd jeg vet.
Selv gir meg Gud sin nåde på min bønn»*

5. Koral: Bin ich gleich von dir gewichen (Har jeg villet fra deg vike)

Det avsluttende salmevers, her sunget av en kvartett, er av *Johann Rist* (1607- 1667), fra salmen, «Werde munter, mein Gemüte». Denne salmen finnes på dansk under tittelen, «*Nu velan, vær frisk til mode*», men dette verset er ikke med i den danske oversettelse.

*«Har jeg villet fra deg vike,
faller jeg nå ned for deg,
for din Sønn vil oss forlike
ved sin angst og smertes vei.
Jeg fornekter ikke skyld,
men av nåde er du fylt,
den er større og kan hindre,
straff for synden i mitt indre»*

Ekstra

Det finnes to kantater til for denne søndagen.

Kantate nr 89

Tekst

<https://bach-cantatas.com/Texts/BWV89-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=J8sjbmTIMqI>

Kantate nr 115

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV115-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=UFphzqQneSE>

23. s e trin (24. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 139: Wohl dem, der sich auf seinem Gott (Sæl den som seg på Herren Gud)

23. s e trin (24. s i Treenighetstiden)

Tekst: Matt 22,15-22 *Er det tillatt å betale skatt til keiseren*

(NB! Allehelgens dag ble ikke feiret på Bachs tid!

Våre sjelefiender

Våre tre sjelefiender er djevelen, verden og vårt eget kjød. Det synges det om i denne kantaten. Vår trøst er at vi har Gud som vår venn. På tross av hatet fra denne verden og djevelens angrep, har en kristen det godt, fordi Gud er hans venn.

*«Sæl den som seg på Herren Gud
rett barnlig kan forlate,
ham verden, synd og dødens bud
og Satans hær kan hate,
han lever vel og har det godt
når han kun Gud til venn har fått»*

Vi har kamp mot djevelen og denne verden, men den største fiende er oss selv, dvs vår onde natur. Sopranen synger i sitt resitativ (5):

*«Den største fiende har jeg i mitt bryst,
en syndig lyst i sinnet»*

Trøsten er at Kristus er hos oss med sin fred og forsoning;

«Min Frelser lar meg freden finne»

Sopranen synger videre, i tilknytning til Jesu ord i dagens evangelium, «*Gi keiseren hva keiserens er, og Gud hva Guds er*»:

*«Jeg gir min Gud hva han har kjær,
det innerste i hjertet»*

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV139-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=dH40VpfhqfY>

lære kommentarer:

Dette er en koralkantate basert på salmen «*Wohl dem, der sich auf seinen Gott*» av *Johann Christoph Rube* (1665 -1746).

Fra denne salmen på fem vers blir første og siste vers brukt som de er. Man vet ikke hvem som har bearbeidet teksten fra de øvrige vers i salmen til resitativer og arier.

Melodien er av *Johann Hermann Schein* (1586 – 1630). Den er kjent fra salmen «*Det livets ord vi bygger på*» i Dansk salmebog.

1. Kor: Wohl dem, der sich auf seinem Gott (Sæl den som seg på Herren Gud)

Dette er en koralfantasi på første vers i salmen med et ritornell i orkesteret, som innledning, som mellomspill mellom hver linje i teksten og som avslutning. Melodien synges langsomt av sopranstemmene i koret, mens de andre stemmer omkranser melodien med hurtigere toner.

*«Sæl den som seg på Herren Gud
rett barnlig kan forlate,
ham verden, synd og dødens bud
og Satans hær kan hate,
han lever vel og har det godt
når han kun Gud til venn har fått»*

2. Arie tenor: Gott ist mein Freund (Gud er min venn)

Tenoren synger en jublende arie om det å ha Gud til venn.

Arien er akkompagnert av to fioliner.

*«Gud er min venn, hva gjør vel harmen
når fienden mot meg løfter armen?
Jeg har min trøst mot avind lei.
Om sannheten kun sparsomt lyder
om alt er falskt, hva gjør det meg?
Mot spottere min tross jeg byder»*

3. Resitativ alt: Der Heiland sendet ja die Seinen (Vår Frelser sender alle sine)
Alten synger om Herrens beskyttelse, selv når vi er midt i fiendens «ulvegård».

*«Vår Frelser sender alle sine
sin rett selv midt i ulvegård.
Om dem har seg den arge skare
av skadefryd sin snare
stilt opp med list,
men når dens munn så vise utsagn spår,
beskytter Han meg helt til sist»*

4. Arie bass: Das Unglück schlägt (Min skjebne slår fra alle sider)

Legg merke til hvordan Bach følger teksten tett i sin musikk, hvor «skjebnens slag» høres i de punkterte rytmene. Et tydelig omslag i musikken kommer på teksten: *«Dog plutselig kommer den hjelpende hånd»*.

De to siste linjer er direkte sitat fra salmen.
Bassarinen ledsages av obo og fiolin.

*«Min skjebne slår fra alle sider
om meg sitt kjempesterke bånd
Dog plutselig kommer
den hjelpende hånd.
nå skinner trøstens lys omsider.
Da ser jeg først at Gud så menn
er mennesket sin beste venn»*

5. Resitativ sopran: Ja, trag ich gleich (Den største fiende har jeg i mitt bryst)
Dette er et nydelig resitativ for sopran, akkompagnert av lyse strykere.

*«Den største fiende har jeg i mitt bryst,
en syndig lyst i sinnet,
min Frelser lar meg freden finne.
Jeg gir min Gud hva han har kjær,
det innerste i hjertet.
Er det hva han begjærte,
så slettes syndens skyld,
så viker Satans hær»*

6. Koral: Dahero Trotz der Höllen Heer! (Og derfor tross da Satans hær)
Koret avslutter trosvisst med siste vers i salmen, sunget i en enkel koralstil.

*«Og derfor tross da Satans hær,
tross dødens grumme fare,
tross verden all! Jeg skal ei mer
dens trussel vederfare!»*

*Gud er mitt vern, min hjelp, min Far,
sæl den som her Guds vennskap har!»*

Ekstra

Det er to kantater til for denne søndag!

Kantate nr 163

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV163-Nor1.htm>

Musikk 51:40

<https://www.youtube.com/watch?v=sYYVz2GTI2k&t=147s>

Kantate nr 52

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV52-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=M-Yhp9T8G3s>

24. s e trin (25. s i Treenighetstiden)

Kantate nr 60: O Ewigkeit, du Donnerwort (Å, evighet, du dom så hard)

Tekst: Matt 9,18-26 *Jairus' datter og kvinnen som rørte ved Jesu kappe*

«Frykten» og «Håpet»

En kristen lever i skjæringspunktet mellom lov og evangelium. Det kommer tydelig frem i denne kantaten. Når vi møter Gud i hans hellighet, fylles vi av frykt og angst. Når evangeliet lyder, vi får høre om Jesu død for våre synder, om at alle våre synder er tilgitt, så faller roen over oss igjen. Vi blir trøstet.

Hjertets reaksjon på lov og evangelium uttrykkes i kantaten av «Frykten» og «Håpet», sunget av henholdsvis alt og tenor.

I dagens evangelium påminnes vi om døden. Vi får høre om Jairus' datter, som er død, men som Jesus vekket til live igjen.

Tanken på døden skremmer oss, og dette synges det om i kantaten. «Frykten» synger

*«Å, evighet, du dom så hard,
du sverd som gjennom hjertet går»*

Man er redd for den evige fortapelse. Man er redd for den sorte grav. Med tanke på døden blir man engstelig pga sin store syndeskyld, og man blir full av dødsangst.

Men på nytt og på nytt blir man trøstet av evangeliets ord. Først Jakobs ord i 1. Mos 49, 18 «Jeg venter på din frelse, Herre» og Salme 119, 166, hvor vi har de samme ord: «Herre, jeg venter på din frelse». Dette synges av «Håpet» (tenor).

Senere hører vi de trøsterike ord fra Åp 14,13 «*Salige er de døde, som fra nå av dør i Herren*», sunget av en bass som representerer Den hellige Ånd. Ordene gjentas stillferdig, igjen og igjen.

Det er en forunderlig kantate, hvor Bach maler vår reaksjon på lov og evangelium på en gripende måte. Tilslutt vinner håpet over frykten.

«Frykten» synger tilslutt:

*«Nåvel! Skal jeg nå få et salig hjem,
så tre da, håp, ut av det skjulte frem.
Min kropp kan uten frykt få gå til ro,
min ånd kan skue fryd
hvor den nå engang skal.»*

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV60-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=FZMhz-Xhq2I>

Flere kommentarer:

Kantaten er en duett mellom «Frykten» (alt) og «Håpet» (tenor). De representerer det som foregår i vårt hjerte, som snart er full av frykt, snart av håp og trøst, forårsaket av Guds ords «dobbelthet» i lov og evangelium.

1. Duett alt, tenor: O Ewigkeit, du, du Donnerwort (Å, evighet, du dom så hard)

”Frykten” (alt) synger, ledsaget av horn, første vers av *Johann Rist’s* salme «*O Ewigkeit, du Donnerwort*» (Å, evighet, du dom så hard) fra 1642, mens «Håpet» (tenor) igjen og igjen synger sitatet fra 1. Mos 49,18 og Sl 119,16:

”Jeg venter på din frelse, Herre”

Tenoren synger parallelt med alten etter at alten har sunget første del av salmeverset.

Tilslutt synger tenoren alene det trøsterike vers fra Bibelen.

Strykerne gir uttrykk for engstelsen og frykten, kanskje også for «tordenordet» (Donnerwort) med sine tremolobevegelser.

Frykten

«Å, evighet, du dom så hard,
du sverd som gjennom hjertet går,
Du opphav uten ende!
Du evighet, tid uten tid,
et stakkars kryp fra jordens dyp,
hvorhen skal jeg meg vende?
Av frykt og gru mitt hjerte slår
når dette ord for øyet står.»

Håpet

«Jeg venter på din frelse, Herre»

2. Resitativ: O schwerer Gang (Å, tunge vei)

Legge merke til hvordan Bach uttrykker ordet «piner» (ty. martert) om som en kristen føler med tanke på døden.

Frykten:

«Å, tunge vei mot aller siste striden!»

Håpet:

«Min hjelper er alt nær,
min Frelser står nå her
med trøst ved side.»

Frykten:

«En dødsens angst, det siste ve
er nær, og tvinger meg i kne,
og piner mine lemmer.»

Håpet:

«Jeg legger ned min kropp
for Gud som offergave.
Om trengslen er som ild og brann,
nåvel. Til Herrens pris den rense kan.»

Frykten:

«Men nå vil nok min store syndeskyld
seg for mitt ansikt melde!»

Håpet:

«Gud vil allikevel
slett ingen dødsdom felle.
Han gjør en slutt på plagene så svære,
Han hjelper deg å bære.»

3. Duett: Mein letztes Lager will mich schrecken (Mitt siste leie vil meg skremme)

«Frykten» gir uttrykk for sin angst med tanke på døden og at man skal legges i den mørke grav. «Håpet» gir uttrykk for at Frelseren er der i graven, og at graven er «et fredens hus», og at Jesus vil meg «i sine hender gjemme».
Fiolin og obo ledsager duetten.

Frykten:

«Mitt siste leie vil meg skremme»

Håpet:

«Meg vil min Frelzers hender gjemme,»

Frykten:

«Min svake tro er døden nær,»

Håpet:

«min byrde bærer Jesus her.»

Frykten:

«Den åpne grav ser grufull ut»

Håpet:

«Den blir for meg et fredens hus!»

4. Resitativ: Der Tod bleibt doch (Men døden blir jo)

Her kommer en ny solist inn. Bassen pleier å representere Jesus, men her er det Den Hellige Ånds stemme, som siterer trøstens ord fra Skriften. Bibelordet er hentet fra Johs Åp 14,13. Den Hellige Ånd synger stille og trøstende om igjen og om igjen:

«Salige er de døde som dør i Herren fra nå av».

Den Hellige Ånds trøst virker. Den fryktsomme sjel øyner håp, og «Frykten» synger tilslutt:

«Min kropp kan uten frykt få gå til ro.»

Frykten:

«Men døden blir jo
av vår natur så helt forhatt
og legger glatt
vårt svake håp helt øde.»

Den Hellige Ånds stemme (bass):

”Salige er de døde,”
de som dør i Herren.”

Frykten:

«Akk, men akk, for fare svær
som møter sjelen her
på dødens vei å vandre!
Kan hende skremmer satansjuvet,
får dødsangst til å ruve,
når den tar oss i favnetak,
kan hende sender den oss rak
til evig angst og pine.»

Den Hellige Ånds stemme (bass):

”Salige er de døde,
de som dør i Herren.”

Frykten:

«Når jeg i Herren sover,
får jeg den herlighet som han meg lover?
Min kropp blir jo til ormers føde!
Ja, ender mine lemmer
som støv i jordens gjemmer,
et dødens barn som legges øde,
da går jo jeg i graven helt til grunne!»

Den Hellige Ånds stemme (bass):

”Salige er de døde,
som fra nå av dør i Herren.”

Frykten:

«Nåvel! Skal jeg nå få et salig hjem,
så tre da, håp, ut av det skjulte frem.
Min kropp kan uten frykt få gå til ro,
min ånd kan skue fryd
hvor den nå engang skal.»

5. Koral: Es ist genug (*Jeg er beredt*)

Avslutningen er siste vers av salmen «Es ist genug» (1662) av *Franz Joachim Burmeister*.
Starten på melodien, som er av *Johann Rudolph Ahle*, har en usedvanlig oppadgående
bevegelse på fire heltoner etter hverandre.

Bachs harmonisering er enestående. Korallen, med Bachs harmonisering, bruker forøvrig
Alban Berg (atonal komponist) i sin helhet i sin fiolinkonsert (1935).

*«Jeg er beredt, Gud, når det passer deg,
så la meg sovne inn!
Min Jesus, kom!
Jeg byr deg, jord, god natt!*

*Jeg drar i himmelen inn
jeg drar hvor freden er til stede,
min sorg og jammer blir her nede.
Jeg er beredt, jeg er beredt.»*

Ekstra

Denne kantaten er også for denne søndagen!

Kantate nr 26

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV26-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=I5IObVZviXk>

Nest siste søndag i kirkeåret (Søndag før Domssøndagen)

Kantate nr 140: Wachet auf ! ruft uns die Stimme (Våkn nå opp, hør ropet gjaller)

Tekst: Matt 25,1-13 *Lignelsen om de ti brudepiker*

«Kom snart, Herre Jesus!»

En kristen har begge ben solid plantet på jorden. Men hans hjerte er i himmelen. Dit lengter han, ikke minst når han lider trengsel i denne verden. Himmellengselen var sterk i den første kristne tid. De sa: «Kom snart, Herre Jesus og hent din brud!». Himmellengsel er et sunnhetstegn i den levende kristne menighet. Der man blir kun opptatt av dette liv, er der fare på ferde.

Søndagens kantate handler om himmellengsel og himmelens fryd. Bruden (den troende menighet) spør brudgommen (Kristus) – full av lengsel: «Når kommer du?» Han svarer: «Jeg kommer! Jeg åpner for deg den himmelske sal. Jeg kommer kjæreste sjel!»

Når endelig brud og brudgom forenes i det himmelske bryllup, synges der en jublende duett, «*Min elskede er min, og jeg er hans!*» (Høysangen 2,16).

Kantaten er basert på lignelsen om de ti brudepiker og salmen «*Sions vokter hever røsten*» av *Philipp Nicolai* (1556 –1608). (I kantaten er salmen oversatt til «*Våkn nå opp, hør ropet gjaller*».

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV140-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=DqZE54i-muE>

eller

<https://www.youtube.com/watch?v=hR5ImpCyrdY>

Flere kommentarer:

Søndagens kantate er kanskje den aller beste Bach har skrevet. Den ble laget for 27. søndag etter trinitatis, en søndag som meget sjelden forekommer i kirkeåret.

Noen lutherske kirker bruker den samme evangelietekst på nest siste søndag i kirkeåret, eller «Søndag før Domssøndagen». Det passer derfor å bruke denne kantaten denne søndag.

Dette er en koralkantate, og Bach bruker alle tre vers i *Philipp Nicolai*'s flotte salme fra 1599, Han plasserer dem som første, fjerde og syvende sats i kantaten. Nicolais salme handler om de kloke brudepiker i lignelsen. De hadde brennende lamper. De ventet på brudgommen. De sto opp og gikk ham i møte og ble med ham inn til bryllupet.

Resitativene og ariene (duettene) som er med i kantaten, kommer som andre, tredje, femte og sjette sats. De er skrevet av en anonym forfatter, som har hentet sitt stoff fra *Salomos*

Høysang i Bibelen, i tillegg til lignelsen om de ti brudepiker,

1. Kor: Wachet auf! Ruft uns die Stimme (Våkn nå opp, hør ropet gjaller)

Dette er en koralfantasi. Orkesteret spiller i punkterte noteverdier – som i en høytidelig marsj. Det er brudepikene som er på vei for å møte brudgommen. Koralmelodien synges langsomt i sopranstemmen, mens de andre stemmer i koret synger hurtigere toner og gjentar ord som «wo» (hvor, dvs hvor er de kloke jomfruer), «steht auf» (stå opp, dvs hold lampen klar).

*«Våkn nå opp, hør ropet gjaller,
hør vekteren på høyden kaller,
våkn opp, Guds by Jerusalem!
Midnattstimen kalles stunden
og ropet har den alt i munnen:
hvor er de kloke jomfruer?
Stå opp, hold lampen klar,
møt brudgommen, vær snar!
Halleluja!
I hellig skrud,
du Kristi brud,
stå opp og møt din Herre Gud!»*

2. Resitativ Tenor: Er kommt, er kommt (Han er deg nær, din brudgom kjær!)

Tenorsolisten synger om at brudgommen kommer, med tydelig hentydning til evangelieteksten: «Se, brudgommen kommer! Gå ham i møte!»

*«Han er deg nær, din brudgom kjær!
(Ordrett oversettelse: «Han kommer, han komme, brudgommen komme»)
Kom, Sions døtre, kom her frem,
din brudgom iler fra det høye
mot deres moderhjem.
Han kommer snar,*

*så lett og hurtig som unge hjorten
springer lekende mot fjell,
han bringer bryllupsmåltid selv.
Våkn opp med lystig sinn
gå brudgommen i møte.
Der! Se der! Han er alt til stede»*

3. Arie (duett) sopran, Bass: Wann kommst du (Når kommer du)

Her er den første av de to «kjærlighetsduetter» i kantaten, mellom sopran og bass, brud og brudgom – som er bilde på den troende sjel og Kristus. Bruden spør – full av lengsel – «*Når kommer du?*» Brudgommen svarer – forsikrende og trøstende: «*Jeg kommer! Jeg åpner for deg den himmelske sal*»

Sangen blir akkompagnert av en piccolofiolin, som er mindre enn en vanlig fiolin og stemt noe høyere enn denne. Fiolinstemmen kan her illustrere den blafrende flamme i den brennende lampe.

*«Når kommer du, venn?
Jeg venter med brennende kjerte.
Jeg kommer, din venn,
jeg åpner for deg
min himmelske sal.
Kom Jesus! Kom Jesus!
Jeg kommer, kom elskede hjerte»*

4. Koral: Zion hört die Wächter singen (Sion hører vektersangen)

Dette er andre vers i salmen. Det synges av tenorene i koret (av og til av en tenorsolist). Merk den selvstendige flotte melodi i strykerne. Satsen viser på ny Bachs polyfone mesterskap!

Satsen er blitt meget populær. At Bach selv likte den godt viser at han gjenbrakte den i en av sine orgelkoraler.

*«Sion hører vektersangen,
og hjertet banker fort av klangen;
hun våkner og står opp i hast.
Vennen kommer, stor og prektig,
av nåde full, av sannhet mektig,
og tenner lys i hennes natt.
Kom hit, du krone skjønn,
Å, Jesus, du Guds Sønn!
Hosianna!
Vi følger deg på himmelvei
til fest hvor alle fryder seg»*

5. Resitativ Bass: So geh herein zu mir (Så kom hit inn til meg)

Resitativet synges av basslisten. Det er Kristus vi hører. Derfor bassolist som Bach alltid bruker for Kristi stemme (Vox Christi).

*«Så kom hit inn til meg,
du min utvalgte brud!
Jeg har trolovet meg
med deg for evig tid.
I hjertet vil jeg deg
og på min arm som
troskaps stempel føye
og trøste ditt fortrykte øye.
Så glem, min kjære, nå
den angst og nød
som deg så tungt har rystet;
hvil ved min venstre side så;
fra høyre side gir jeg kysset»*

6. Arie (duett) Sopran, Bass: Mein Freund ist mein (Min venn er min)

Dette er en kjærlighetsduett for sopran og bass, mellom brud og brudgom, den troende sjel og Kristus, med tydelig hentydning til Høysangen i Bibelen, *«Min elskede er min! Og jeg er hans!»*

Oboen betegnes ofte som kjærlighetens instrument med sin sødmefylte og varme klang. Oboen ledsager solistene med sin dansende og sprudlende melodi.

Nå er brud og brudgom, den troende sjel og Kristus, forenet i den himmelske herlighet!

*«Min venn er min! Og jeg er din!
Vår elskov skal aldri ta slutt.
Jeg blir med deg til himmelens rosenhage,
du blir med meg til himmelens rosenhage,
der nytelse, glede, til fulle er vår»*

7. Koral: Gloria sei dir gesungen (Gloria fra gamle, unge)

Kantaten avsluttes på vanlig vis med en firstemmig korsats hvor alle instrumenter spiller med på korets stemmer. Verset som synges er det tredje og siste vers i salmen.

En piccolofiolin spiller her en oktav over vanlig fiolin og skaper en ekstra lys klang. Den representerer – som en har sagt – «lykksaligheten i det himmelske Jerusalem!»

*«Gloria fra gamle, unge,
fra menneskers og englers tunge,
med harpers og symbalers klang.
Perler dine porter pryder,
vi synger, og fra engler lyder
for tronen din vår jubelsang.
Hva intet øye så,
og øret forelå,
himmelens gleder,
som gjør oss glad, halleluja!
Vi synger høyt vårt julekvad»*

Siste søndag i kirkeåret (Domssøndagen)

Kantate nr 70: Wachet! betet! betet! wachet! (Be og våke, våk og be!)

Siste søndag i kirkeåret (Domssøndagen)

Tekst: Matt 25, 31- 46 *Verdensdommen*

Når menneskesønnen kommer

Mens Bach i forrige søndags kantate, «*Wachet auf ruft uns die Stimme*», fokuserer på de kloke brudepiker og deres salige inngang i himmelen, handler hans kantate denne dagen både om de troendes gledefylte inngang i himmelen og en advarsel om hva som vil skje med den vantro verden på den ytterste dag. Det synges:

*«Ha skrekk og gru,
forherdet synder!
Den dag er nær
som møter alle og enhver»*

Men selv om vi hører om hvilket endelikt den vantro verden får, ligger hovedvekten, også i denne kantaten, på vissheten om at de som hører Jesus til, skal få være hos ham i all evighet. Det er viktig for Bach, for han vet hvilken angst og redsel også den troende kan ha for dommedag, med tanke på hans mange synder. Trøstende synges det:

*«For deg, Guds barn som er blitt kåret,
er den en port til evig glede.
Din Frelser henter deg,
når alt på jord forgår,
du for hans høye trone står,
vær ikke redd!»*

Det synges også i salmen som avslutter første del av kantaten:

*«Fryd deg storlig, bange hjerte,
og forglem all nød og kval,
når deg Jesus Krist, din Herre,
kaller fra din jammerdal!
All hans fryd og herlighet
skal du se i evighet,
med hans engler jubilere
og for evig triumfere»*

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV70-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=PXaeE0J4pxg>

Flere kommentarer:

Denne kantate er relativt lang, ca 25 min, og er delt i to deler. Første del ble sunget før og andre del etter prekenen. Når kantaten på denne måte omkranser prekenen gis den stor betydning i gudstjenesten.

Trompeten er viktig i kantaten, som handler om dommens dag. Den høres tydelig i fem av satsene, i åpningskoret og i to resitativer og to koraler.

II. Kor 15, 52 står det: «*Den siste basun skal lyde*». Jfr bruken av trompet i Händels Messias i bassarien, «*The Trumpet shall sound*».

Del I

1. Kor: Wachet ! betet! betet! wachet! (Våk! be! be! våk!)

Mange mener at denne korsatsen er blant de beste Bach har laget. Teksten handler om å bede og våke og være rede til herlighetens Herre kommer.

Merk de lange toner på «be» (betet) som får en til å tenke på utholdende bønn.

Trompetens fanfareaktige spill høres tydelig i tonebildet.

*«Be og våk, våk og be!
vær beredt, til den dag
da vår Gud i herlighet
denne jord tilintetgjør!»*

2. Resitativ bass: Erschrecket, ihr verstockten Sünder (Ha skrekk og gru, forherdet synder!)

Dette resitativ er en kort preken med en sterk advarsel til den ugudelige. Men det har også trøstende ord til Guds barn som nå får oppleve den sanne glede.

Trompeten minner oss igjen om «den siste basun».

*«Ha skrekk og gru,
forherdet synder!
Den dag er nær
som møter alle og enhver.
Den skynder med deg til din dommer,
Hør synder, hva som kommer:
en evig hjertelede!»
«For deg, Guds barn som er blitt kåret,
er den en port til evig glede.
Din Frelser henter deg,
når alt på jord forgår,
du for hans høye trone står,
vær ikke redd!»*

3. Arie alt: Wenn kommt der Tag (Når kommer dagen)

Arien handler om lengselen etter Herrens dag. Når kommer den dag, da vi kan forlate denne ugudelige verden? Det hentydes til jødefolkets utgang fra slaveriet i Egypt, og Lot's utgang av det dypt forfalne Sodoma, som uttrykk for den troendes utgang av denne ugudelige verden. Arien er vakkert ledsaget av cello og fagott.

*«Når kommer dagen vi forlater
Egyptens harde slaveri?
Akk, la oss fly Sodomas gater,
Fra himmelens straffeild bli fri.
Vokt, sjeler, tryggheten med flid,
for dette er den siste tid!»*

4. Resitativ tenor: Auch bei dem himmlischen Verlangen (På tross av all vår himmellengsel)

På tross av at vi lengter mot himmelen, merker vi også fristelsene i denne verden, og vet at «ånden er villig, men kjødet er skrøpelig».

*«På tross av all vår himmellengsel
er ånden vår i kroppens fengsel,
og verden full av onde renker
den fromme har i lenker.
Vår ånd er villig,
men naturen svak,
det presser ut vårt klagefulle akk!»*

5. Arie sopran: Lass' der Spötter Zungen schmähen (La så onde tunger håne)

La bare spotterne komme med sin spott, synger sopranen i denne arie. Jfr 2. Pet 3, 3-4, *«Hvor er løftet om hans gjenkomst?»*

Vi skal en dag får se ham som vi trodde på her! Han kommer med skyene! (Åp 1,7)

Himmel og jord skal forgå, men Kristi ord skal bestå (Matt 24,35).

Merk djervheten og fastheten i dette ritornellet i strykerne som understreker det frimodige vitnesbyrd!

*«La så onde tunger håne,
det skal skje, og skje, det må det
at vi Jesus skal beskue
over sky på himmelens bue!
Jord og himmel skal forgå,
Kristi ord skal fast bestå.»*

6. Resitativ tenor: Jedoch! bei dem unartigen Geschlechte (Men om du slektens ondskap ofte kjenner)

Dette resitativ handler om at Gud skal bevare sine i denne ugudelige verden, og føre dem til det himmelske Paradis.

*«Men om du slektens ondskap ofte kjenner,
ser Gud til sine venner
at denne onde art
skal ikke mer dem krenke
i Herrens hender skal de bli bevart
et himmelsk Eden vil han skjenke»*

7. Koral: Freu' dich sehr, o meine Seele (*Fryd deg storlig, bange hjerte*)

Dette trøsterike salmevers av *Christoph Demantius* (1567-1643) avslutter første del av kantaten:

*«Fryd deg storlig, bange hjerte,
og forglem all nød og kval,
når deg Jesus Krist, din Herre,
kaller fra din jammerdal!
All hans fryd og herlighet
skal du se i evighet,
med hans engler jubilere
og for evig triumfere.»*

Del II

8. Arie tenor: Hebt euer Haupt empor (Løft deres hoder høyt)

Teksten henger sammen med Luk 21, 28: *«Men når dette begynner å skje, da rett dere opp og løft hodet! For da skal dere snart bli satt fri.»*

*«Løft deres hoder høyt,
vær glad og fri,
Guds fromme,
mot sjelens blomstringstid
I Eden skal de leve,
for evig Gud å tjene»*

9. Resitativ bass. Ach, soll nicht dieser grosse Tag (Skal ikke denne store dag)

Vi får her en dramatisk beskrivelse av hvordan denne verden skal legges i ruiner, og hvordan det kan føre til frykt også hos de troende, for de er også syndere!

Trompetstemmen minner oss igjen om ordene i 1. Kor 15, 52, *«For basunen skal lyde»*. Denne gang spiller trompeten imidlertid en koralmelodi som gir fred og trøst. Korallen som blir spilt er *"Hvad kan os komme til for nød"* med melodi af *Joseph Klug* (1490 - 1552). Den troende er fortrøstningsfull, for Guds «nådearm» forlater ham ikke, og han ser med glede frem mot at dette liv skal ta en ende.

Resitativet beveger seg utenfor den tradisjonelle ramme, med den aktive bruk av orkesteret, og korallen som blir spilt av trompeten.

*«Skal ikke denne store dag
med verdens fall, og så basunens kall,
et uhørt siste støt og slag,
min store dommers strenge stemme,
den åpne helvets-port meg skremme?
For i mitt sinn
kan tvil og frykt forskrekke
at dagen meg som syndens barn skal vekke.
Allikevel vil i mitt hjerte*

*et gledens skinn, et trøstens lys bli tent
Min Frelser kan sitt hjerte aldri skjule,
så lenge miskunn rår,
Hans nådearm for meg består.
Javel, så ender jeg
med glede livets løp»*

10. Arie bass: Seligster Erquickungstag (Salige forløsningsdag)

Det er en fredfylt, himmelsk mildhet over denne arie når der synges om den velsignede dag når Herren fører oss hjem til seg.

I midtpartiet i arien blir det imidlertid mer dramatisk i «*Tordne, brake, siste slag*»! Igjen høres trompeten. Men selv om denne verden kollapser, så er jeg trygg. Jesus fører meg til den stille ro og fullkomne glede. Arien slutter stillferdig og med den milde ro som den begynte med.

(Det er en trykkfeil i tekstlinken i den norske tekst, gjentakelse av en linje, og utelatelse av siste linje)

*«Salige forløsningsdag,
før meg trygt til dine haller!
Tordne, brake, siste slag,
i dag da jord og himmel faller!
Jesus fører meg til freden,
til det sted hvor gleden er fullkommen»*

11. Koral: Nicht nach Welt, nach Himmel nicht (Hverken verden eller himmelen)

Det avsluttende salmevers er av *Christian Keymann* (1607-1662). I dette vers fokuseres det på at det største for en kristen er å få møte Jesus og se ham som han er, han som har forsonet meg med Gud og «gjort meg fri fra dom og fengsel»!

*«Hverken verden eller himmelen
er mitt ønske og min lengsel.
Jesus Kristus ønsker jeg,
som har meg med Gud forsonet,
gjort meg fri fra dom og fengsel,
ham forlater aldri jeg»*

